Regiunea
Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 17 (76) • 1 septembrie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

Istorie

Chiar în ajunul măreței sărbători naționale s-a întîmplat să vizitez, într-un grup organizat de către „Editura militară", cîteva din locurile istorice unde, în timpul insurecției armate declanșate la 23 August 1944, s-au dat lupte crîncene împotriva cotropitorilor hitleriști: Cotroceni, Cheiul Dîmboviței, Podul Constanța, Herăstrău, Băneasa. Un colonel, istoric militar, a povestit întîmplările, vechi de șaptesprezece ani, chiar pe locurile unde ele s-au petrecut atunci. La podul Constanța, pe taluzul căii ferate, încă se mai pot vedea urmele vechilor lucrări de fortificație unde fusese amplasată artileria antitanc. La liziera pădurii Băneasa în imediata vecinătate a antenei postului de radio, ni s-a arătat locul unde fusese, timp de cîteva zile, linia de contact a frontului de luptă.

La Academia Militară Generală, la cornișa clădirii din dreapta, ni s-au arătat urmele lăsate de snopii mitralierelor mînuite de ostași și de muncitorii din formațiile patriotice.

A doua zi, la uriașa demonstrație, pe pieptul multor ofițeri ai armatei noastre populare, ca și pe pieptul celor ce treceau în rînduri strînse în formațiile gărzilor muncitorești înarmate, am văzut zeci și sute de medalii și ordine, scînteind în lumina soarelui cu aurul, bronzul și smaltul lor roșu. Cîți dintre ei, nu vor fi trecut cu șaptesprezece ani în urmă, tot pe aici, spre Șoseaua Nordului, spre Băneasa și Otopeni, ca să lichideze prin luptă aprigă bandele cotropitorilor hitleriști?

In fața noastră trecea o părticică vie și scumpă a însuși istoriei patriei.

2.500.000. Se pot întîlni într-un sat din Transilvania, în curtea unei școli elementare, chiar sub ferestrele clasei, cîteva morminte pe crucile cărora stau căștile de oțel ale unui grup de ostași căzuți în lupta antifascistă și înhumați acolo. Mormintele sînt îngrijite de copii, săpate cu grijă, împodobite cu flori. De la liliacul primăverii dulci pînă la tufănelele toamnei de aur, mormintele acelea stau sub o ploaie neîncetată de miresme și flori. De locul acela mi-am amintit în clipa cînd, prin fața tribunei oficiale a început să treacă fluviul tînăr și exuberant al pionierilor și elevilor, purtînd în mîinile ridicate manuale școlare și carnete cu note. Două milioane și jumătate de copii mulțumeau Partidului și Guvernului pentru cărțile de școală primite gratuit. N-a fost zadarnică jertfa ostașilor căzuți în războiul antihitlerist și înmormîntați sub ferestrele școlii sătești de pe malul Mureșului. O dată cu poporul întreg, două milioane și jumătate de elevi proslăvesc în memoria lor vitejia eroilor căzuți pentru libertatea și fericirea patriei.

„COPLEȘITOR"... Luat dintr-un vast dicționar de adjective și superlative, cuvîntul de mai sus a fost folosit numai la prilejuri, dacă nu unice, rarisime. De șaptesprezece ani încoace, marile sărbători la care mulțimile umplu străzile, parcurile și piețele, au făcut ca, prin repetiție, superlativele să capete înfățișarea unor lucruri cu totul firești. Ni se pare firesc să putem vedea o coloană uriașă formată din mii de sportivi robuști, plesnind de sănătate, forță, și voioșie, firesc ni se pare să vedem în seara zilei de 23 August, pe zeci de scene, în aer liber, mii de artiști amatori ori profesioniști, jucînd în fața a zeci de mii de oameni care stau ore întregi în picioare, înghesuiți, năduși ți, dar care aplaudă frenetic niște spectacole gigantice de cîntece și dansuri. E firesc să citim pe o pancartă în mijlocul demonstrației că uzinele „Electronica" au fabricat pînă acum un milion de aparate de radio, e firesc să vedem la demonstrația zilei de 23 August un șir de tractoare românești de cel mai nou tip, dar oamenii care ne-au știut țara de departe, care ne-au văzut acum pentru prima oară, exclamă — la vederea tuturor acestor lucruri firești: „copleșitor!". Așa a declarat, unui reporter, referindu-se la demonstrația populară din ziua de 23 August, cetățeanca americană Oliva Buxenbaum, președinta Organizației tineretului progresist din Statele Unite ale Americii: **„Copleșitor. O demonstrație copleșitoare".**

REALITATE ȘI ALEGORIE. Poate că mai mult și mai evident decît altădată, carele alegorice, într-un șir fără număr, împodobite și lucrate după o arhitectură de mare ingeniozitate, au alcătuit o triumfală și uriașă expoziție volantă a forței economiei noastre socialiste. Sub ochii uimiți și fericiți ai mulțimii, în mijlocul entuziasmului general, au trecut machetele a zeci și sute de instalații industriale de o modernă tehnicitate, produse complexe ale uzinelor noastre, exponate cu bunuri de larg consum, torente de pinzeturi, mărfuri industriale și placarde cu grafice.

Toate exprimau voința poporului muncitor de a îndeplini și depăși prevederile Planului de 6 ani de a transforma într-o superbă realitate chemările lansate de cel de-al 3-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn cu privire la desăvîrșirea construcției socialiste în patria noastră.

Și, ca un semnal al viitorului, ca o glorioasă și revelatoare anunțare a sa, am putut zări și admira în nesfîrșitul fluviu al demonstrației, o mulțime de machete cosmonautice. Fără îndoială că între miile de elevi ce-și arătau carnetele cu nota „zece" la Fizică și Matematică, va fi trecut în dimineața zilei de 23 August 1961 prin fața tribunei oficiale și acela pe care îl vom numi cu mîndrie și recunoștință: „Iuri al nostru"...

Petru Vintilă

OMUL, CE MÎNDRU SUNĂ ACEST CUVÎNT! (M. Gorki)

Foto: A. MIHAILOPOL

ARHITECTUL

Haturile s-au ridicat ca un stol de stăncuțe pestrițe. S-au dus și duse-au fost. Omul s-a uitat după ele cît ce-au pierit. Pe urmă a zis — bun! — și s-a apucat să rînduiască lanurile, livezile, viile, iazurile, șoselele, canalele de irigație și digurile. Și a văruit fîntînile și a pus pomi în răscruci:

— Să fie frumos.

Pe urmă, mina a așezat lîngă codrul de pîine proaspătă și cana cu vin — o floare.

— Să-ți bucure inima, omule!

Intr-o zi, omul a vrut să intre în tindă și s-a izbit de grinzile de sus.

— Femeie, în tinda asta lumina intră pe brînci. O să facem casă nouă!

Au fost chemați meșterii arhitecți ai satului. Au scos din căciulă plazul, firul cu plumb, metrul — au socotit, au măsurat, au înălțat. In sat — una cîte una — s-au înălțat casele noi. Una cîte una — și-ntr-o dimineață satul s-a privit din douăzeci de ulițe, prin ferestre noi.

— Măi, măi! — a făcut satul uimit — admirativ. Ciobărescu cel tînăr, din satul Ceacu, a rîs, desvelindu-și dinții în soare. Și-a pus o mînă în șold și-a-nceput numărătoarea: una, două, trei, patru... A pierdut șirul și-a luat-o de la capăt. Uite, atîtea case a înălțat, atîtea examene de calificare a dat, atîtea examene de maturitate în meserie... Și-a rîs iar.

Pe creasta acoperișului de tablă a pus cocoși de tablă, ridicați într-un picior. Pe urmă a coborît de pe acoperiș, a pus soare și cer în găleți, și-a smălțuit casa. A așezat pe brîna de sus sori — pe brîna de mai jos spice și flori — și iar așa — pînă ce-a umplut casa de flori, de spice și sori.

Cînd s-a oprit din lucru și s-a uitat împrejur, a simțit ceea ce trebuie să fi simțit Meșterul Manole și Michel Angelo: a simțit aripi.

Și-a mai pus un zbenghi de culoare, tocmai acolo unde trebuia, unde au hotărît ochiul și pensula.

— Să fie frumos!

Pe urmă și-a strîns uneltele și planurile-n căciulă și a plecat fluierînd, pe altă uliță.

Din temeliile noi de beton ale satului, frumosul se uita la oameni.

Florența Albu

CRITERIUL ACTUALITĂȚII

Aurel Storin

Ostașul sovietic

S-a isprăvit cu pîinea de secară,
țigările de front s-au terminat,
și mîna, dezvățată de ghitară,
cu strunele din nou s-a învățat.

Postașul nu mai trece prin tranșeie,
scrisori pentru acasă nu se strîng,
doar poza-ngălbenită, de femeie,
o porți și azi în buzunarul stîng.

Locotenentul are-un nepoțel.
Și-atît e de copilăros bunicul,
de parcă nici nu ar fi tras în el
de-atîtea ori, cu gloanțe, inamicul.

Compania încet s-a răsfirat...
Veneau în față pașnicele zile.
Și hainele modeste, de soldat,
au dat onorul hainelor civile.

Eroii fără seamăn, legendari,
ce-n lupte grele-au biruit, măreț,
n-au obosit!
...Și s-au făcut zidari,
și topitori de frunte, și poeți.

Ca gospodarii însă, și-au păstrat
alăturea, și haina de soldat.

TRIBUNA SCRIITORULUI TÎNĂR

La prima vedere ar putea să pară ciudat: ai fost în repetate rînduri pe teren, te-ai inspirat — ai și martori — din noua realitate socialistă a țării, eroii tăi ca vîrstă și domiciliu stabil sînt oameni ai acestor ani, conflictul pe care-l desvolți e un conflict „împrumutat", din viață, acțiunea propriu-zisă se desfășoară și ea undeva în apropierea zilelor noastre și totuși — da, există un totuși — piesa pe care abia ai terminat-o, sau la care continui sîrguincios să lucrezi, poate fi de pe acum organic, structural inactuală. Și aceasta pentru că actualitatea unei lucrări — de pe pozițiile spectatorului pentru care cu bună credință ai conceput-o — nu rezidă numai în alegerea mai mult sau mai puțin fericită a sursei de inspirație, în autenticitatea istorico-biografică a personajelor, în existența de facto a conflictului, ci, în primul rînd, în capacitatea ei filozofică și artistică de a răspunde problemelor stringente, vitale ale acestui spectator, probleme proprii cu adevărat zilei de azi, nu în sens calendaristic, firește, ci ca încadrare complexă, social politică, în actuala etapă a desvoltării țării — etapa desăvîrșirii construirii socialismului.

Argumentele, în sprijinul acestei afirmații se impun de la sine: De la eliberarea țării au trecut 17 ani. Adevărații eroi ai lucrărilor noastre — cei care ni le inspiră și pentru care mînuim condeiul — se pot mîndri, și pe bună dreptate, că socialismul, în toți acești 17 ani, a învins prin ei, prin mîinile, mințile și inimile lor. Și-i la fel de adevărat că efortul lor creator, abnegația și în primul rînd partinitatea lor au dat strălucire lăuntrică, putere emoțională și — de ce nu? — forța artistică nenumăratelor piese scrise în acești ani. Alături de ei și prin ei am strivit uneltirile foștilor patroni și chiaburi, ne-am apropiat cu înțelegere de frămîntările țăranilor mijlocași, ne-am amuzat de avatarurile unui temerar inovator și am trăit adevărul de viață a nenumărate conflicte dramatice foarte apreciate la timpul lor — neîndoielnic educative și emoționante și azi — tocmai pentru că au știut să răspundă comandamentului social al acelei etape și pentru că răspundeau prin aceasta întrebărilor noastre stringente, vitale.

Dar socialismul a învins; am intrat într-o nouă etapă istorică și ca tînăr scriitor comunist nu-i nimic mai firesc, mai cinstit, decît să te străduiești să răspunzi prin scrisul tău problemelor majore, de stringentă actualitate ale acestei noi etape.

Și tot în legătură cu acest criteriu al actualității:

De la actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție și pînă la utilarea industriei, azi, la cel mai înalt nivel de tehnicitate, de la prima șarjă de onoare și de la prima inovație pînă la declanșarea ofensivei pentru calitate; de la formarea primelor gospodării colective și pînă la cel mai recent document de partid privind drumul în viitor al agriculturii noastre socialiste, de la eforturile de recîștigare a vechii intelectualități și pînă la problemele de înaltă responsabilitate civică, puse în fața noilor intelectuali, e un drum uriaș — drumul acestor 17 ani. Problematica actualității, firește, e alta, eroii au evoluat, alături de ei apărînd alți eroi, iar conflictele au depășit și ele etapa ciocnirii directe cu reprezentanții fostelor clase exploatatoare. Tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou, e și el altul. Și, așa cum era de așteptat, înrîuirile educației burgheze din conștiința oamenilor au produs diferențieri și delimitări în însăși aria atît de complexă a eroilor pozitivi. Dobîndirea unei mereu superioare calități umane, proces cu profunde rezonanțe etice, și în egală măsură justificarea calității de erou pozitiv al acestei etape, implică, de pe aceleași poziții, combaterea rutinei, inerției, mediocrității și a vechiului sub multiplele sale forme și identități. De la cei care nu țin pasul cu vremea pînă la cei care își uită elementarele îndatoriri etice, de la cei care n-au poate altă vină decît aceea a risipirii unui entuziasm altă dată grandilocvent pînă la cei care sînt dispuși să facă cele mai grave concesii comportamentului și educației burgheze, iată numai cîteva tipuri, consemnate la întîmplare, dar care aduse pe scenă și supuse judecății publice ar dovedi poate că autorii dramatici nu înțeleg să se mulțumească cu sarcina redeschiderii vechilor uși deschise. Răspunzînd unui reporter, cunoscutul regizor sovietic Nikolai Akimov, insista în chip deosebit asupra acestei îndatoriri a teatrului prin excelență contemporan și anume, abordarea cu îndrăzneală și pasiune a problemelor abia ridicate de viață și inerent încă nerezolvate. „În noile relații dintre oameni, care se așează pe zi ce trece pe fundamentul ideilor comuniste, o seamă de probleme importante nu se mai pot rezolva numai prin editări de legi și hotărîri. Problemelor de ordin etic trebuie să le dea un răspuns și arta înaintată".

Aceste probleme și aceste noi conflicte, — și nu înțeleg nici o clipă prin conflict doar întîrziga mobilizînd atenția spectatorului ci dialectica luptei —presupun din partea scriitorului, în afara talentului, spirit de răspundere, competență și maturitate politică, puterea de a discerne din ansamblul vieții sociale ceea ce e propriu și definitoriu acestor ani.

Perioada de început, în care scriitorul neobișnuit și surprins de viteza transformărilor sociale alerga în urma evenimentului consumat cu uimirea și naivitatea turistului occidental, de bună credință și dispus să se emoționeze în fața copacilor nevăzînd adesea pădurea, e din fericire de mult depășită.

Descoperirea noilor conflicte — și, ca prim pas, descifrarea sensurilor ascunse ale evenimentului în curs de desfășurare — presupune trăirea lui, o trăire pasionată, febrilă, comunistă. Iar documentarea echivalată cu integrarea organică a scriitorului în acest proces de dobîndire pe plan social a unei noi calități umane devine realmente — Radu Cosașu avea perfectă dreptate — o condiție și o componentă a existenței sale ca scriitor. Și nici un secretariat literar, nici un critic și nici o direcție de repertorii nu pot înlocui prin bunăvoința lor critică și competența observațiilor această necesitate organică pentru un scriitor, de cunoaștere și înțelegere a vieții și, pornind de aci, nu te poți substitui capacității definitorii pentru profesia ta, de discernere și selectare a tot ceea ce este realmente actual și propriu talentului său. Abia pe urmă se va putea trece la cel de al doilea moment al esențializării conflictului mult căutat, al simplificării lui artistice, dacă se poate spune așa, al confruntării directe și declarate a pozițiilor eroilor săi în lumina, limitele și în spiritul convențiilor scenice (în afara acestei esențializări și transfigurări artistice a conflictului riscăm reflectarea lui deformată, neveridică, conflictul respectiv căpătînd sub reflectoarele scenei o greutate specifică diferită, mult redusă sau exagerată față de ceea ce reprezintă el în contextul vieții sociale. Experiența „Ochiului albastru" s-ar fi cuvenit în acest sens dezbătută mult mai pe larg în cadrul publicațiilor și rubricilor de specialitate). Un al treilea moment — despărțirea lor cît și numerotarea e mai mult decît arbitrară — îl va constitui alegerea și poate, să fim optimiști, descoperirea unei formule artistice noi, determinată de natura și specificul conflictului. De această reușită alegere a formulei artistice și de măiestria scriitoricească care girează esențializarea conflictului — și poate că problema aceasta ar merita o mai puțin superficială consemnare — depinde în mare măsură punerea în valoare a mesajului de stringentă actualitate a piesei. (În ceea ce mă privește, deși înțeleg prea bine că o gamă atît de variată de conflicte va determina o gamă la fel de bogată de formule artistice, — experimentul va fi în acest caz mai mult ca oricînd necesar — cred însă că nici uneia dintre aceste piese nu-i va putea fi străină, într-o măsură sau alta, dezbaterea de idei. Și dacă voi rămîne întotdeauna un admirator al actului II al comediei lui Galan „Prietena mea Pix" e poate și pentru acest motiv).

Revenind însă la problema descoperirii conflictului:

Scriitorii, firește, nu sînt infailibili (unele afirmații cuprinse în acest articol o vor dovedi o dată în plus, și s-ar putea întîmpla ca în acest complicat proces de reflectare a unui nou conflict în care viața n-a indicat deocamdată decît perspectiva rezolvării lui și în care desfășurarea pe parcurs poate fi adesea contradictorie, scriitorul să greșească și el. Dar teama de a greși nu trebuie să ne îndepărteze de abordarea acestor conflicte. Și ajutorul dat scriitorului în această situație — pentru că în ceea ce-l privește, singur, nu și-ar putea remedia lucrarea decît în timp, ca urmare a creșterii maturității lui politice și artistice — ajutorul nu poate porni decît de la respectul muncii și al actului creator. Și discuțiilor de pînă acum, în trepte, cu un secretar literar apoi cu un regizor, cu un director de teatru și în sfîrșit cu un critic dramatic — fiecare în parte putînd greși la fel de ușor ca și autorul, observațiilor unuia opunîndu-i-se cel mai adesea la 180 de grade observațiile celuilalt — trebuie să le ia locul discuțiile și opinia colectivă, analiza creatoare a lucrării cu participarea competentă și curajoasă a tuturor forurilor chemate să participe la promovarea unei adevărate dramaturgii de actualitate. Confruntarea cu publicul, cu eroii din stal, ar rămîne firește și în acest caz cea mai concludentă analiză și apreciere a lucrării.

Cît privește fireasca frămîntare a tînărului scriitor tentat să capete certitudinea că lucrările sale depășind momentul istoric în care prin actualitatea lor au răspuns unui comandament social, vor dăinui în timp... n-aș ști ce să răspund. Cred că totul depinde de talentul fiecărui scriitor în parte, de capacitatea lui artistică de a fi descoperit și reflectat nou, de a fi răspuns unor probleme majore și de a fi contribuit la îmbogățirea noului „general uman" al epocii noastre. Pentru că, afirmînd că o lucrare este actuală numai atunci cînd răspunde problemelor vitale ale contemporanilor săi, nu încape îndoială că aceeași lucrare își va păstra actualitatea în măsura în care, prin înțelegerea și reflectarea realistă a vieții, prin încrederea cu care a știut să pledeze pentru omul eliberat de exploatare, prin noul ei umanism socialist, prin implicațiile și ecourile ei emoționale în timp îi va obliga poate și pe cititorii ori spectatorii de mîine să reflecteze asupra vieții, asupra oamenilor, asupra felului lor de a fi și de a gîndi.

O piesă de stringentă actualitate deci, dar care să reziste în timp... Nu, nu-i lucru ușor! Și întrevăd de pe acum și înțeleg cît se poate de bine zîmbetul cu care cititorii îi întîmpină deobicei pe autorii dramatici — și în primul rînd pe cei tineri — atunci cînd aceștia, pentru a-și comunica „descoperirile", încearcă să folosească înălțimea unei tribune publicistice, înainte de a fi izbutit să le demonstreze de la înălțimea scenei.

Dorel Dorian

PROFILURI LITERARE

PETRE SĂLCUDEANU

Un scriitor care urmează tradiția realismului ardelenesc, adept al prozei obiective, convins de soliditatea normelor clasice de compoziție epică (expozițiune, gradație, moment culminant), preferînd construcțiile ample care îi dau posibilitatea să argumenteze bogat, prin acumulări succesive de fapte. Legile condensării îl stingheresc pe Sălcudeanu, îl crispează, de unde **închistarea în didacticism** a multora din schițele publicate. De altfel, limpurit asupra naturii sale scriitoricești, Petre Sălcudeanu nu și-a prelungit prea mult popasul de rigoare în cîmpul prozei scurte abordînd la puțin timp după debut, epica de amploare. Nuvela „Iubește ziua de mîine", tipărită anul trecut, anunța deja, prin buna tehnică a construirii caracterelor, prin abila interferare a planurilor acțiunii, virtuțile unui romancier confirmate curînd, de apariția romanului „Front fără tranșee".

Problematica scrierilor sale izvorăște din realitatea satului românesc ajuns într-o fază nouă a dezvoltării, aceea a luptei pentru consolidarea gospodăriilor agricole colective, acum forma fundamentală a vieții țărănești. Scriitorul consemnează, ca trăsătură definitorie pentru etapa actuală, adeziunea tot mai organică a maselor țărănimii la modul de existență colectivist, afluxul neîntrerupt către socialism. Apare o nouă psihologie țărănească, a solidarității colectiviste în scopul apărării și dezvoltării proprietății obștești. În „Iubește ziua de mîine", țăranii se arată puternic frămîntați de soarta gospodăriei lor, amenințată de acțiunile necinstite ale președintelui Vasile Baciu. Chiar numai ipoteza desființării colectivei capătă proporții dramatice în sufletele țăranilor, stîrnind totodată deciziunea lor fermă de a o apăra cu orice preț. Iată-i în ulița dezbătînd cu aprindere asupra viitorului : „Apăi, frăților, dacă colectiva m-o scăpat de la înec, să se desfacă io n-o las, să știu că bag brișca-n cineva. Așa să știți. Mă, dacă Baciu ne-o desființează, eu ce să fac ? — Mă Ilarie, ce ești muiere, ce te-ai prostit ? Cum să se desființeze ?... — Nu m-am prostit de loc, de ce să mă prostesc ?... Dar ce să fac dacă se desface colectiva ? Să mă agăț de grindă ? Să mor ? Să mă dau la cîini ? Aia să fac ? — Nu se desface Ilarie. Ca să se desfacă, mai trebuie să vrem și noi. Și noi nu vrem".

Ce determină această atitudine care presupune radicala transformare a gîndirii țărănești, înfrîngerea vechii mentalități individualiste ? Desigur, convingerea din ce în ce mai adînc înrădăcinată că numai existența colectivei poate garanta viața omenească, prosperă a fiecăruia. Chemată să urmărească procesul de pătrundere a socialismului în conștiințele țărănești, literatura despre sat găsește aici o sursă tematică bogată. În împrejurările actuale are loc un proces de regenerare morală a țărănimii determinat de noile relații materiale. Oprimată în anii de exploatare, terorizată de spaima grijilor meschine, țărănimea dobîndește acum sentimentul, necunoscut înainte, al siguranței, al încrederii în ziua de mîine. Prozatorii tineri se apleacă cu deosebită pasiune asupra unor asemenea mișcări sufletești care, potrivit unghiului de observație ales, pot fi extrem de nuanțate. La Velea de pildă, care urmărește astfel de transformări mai ales cu mijloacele analistului, apare în prim-plan tipul meditativului, cum este Dănilă Lencioiu din schița „Odihnă". Petre Sălcudeanu, atent în mod deosebit la dinamica exterioară a realității, cultivă mai ales firile care se exteriorizează prin gesturi ferme, impulsive chiar. Un astfel de om este Ion Sușterațu, personajul cel mai consistent din „Iubește ziua de mîine". Sărac înainte, și din această pricină mereu umilit, el cunoaște, intrînd în colectivă, prosperitatea materială și, o dată cu asta, demnitatea umană care pînă acum îi fusese refuzată. În lupta pentru înlăturarea lui Vasile Baciu, președintele nedemn, el acționează cu dîrzenie, cu violență chiar, decis să apere cu orice preț gospodăria colectivă. Îl însuflețește sentimentul solidarității cu masa colectiviștilor și totodată conștiința că își apără propria sa cauză, viața cea nouă, eliberată în sfîrșit de exploatare.

Dezbaterea acestor aspecte va fi reluată în „Front fără tranșee", roman structurat pe aceeași temă, de mare actualitate, a luptei pentru întărirea și dezvoltarea gospodăriilor colective. (Din păcate se reia și subiectul — din nou un președinte carierist care primejduiește existența colectivei — ceea ce ne face să reflectăm la pericolul ivirii unui șablon al conflictului în scrierile despre satul nou). înregistrăm totuși, față de nuvelă, o extindere a zonelor investigate, o mai mare atenție acordată frămîntărilor interioare. Scriitorul se străduiește acum să compună o imagine multilaterală și dinamică a vieții colectiviste și reușește alte tratări timp cît urmărește îndeaproape conflictul central al cărții sale.

Care ar fi, în puține cuvinte, acest conflict central ?

Pentru dezvoltarea colectivei din Gligan, satul în care se petrece acțiunea romanului, este de o mare importanță primirea unor membri noi, dintre țăranii rămași încă în afara gospodăriei ; este important înainte de toate să intre familiile Hireneștilor, gospodari de frunte, cu un mare prestigiu printre consăteni. Primirii lor li se opune însă ambițiosul Zolovie, președintele, îndemnat de Milia și Pantea, sprijinitorii săi interesați, care văd în Hirenești, oameni vrednici, niște rivali posibili la conducerea colectivei. În fruntea celor care militează cinstit pentru progresul gospodăriei, se află comuniștii Lică și Tofil, exponenții adevăratelor interese ale colectiviștilor. Înfruntarea dintre aceste grupuri de forțe alimentează substanța epică a romanului.

„Front fără tranșee" are meritul de a aduce o imagine elocventă a maselor țărănimii în plin proces de maturizare a conștiinței sociale. Opinia colectivă joacă acum un rol din ce în ce mai însemnat în viața satului, determină în mare măsură evoluția evenimentelor. Sînt concludente în această privință pasajele în care se relatează ședințele colectiviștilor unde încercările lui Zolovie de a deruta adunarea sînt respinse de oameni, din ce în ce mai activi, mai conștienți de misiunea lor socială, de loc indiferenți față de soarta proprietății obștești. Din masa colectiviștilor se detașează chipul lui Lică, secretarul Organizației de bază, principalul adversar al lui Zolovie. Spre deosebire de alte personaje pozitive din roman, cu o prezență mai mult nominală (diferiții Hirenești, Tofil chiar) Lică este conturat cu vigoare. Ești mereu alături de acest comunist tînăr, fără o mare experiență politică dar profund atașat cauzei partidului, dorești ca el să-și înfrîngă momentele de slăbiciune, să triumfe.

Scriitorul s-a străduit să creeze o mai mare diversitate tipologică în rîndul personajelor contradictorii sau ai negativilor mergînd în acest scop pînă la îngroșarea stridentă a culorilor. Milia de pildă, acumulează toate defectele posibile : este acaparatoare, intrigantă, mamă denaturată și soție necredincioasă. Nănuța, femeie cu nuri, este nu numai desfrînată dar și fatală, atrăgînd numai nenorociri asupra bărbaților înamorați de ea (Zolovie, Traian și mulți alții). Pînă la urmă însă își va primi pedeapsa (divină ?) căzînd ea însăși roabă unei pasiuni (neverosimile) pentru Țiboc, bătrîn libidinos și dezechilibrat. De mai mare autenticitate ni se pare Zolovie, singurul personaj din categoria sa văzut în evoluție (de fapt involuție). Deși avusese merite de bun organizator al gospodăriei colective, el decade măcinat de individualism, de spaima îmbătrînirii și singurătății.

În a doua parte a romanului, scriitorul antrenează acest gen de personaje — dintre care unele, cum am văzut, sînt șarjate — într-un virtej de întîmplări senzaționale, adiacente conflictului central. Intervin loviturile de teatru (Traian, țăranul persecutat de Zolovie, este de fapt fiul natural al acestuia și nu al lui Țiboc), coincidențele miraculoase (Zolovie asistă din întîmplare la procesul fostei sale amante, acuzată de prostituție, unde află că Traian este copilul său), scenele pasionale petrecute într-un decor sumbru : „se auzi un plîns monoton, iar la răstimpuri, un glas de femeie ce se căina : — Mamă unde ești să mă vezi ce-am ajuns. Vorbele cîntate ca un bocet se terminau într-un hohot de plîns, ca după cîtva timp să se repete, de data asta mai încet. O cucuvaie țipă de pe fereastra clopotniței și Țiboc se cutremură".

Sălcudeanu face concesii unei maniere factice introducînd în cartea sa astfel de elemente. Ele constituie, desigur, o încărcătură parazitară, contravenind adevăratei naturi a acestui scriitor care, în cele mai bune pagini ale sale, practică un realism sobru, de o simplitate expresivă.

G. Dimisianu

luceafarul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director : acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct) ; Dan DEȘLIU (redactor șef); Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN ; Silvian IOSIFESCU ; Aurel MIHALE ; Mihai NOVICOV ; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct) ; Tiberiu UTAN ; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

COMOARA CEA MARE

– Culegere de schițe și povestiri –

Sînt programate pentru apariție, mai multe culegeri selective de proză și poezie actuală. Inițiativa, deși tardivă, trebuie salutată. Față de amploarea fenomenului literar din țara noastră în ultimii ani, avem totuși pînă acum prea puține culegeri de beletristică, prea puține cărți menite să adune sub aceleași coperți tot ce s-a realizat mai reprezentativ, mai concludent într-o direcție sau alta, în schiță, în nuvelă, în reportaj, în lirică sau în poezia epică. Volumele „personale", înglobînd întreaga creație a unui scriitor, indiferent dacă sînt intitulate „Versuri alese" ori altfel, nu pot niciodată suplini rolul antologiilor, al culegerilor colective, menite să-ți ofere imaginea unui tablou de ansamblu al literaturii la un moment dat. Despre utilitatea unor asemenea tipărituri, atît didactică, științifică cît și ca acțiune de popularizare a scrisului, de intervenție directă a literaturii în procesul de transformare a conștiinței maselor nu credem că mai e cazul să vorbim. Și, o literatură bogată în atîtea opere remarcabile, reflectînd o arie atît de vastă de probleme și fenomene ale vieții sociale, cunoscînd aportul tuturor generațiilor de scriitori și aducînd în dezvoltarea culturii o experiență cu totul nouă și valoroasă în preluarea și ridicarea pe trepte superioare a tradițiilor progresiste ale trecutului, cum este literatura noastră realist-socialistă în momentul de față, aproape că nu poate fi închipuită fără un număr impresionant de antologii, fără studii sistematice asupra drumului istoric parcurs în cei șaptesprezece ani de la Eliberare. Pare puțin curios, dar adevărul este că noi nu avem încă antologii ale prozei, ale poeziei, ale dramaturgiei noastre realist-socialiste, așa cum nu avem încă nici o istorie a literaturii române noi. E limpede că atît editurile, cît și criticii și îndeosebi istoricii și cercetătorii literari rămîn mai departe îndatorați cititorilor cu asemenea lucrări.

Comoara cea mare, alături de alte culegeri, apărute sau programate să apară, reprezintă doar un simplu început de drum ce trebuie neapărat continuat și dezvoltat, punîndu-se accentul în ultimă instanță pe culegerile importante și necesare pentru toată lumea, pe acele mult așteptate antologii vaste ale literaturii noastre noi. Așa cum se menționează și în prefața întocmită de către Editura pentru literatură, Comoara cea mare „strînge la un loc în întruchipări literare citeva fapte grăitoare pentru noua viață a satelor noastre, pentru noul fel de a gîndi și de a se manifesta al oamenilor de azi ai satului". Pentru a înțelege profilul oarecum deosebit al culegerii trebuie menționat faptul că alcătuitorii ediției au preferat să procedeze, după propriile lor mărturisiri, „nu de la întîmplările dramatice prilejuite de rămășițele trecutului, ci de la faptele care vorbesc de înfăptuiri și care sînt cele mai grăitoare pentru vremea noastră : întrecerea pentru recolte tot mai mari, pentru succese în creșterea vitelor, reconstruirea satelor, despre modul de a gîndi și de a se comporta al țăranilor muncitori".

Cei nouăsprezece autori reușesc, în majoritatea lor, să ne ofere într-adevăr, în aceste schițe și povestiri antologate o suită de „mici tablouri dincolo de care și cu ajutorul cărora cititorul este invitat să vadă priveliștea uriașă a vieții noi a satului care merge plin de încredere către socialism". A discuta fiecare schiță sau povestire-reportaj, în parte, ar fi interesant și util. Dar spațiul relativ restrins al unei simple cronici literare nu ne permite să întreprindem o atare acțiune. De aceea, ne vom mărgini numai la analiza unora dintre ele, cele care ni se par mai semnificative din punctul de vedere al problemelor pe care culegerea le reflectă. Dacă este riscant să apreciezi eforturile unui prozator numai pe baza unei singure schițe mai mult sau mai puțin realizată, o judecată de valoare globală, se dovedește însă absolut necesară.

Farmecul volumului îl formează inedit faptelor descrise, oglindirea problemelor noi de viață ce stau în prezent în fața țărănimii noastre muncitoare. De sigur că, în ce privește realizarea artistică, valoarea lor, piesele ce alcătuiesc volumul diferă destul de mult. Alături de unele povestiri-reportaje sau schițe izbutite, ce reușesc, într-adevăr, să desvăluie aspecte revelatoare din viața satului nostru de azi, întîlnim și altele mai palide. Dar despre asta vom vorbi ulterior. Trebuie remarcată în primul rînd străduința autorilor de a reflecta aspecte dintre cele mai concludente în ce privește victoria noului asupra vechiului la sate. Este evidentă la toți autorii predilecția pentru efectele simbolice, pentru sfîrșitul cu semnificații revelatoare. Iată, bună oară, povestirea Bocancii lui Mișca de Remus Luca. Subiectul e foarte simplu. Mișca, un țigan, de neamul lui, pe care unii oameni se codeau la început să-l primească în colectivă, muncind cinstit în cadrul Gospodăriei, s-a pomenit dintr-odată, „La capătul anului, cînd s-au împărțit la noi veniturile", „bogat cum n-au mai fost bunii și moșii și strămoșii lui la un loc". A doua zi după împărțirea veniturilor Mișca se înființează cu întreaga familie la Cooperativă să cumpere bocanci pentru toți copiii. Unsprezece perechi. Mare îi este mirarea lui Mișca atunci cînd deși are bani să plătească, vînzătorul îi spune că nu poate să-i vîndă atîtea perechi de bocanci cîte cere, fiindcă nu există atîtea în Cooperativă. Trebuie să aducă de la Reghin. Și nici bocancii existenți nu se potrivesc ca număr. Pînă la urmă Mișca se „asigură" totuși de bocanci necesari, lepădînd pentru totdeauna opincile vechi. Aparent, întîmplarea ar părea cuiva banală și puțin exagerată. Remus Luca însă știe să conducă în așa fel narațiunea încît pe un atare fond epic, foarte simplu, precum vedem, el reușește să ne înfățișeze un tablou complex din viața satului românesc contemporan. Din toate peripețiile care, de care mai hazlie, prin care trece personajul, reiese fondul lui sufletesc frumos — trezirea aceasta a demnității individului. Cu o remarcabilă forță de analiză ne sînt desvăluite transformările ce se petrec în conștiința lui Mișca din momentul cînd devine colectivist.

Aceeași preferință pentru relatarea simplă, fără zorzoane, accentul căzînd pe analiza psihologică, pe înfățișarea cauzelor ce determină transformarea interioară a personajelor și pe efectul oarecum simbolic al gestului prezentat o întîlnim și în Vîntul și Apa de Pop Simion. Relatarea e sobră. Colectiviștii din Ciocîrlia-de-Jos au trebuit să lupte vreme îndelungată împotriva lipsei de apă și a vînturilor neîmblînzite. Uniți în cadrul Gospodăriei ei reușesc să obțină acum prima victorie împotriva lipsei de apă, săpînd trei puțuri la mare adîncime. E subliniat caracterul de masă al eroismului în opera de construire a socialismului. Fapta colectiviștilor din Ciocîrlia-de-Jos pare cum nu se poate mai firească. Se vede și din această lucrare a lui Pop Simion, efortul prozatorului spre o cît mai mare concizie, preferința, în sens bun, pentru amănuntul semnificativ, simbolic, pe care ochiul neatent îl trece ușor cu vederea. Fapta țăranilor din Ciocîrlia-de-Jos e consemnată într-o obișnuită știre, lipsită de orice fior, în paginile ziarului regional : „Colectiviștii din Ciocîrlia-de-Jos și-au săpat trei fîntîni cu mare debit de apă. Și-au putut spori astfel în mod considerabil parcul Zootehnic..."

În schimb povestirea Trei prieteni de Fănuș Neagu e construită într-un mod vădit „complicată", cu numeroase elemente adiacente subiectului. Isprăvile lui Florea Ghinea, pe care, datorită faptului că a fost o dată, pe un teren de fotbal, în calitate de arbitru, prea părtinitor cu echipa favorită, președintele gospodăriei l-a schimbat „de la cai", — sînt doar prilej de a ne schița imaginea unui sat colectivizat de pe Bărăgan. Țăranii își fac case noi, în comună există un dispensar, școală cu internat...

Povestirea are totuși în mare o linie simplă. Iar rugămintea personajului de a pune autorul o vorbă bună pe lîngă președinte să-l dea înapoi „la cai" vine să confirme acest lucru. Exemple se mai pot da : În numele tuturor de Ion Istrate, Odihna de Nicolae Velea, Sărbătoare în zi de lucru de Nicuță Tănase, Politică de Ștefan Luca, Casa de Vasile Rebreanu etc. Se vede că această nouă modalitate de schiță și povestire, cu o construcție simplă, supla, reportericească, dispune, ca și cele „clasice", de nelimitate posibilități în reflectarea artistică a realității. Cîte o dată nici nu îți poți da bine seama dacă ai de afacce cu o schiță, o povestire, sau un reportaj. Întîlnim însă, pe alocuri, și efecte contrarii celor scontate, adică situații în care specificul schiței, al povestirii dispare. În asemenea cazuri citim doar niște reportaje naive cu „poantă". Autorul relatează monoton o serie de întîmplări fără nici o legătură între ele, iar la urmă vine, brusc, cu o „încheiere" patetică. Grăitoare ni se pare pentru ceea ce vrem să demonstrăm schița Visul lui Constantin de Paul Anghel. Constantin Dediței, colectivist din Răchita, pleacă la Moscova cu un tren al prieteniei. Tot mobilul schiței îl formează curiozitatea lui Constantin de a vedea cu proprii săi ochi Marea Țară a Socialismului. Cînd trece granița în Uniunea Sovietică îmbracă costumul bleumarin ca atunci cînd merge la teatru. Neurmărind în deajuns lumea gîndurilor personajului, reacțiile lui intime, Paul Anghel nu reușește aici să depășească condiția transcrierii replicilor.

În Necazuri, Grigore Beuran șarjează elementul real pînă la a-l desfigura, pînă la a-l face neveridic, prozatorul mizînd pe sfîrșitul „spectaculos" al schiței, pe care îl consideră de bună seamă simbolic. Un ziarist pornit pe urmele zootehnicianului Traian Măcicășan, de la „Victoria Socialismului", încearcă să afle cum „a fost" atunci cînd acesta trebuia să intre în Gospodăria Colectivă. Nevasta zootehnicianului, Catrina, îi povestește că la început bărbatul nu prea vroia să intre fiindcă se lăsă influențat de un fin al său, de Silvestru a lui Boambă. Apare în ziar această întreagă poveste și bărbatul este teribil de revoltat de rușinea pe care i-a provocat-o femeia.

La un mod asemănător sînt concepute și Opincile de Ion Grecea, Zahărul de Ștefan Bosun, Ciocănitoarea de Mircea Șerbănescu. O mențiune specială merită reportajul-povestire Comoara cea mare de Gheorghe Vlad, în care este subliniată foarte ingenios ideea că adevărata comoară, comoara cea mare, visată din negura vremurilor de țăranii săraci, nu e în fond decît munca pe tarlaua înfrățită a gospodăriei colective.

După cum spuneam, utilitatea unor asemenea culegeri este neîndoielnică. Interesul cu care volumul a fost primit de către cititori, dovedește încă o dată necesitatea ca editurile noastre să tipărească periodic asemenea volume. Nu trebuie, în același timp, să ignorăm nici utilitatea unor volume de schițe și povestiri „individuale". Față de numărul mare de schițe, povestiri și reportaje, apărute în presa noastră, credem că atît Editura pentru literatură și artă, cît și Editura tineretului ar putea planifica mult mai multe cărți — volume de schițe și povestiri — semnate îndeosebi de tinerii scriitori. O asemenea măsură ar avea un rol important în afirmarea mai impetuoasă a prozei scurte de actualitate, și în același timp ar constitui un bun prilej de promovare a talentelor tinere din rîndul prozatorilor care și-au făcut debutul în ultimii ani în revistele noastre.

Se naște însă o întrebare. După ce alte criterii decît cele într-adevăr obiective se mai pot alcătui ele? Pentru că din Comora cea mare lipsesc nemotivat Ion Lăncrănjan, Petre Sălcudeanu, Ale. cu Ivan Ghilea, D.R. Popescu, și mulți alți prozatori tineri care au publicat o serie de schițe și povestiri valoroase, întru totul adecuate scopului volumului de față. Fiind însă vorba despre o inițiativă, lăudabilă, ce va fi fără îndoială continuată, asemenea scăpări pot fi în viitor evitate.

CRONICA LITERARĂ de Gh. Achiței

Victor Ion Popa: VELERIM ȘI VELER DOAMNE și FLOARE DE OȚEL

Deși numele lui Victor Ion Popa este mai mult legat de mișcarea teatrală din țara noastră, contribuția sa este notabilă și în alte domenii ale artei. Cele două romane publicate într-o nouă ediție la Editura pentru literatură, Velerim și Veler Doamne *și* Floare de oțel *se înscriu fără îndoială ca realizări valoroase ale literaturii realist-critice din perioada celor două războaie mondiale.*

Acțiunea romanului Velerim și Veler Doamne *se plasează în satul Călmățui, locul unde scriitorul și-a petrecut anii copilăriei. Victor Ion Popa își alege eroii din rîndurile țărănimii sărace. O crimă săvîrșită în împrejurimile satului dezlănțuie conflictul. Țăranul Manlache Pleșa, întors acasă după zece ani de ocnă, înțelege că bănuielile vor cădea asupra lui. Sub imperiul acestui gînd, care pune stăpînire pe mintea lui învolburată, el ia hotărîrea să fugă pentru a scăpa de nedreptate. Scriitorul descrie cu talent remarcabil avatarurile țăranului năpăstuit, urmărirea halucinantă și încleștarea disperată cu forțele stăpînirii. Ajutat de țăranii din regiune, dar mai ales datorită sprijinului moral și sfaturilor înțelepte ale bătrînului cantonier Petrache, Manlache Pleșa dezleagă misterul crimei și aduce pe adevărații făptași înaintea judecății.*

Scriitorul a construit personajul central în culori contrastante. Pe de o parte forța fizică uriașă a lui Manlache Pleșa, pe de alta puritatea sentimentelor și curățenia lui sufletească; pe de o parte încrederea eroului că toate suferințele vieții sînt izvorîte din păcate pe care nu le-a săvîrșit, dar trebuie să le ispășească (un fel de osîndă divină), pe de alta înverșunarea de a smulge dreptatea și a o dezvălui lumii întregi.

Atît Manlache Pleșa cît și Moș Petrache, pe trepte diferite ale conștiinței de clasă, nu sînt simpli eroi de roman. Ei întruchipează — în concepția scriitorului — năzuința țărănimii (identificată cu poporul) și lupta ei, chiar dacă e anarhică, pentru eliberarea de sub crîncena și nemiloasa apăsare a asupritorilor.

Ce prăpastie între oamenii din popor și ferchețul judecător din Tecuci, Elefterescu, reprezentantul justiției burgheze, cel ce dă verdictul fără o prealabilă cercetare. Judecătorul, departe de a ține să descopere pe adevărații vinovați, mulțumit de întorsătura lucrurilor (fuga lui Manlache Pleșa), folosește toate mijloacele pentru a obține acea popularitate, menită să-i asigure o ascensiune răsunătoare.

În ultima parte a cărții — așa cum just se remarcă în prefață — transpar în mod mai pregnant limitele concepției scriitorului. Plecarea pe front a lui Manlache Pleșa, precum și moartea lui în împrejurări fals construite, dovedesc limpede că scriitorul s-a oprit la mijlocul drumului, neștiind ce făgaș trebuie să dea revoltei spontane a lui Manlache Pleșa. Deși limitat în capacitatea de înțelegere a fenomenelor sociale de o viziune patriarhalistă, Victor Ion Popa nu poate ca, relevînd contradicțiile de neîmpăcat dintre asupriți și asupritori, să nu critice și să nu condamne cu tărie rînduielile statului burghezo-moșieresc, manifestîndu-și profunda lui simpatie pentru cei oropsiți.

Cel de al doilea roman Floare de oțel *este mai curînd un jurnal de front, impresionant prin mesajul puternic antirăzboinic ce se degajă din notațiile spontane și sincere ale autorului lor.*

Faptele prezentate se îndîrjesc, în ciuda lipsei unor explicații științifice, să arate adevărata față a războiului imperialist. Ca elev al școlii militare, a învățat pe de rost o sumă de precepte care, însă în confruntarea permanentă dintre viață și moarte, nu-l ajută nicidecum să găsească răspuns la întrebările ce-i frămîntă cugetul : „Am venit aici să-mi fac datoria... ...Dar care-i datoria mea? Și zadarnic cercam să filozofez asupra ei.." *(p. 275). În timpul unui scurt armistițiu pentru îngroparea celor căzuți în țara nimănui, soldații celor două armate fraternizează în pofida conducătorilor. De altfel, soldații privesc cu multă neîncredere tot ceea ce vine din partea claselor stăpînitoare. Răspîndindu-se vestea că, după război, țăranii vor primi pămînt, oamenii se tulbură, dar rămîn neîncrezători. Chiaburi, ca Ion Mărgărint, doresc ca împărțeala să fie „dreaptă", adică să primească și cei ce au pămînt. Ceilalți soldați însă, ca Moș Toader Păscaru, nu cer nimic :* „Crezi matale în povestea asta? Iaca, eu nu cred. Să mă tai și nu cred..." *(309). Scriitorul redă în imagini emoționante întreaga dramă a omului nevoit să omoare pe cel din fața lui, fără să înțeleagă sensul acestei acțiuni.*

Deși notele umanitarist-sentimentale și o anume pasivitate fatalistă slăbesc virulența criticii sociale, Floare de oțel *rămîne un document prețios antirăzboinic.*

Ar fi bine ca, într-o viitoare ediție, să figureze pe lîngă operele publicate în ultimii ani și alte lucrări, care întregesc profilul scriitorului și luminează alte aspecte ale creației lui, cum sînt articolele privind arta regizorală, răspîndite în publicațiile periodice ale vremii și neadunate pînă azi în volum, precum și proza epică de mici dimensiuni.

ELENA SAVU

Marin Mihalache: „O VIAȚĂ DE OM"

Sînt cărți care te captivează de la prima pagină printr-o acțiune trepidantă, sau prin alese descrieri poetice. Volumul de față nu are asemenea calități care să te învăluie de la început. Primele capitole se scurg neobservate, ba, unele „poetizări" ale locurilor copilăriei eroului par să îngreuneze lectura. Dar, o dată cu plecarea la oraș a adolescentului Vasile Tudose și cu intrarea lui la Atelierele Grivița, substanța cărții crește și îți dai seama că ai înaintat încet în mijlocul unor evenimente și în mijlocul unor oameni care constituie însăși istoria aspră a deceniilor dinaintea Eliberării.

Cartea povestește viața lui Vasile Tudose, erou al clasei muncitoare. Anii copilăriei și-i petrece într-un sat din ținutul Muscelului, în sărăcie și mizerie. Rămas orfan de ambii părinți e adus ca ucenic la Grivița în pragul anilor marii crize economice. Anii de ucenicie trec greu, cu lipsuri mari, fără hrană suficientă și cu muncă extenuantă. Condițiile mizere pe care regimul burghezo-moșieresc le hărăzea muncitorimii lasă în conștiința tînărului ucenic urme adînci. Caracterul tînărului se călește politic alături de alți încercați comuniști și uteciști printre care și Vasile Roaită. Urmează ca un fapt firesc primirea în U.T.C., descrisă de autor cu o economie remarcabilă de mijloace. Totul e spus simplu, fără emfază și aceasta creează o impresie de nesters asupra cititorului.

„Așezați pe cele două paturi și pe scaunele din jurul mesei pe care se găsea o lampă cu abajur, tinerii îl primiră în mod firesc, simplu. Tudose roti asupra lor privirea pătrunzătoare a ochilor lui albaștri, adînci. Erau figuri cunoscute, tovarăși de atelier, care-l priviră la rîndu-le cu zîmbete prietenești, încurajatoare..

— „Iată, tovarășe Tudose, te-am chemat în mijlocul nostru ; ne cunoști, să ne fii ajutor. Clasa muncitoare are nevoie de conducători în luptă. Te-am chemat la un lucru greu, nu la nuntă. Lupta-i grea și din păcate trebuie s-o ducem pe ascuns. Credem că nu ne înșelăm ; vei fi demn de această cinste. Eu și alții de aici te cunoaștem de cînd ai venit de la țară. Ai crescut printre noi. Ne-ai devenit un tovarăș prețios. Drumul nostru este același și la capătul lui ne așteaptă o viață mai bună, mai frumoasă. Această nouă viață e mai ales pentru noi, cei tineri".

De acum încolo Vasile Tudose va fi mereu în focul marilor bătălii de clasă ce vor urma, — culminînd cu zilele lui Februarie 1933. Atunci Vasile Tudose pierde pe unul din cei mai buni prieteni ai săi, pe Vasile Roaită. Dar lupta comuniștilor continuă. Vasile Tudose duce o intensă muncă ilegală. Urmează arestarea, purtarea din închisoare în închisoare, schingiuiri care însă nu-i frîng voința. Cuvîntul Partidului răzbate peste tot și e iarăși prezentă de-a lungul paginilor cărții.

Cartea lui Marin Mihalache e un bun instrument de educație a tineretului. Flacăra vieții tînărului muncitor Vasile Tudose ne încălzește inimile, ne face să medităm la anii grelelor încercări, ne îndrumă și ne dă avînt în lupta noastră dusă sub conducerea victoriosului partid al comuniștilor.

I. STANCU

Ion Aramă: ECHIPAJUL NAVEI R—305

Tînărul scriitor Ion Aramă se află la al doilea volum al său, după acela de versuri intitulat „Marinari de frunte". Eroul povestirii, locotenentul de marină Mircea Predescu, este un tînăr care-și iubește cu pasiune aleasa. A cerut să fie eliberat din postul ce-l ocupa pe uscat și să fie trimis pe o navă. La început lucrurile merg greu. Lipsa de experiență îl face să nu vadă în fiecare om de pe nava R-305, al cărei ofițer de navigație este numit, oameni cu individualități proprii, cu feluri deosebite de a judeca și a reacționa în fața vieții. Cu ajutorul marinarului comunist, comandantul navei, căpitanul de rangul III Badea Dumitru, începe să se apropie de oameni, să le pătrundă sufletul, să-i cunoască nu pe baza unor articole de regulament, ci pe dragoste și înțelegere sufletească. Pasiunea pentru profesiunea aleasă crește mereu și simultan cu aceea față de colectivul de marinari din subordine cu ajutorul cărora a îndeplinit unele misiuni deosebit de dificile. Iată, însă, că în sufletul eroului se declanșează un conflict puternic. Nora, o fată drăguță, dar superficială, nu răspunde pasiunii lui sincere și adînci. Ea îi cere lui Mircea, într-o scrisoare, să renunțe la marină, dacă vrea s-o păstreze pe dînsa. Fire impulsivă și mîndră, puțin cam romantioasă, Mircea se hotărăște la lucrul acesta, mai ales că între timp, aflat pe o furtună în larg, deși calculase exact coordonatele navei, distrat, cu gîndul la atitudinea Norei, transcrisese greșit cifrele și le dăduse astfel spre telegrafiere la țărm. Acum începe lupta pentru salvarea tînărului ofițer de navigație. Mircea Predescu. Toate forțele colectivului sînt mobilizate: comandantul navei, comunistul Badea Dumitru, secretarul organizației P.M.R., căpitanul-locotenent Spinu, stau de vorbă cu el și reușesc să i zăruncine hotărîrea. Organizația U.T.M. inițiază o discuție pe marginea filmului sovietic „Al 41-lea", pe tema „dragoste și datorie" și astfel tînărul ofițer înțelege că datoria lui este să rămînă în acest minunat colectiv, la încheierea căruia a contribuit și el. „că fericirea nu e o chestiune măruntă și personală ci una generală".

Finalul cărții dovedește că în orînduirea noastră între profesiunea cea mai frumoasă și dragostea pentru cel iubit și dragoste nu poate exista nici un obstacol serios Totul depinde de modul de a privi viața. În această privință Ion Aramă a dovedit reale posibilități de a lumina din unghiuri deosebite felul de a vedea și a judeca viața al personajelor sale. Meritul cărții constă mai ales în priceperea cu care scriitorul a zugrăvit procesul închegării acelui colectiv și apoi rolul acestuia în viața unuia dintre membrii săi. Forțele motrice ale acestui colectiv sînt comuniștii și utemiștii. Aici însă cartea suferă de unele deficiențe pe linia evidențierii rolului jucat de organizația de partid, în speță a secretarului ei, în acel proces de făurire a colectivului. Organizația U.T.M. nu se face simțită decît cu prilejul organizării acelei discuții pe marginea filmului „Al 41-lea". În rest procesul transformării atitudinii unora dintre membrii echipajului a decurs fără sprijinul evident și organizat al utemiștilor.

În general personajele sînt bine creionate, contururile sînt vizibile, scriitorul știind să îmbine planurile vieții intime cu acelea legate de colectivul mai larg în care eroii muncesc. Va trebui însă să depună eforturi pe linia adîncirii psihologiei acestora. Există un grup de personaje — sergentul Macău, caporalul Amet, soldații Nenciu și Bobică și alții, priviți mai mult exterior și mai puțin pe linia stărilor sufletești.

Stilul sobru și concis contribuie la fluența narațiunii. Pe alocuri, însă, scriitorul vrea cu orice preț să-și împodobească narațiunea cu „floricele de stil". Rezultatul: frază contorsionată, construită după o topică forțată și metafore cînd nu banale, artificioase. Stăruind pe linia simplității și a sobrietății stilului, Ion Aramă nu are decît de cîștigat.

D. PETRESCU

o seamă de cuvinte

Francisc Munteanu

CIRCARUL

Desen de TIA PELTZ

Sînt unii oameni cu care faci cunoștință de mai multe ori și nu reușești să-i cunoști niciodată. Așa mi s-a întîmplat și cu Tiberiu Rogoz

Tiberiu Rogoz e funcționar la Circul de Stat: lucrează la casa de bilete. Stă în spatele unui ghișeu camuflat de o sticlă mată: cînd cumperi bilete nu-i vezi niciodată fața, numai mîinile albe, osoase cu degete subțiri și cu unghii transparente, atît de roze încît îți vine să crezi că sînt date cu lac.

Prima oară l-am cunoscut în tren, în drum spre Buhuși. Era împreună cu mai mulți artiști de circ, vorbea aprins despre unul veteran în branșă, cu un nume italienesc, Umberto, care, la un spectacol, fiind de față și Nicolae Iorga, care detesta pe circari, a jonglat cu șase farfurii Rozenthal, încît l-a impresionat și pe marele profesor. Am intrat în vorbă cu ei, mai mult de dragul unei trapeziste, o fată înaltă numai oase și mușchi. Trapezista stătea la geam, privea nostalgică peisajul sau poate numai unduirea lentă, mlădioasă a firelor de telegraf. Nemișcată părea un manechin de ceară cu un profil frumos, angelic. Am pus o sumedenie de întrebări, în special despre munca femeilor în circ cu speranța să-mi răspundă trapezista. Ea ori n-auzea ori nu voia să intre în discuții cu un străin. Abia mai tîrziu mi-am dat seama că nici n-ar fi avut cînd să vorbească: Tiberiu Rogoz turuia tot timpul, nu făcea nici măcar pauze de respirație. Îmi devenise antipatic: avea o față rotundă, de om bine hrănit, cu buze groase, resfrînte și nas mare de pătlăgică. Îmi devenise antipatic și pentrucă, uneori, mîngîia brațul trapezistei și ea nu-l reperea. În locul ei eu l-aș fi pocnit de cîteva ori. Îmi displăcea la Tiberiu Rogoz și faptul că ținea între genunchi un baston de bambus cu măciulia șlefuită, cu care, ori de cîte ori voia să sublinieze cele spuse, bătea în podea:

— Dumneata nu-ți dai seama, domnule ce înseamnă socialismul pentru circari. Pentru circari, domnule...

Cînd am constatat că face și demagogie m-am retras din conversație: nu-mi plac oamenii necinstiți. N-avea nici un sens să încep să laude regimul de îndată ce a aflat că stă de vorbă cu un gazetar.

În clipa cînd am coborît din vagon, l-am uitat pe Tiberiu Rogoz. Nu mi-a rămas din călătoria aceea decît foarte vag, imaginea unui profil angelic, cu privirile pierdute în gol, nostalgice.

Pe Tiberiu Rogoz l-am cunoscut a doua oară la București prin intermediul unui prieten comun. Prietenul acesta e un descurcă lume cum nu mai este altul în țară: dacă vrei să faci rost de niște piese originale pentru motocicletele I.J., te adresezi lui la fel ca și atunci cînd ai nevoie de o cameră la Mamaia. Îți procură în mai puțin de jumătate de oră o barcă de cauciuc cehoslovacă și știe cui trebuie să te adresezi la I.L.L. ca să ți se repare caloriferul

Am aflat cu întîrziere de deschiderea noului Circ de Stat din parcul Tonola așa că am rămas fără invitație și fără bilet. La fața locului nu mi-am mai putut procura: biletele se vînduseră toate, la casă se afișase anunțul cu pricina. Tocmai voiam să plec cînd m-am întîlnit cu prietenul meu.

— Ce-i meștere, nu vii la premieră?

— Nu. N-am bilet.

— Doar n-o să pleci pentru atîta lucru. Hai să cumpărăm.

Am arătat spre casa de bilete unde se înghesuiau încă vreo cincizeci de oameni deși se anunțase că biletele s-au epuizat. Prietenul meu nu-i omul acela care să se lase impresionat de un simplu anunț. Mă luă de braț, îmi croi loc printre oameni și cînd am ajuns la un metru de ghișeu împinse două degete înainte ca să fie văzut de casier:

— Nea Tibi! Nea Tibi! Eu sînt Comșa. Două locuri în lojă. Și ca cei din coadă să nu se supere adăugă: alea două reținute pentru tovarășul consilier.

Am intrat la spectacol dar n-am savurat nimic din program: Comșa s-a așezat lîngă mine, mi-a explicat toate trucurile prestidigitatorului, ce era greu sau ușor de făcut. În posesia tuturor secretelor profesionale totul mi s-a părut plicticos, fad. M-a desmorțit numai apariția trapezistei cu profilul angelic. După program se numea Matilda și, desbrăcată, numai în tricou, avea corp chiar mai frumos decît îmi închipuisem. Se legăna pe trapez, majestoasă, conștientă parcă de frumusețea ei, fiecare salt, fiecare mînă întinsă avea grație, eleganță.

— Tu nici nu știi, meștere, ce om formidabil e nea Tibi...

— Nea Tibi cine este?

— Casierul care ne-a servit cu bilete. Și el a fost circar la vremea lui... E un om formidabil!... Tu, ca ziarist, ar fi păcat să nu-l cunoști... Vrei să-l vizităm o dată?

— Ți-i prieten?

— Într-un fel... Dar știi, relațiile sînt ca și pomii fructiferi: dacă nu-i întreții nu dau roade. Rise.

Ca să tacă, i-am promis că o dată o să-l vizităm pe nea Tibi.

Prilejul se ivi mult mai devreme decît îmi închipuisem. Era într-o luni după-masă și mă plimbam pe bulevard fără nici o treabă. De undeva apăruse Comșa și mă întrebă ce fac. I-am răspuns sec, ca de obicei:

— Exist.

— Asta văd, și exiști bine... Ai început să-ți lași burtă... Dar te întreb ce faci? Ai vreo treabă importantă?

— Da. Mă plimb. Vreau să văd oameni.

— Atunci vii cu mine și-ți arăt un om. Un om formidabil. Mergem la nea Tibi.

N-aveam cum să mă eschivez. L-am însoțit pînă aproape de parcul Tonola și am urcat pînă la ultimul etaj al unui bloc, nou, abia terminat.

— Aici locuiește... Ai să vezi e un om formidabil. Sună de două ori scurt ca unul de al casei și ne deschise, spre surprinderea mea, trapezista cu profilul angelic. Îmi păru bine că venisem în vizită la nea Tibi.

— Tibi nu-i acasă, ne lămuri ea, dar trebue să pice din clipă în clipă. Dacă vreți să-l așteptați...

Bineînțeles am hotărît să-l așteptăm. Am fost conduși într-o încăpere mare, luminoasă plină cu poze din viața circarilor. Cînd am rămas o clipă singuri, l-am întrebat pe Comșa:

— Cine e Matilda asta și ce caută aici?

— Cum ce caută aici? E soția lui nea Tibi.

Aducîndu-mi aminte de fața buhăită a lui Tiberiu Rogoz, această legătură conjugală mi se păru o impietate

— Cîți ani are Rogoz ăsta?

— Vreo treizeci și ceva.

— Și ea?

— Cred cu vreo doi sau trei ani mai tînără...

— Imposibil, ei nu-i dau mai mult de douăzeci.

Comșa își desfăcu brațele, ridică din umeri ca și cum ar fi vrut să spună că nu e vina lui.

— Uneori natura e darnică.

Spuse cu atîta seriozitate încît nu știam ce să-i răspund.

Tiberiu Rogoz se încurcase undeva în oraș: întîrzia. După vreun sfert de oră am început să dau semne de neliniște. Am măsurat încăperea cu pașii: era lungă de șase pași, lată de cinci. În timpul măsurătorilor am descoperit într-o vitrină de bufet, printre argintării și bibelouri, la loc de cinste așezate pe o rozetă de dantelă, trei monete de doi lei. Monete vechi din timpul războiului. Mi s-a părut curios să expui în vitrină niște monete vechi, nu destul de vechi ca să merite acel loc de cinste.

Cînd se reîntoarse Matilda în cameră, am întrebat-o dacă-și aduce aminte de mine. A clătinat din cap că nu.

Am înghițit în sec și n-am mai scos nici o vorbă. Pe urmă am descoperit și bastonul de bambus așezat într-un colț și mi-am amintit că tipul îmi fusese antipatic încă de atunci, mai ales cînd a început să facă demagogie N-aveam ce căuta în casa lui și parcă nici profilul Matildei nu mi s-a mai părut chiar atît de angelic.

Ne-am luat rămas bun, promițînd că o să revenim altădată deși eram convins că n-am să mai calc niciodată în casa lui.

După cîteva zile l-am uitat complet pe Tiberiu Rogoz și nu-mi puteam imagina nici măcar profilul angelic al nevestii-si. Singura imagine concretă din casa lor erau cele trei monete de doi lei expuse în vitrină.

În preajma sărbătorilor de iarnă mă vizită pe neașteptate, Comșa. Era vesel, elegant, bine dispus.

— Ei, meștere, îl vizităm pe nea Tibi?

— Nu, i-am răspuns categoric. Dar spune-mi de ce îl socotești pe nea Tibi un om formidabil? Îl cunoști bine?

— Desigur că da. Dacă ai timp îți vorbesc despre el.

Eram curios mai mult de ce socotește Comșa un om formidabil de cît de niște date despre Tiberiu Rogoz. L-am servit cu un vermuth alb, amărui și Comșa începu să povestească.

— Tiberiu Rogoz s-a născut la Tîrgoviște și în clasa a doua de liceu a fost exmatriculat din toate școlile din țară.

Felul în care începu să povestească aducea cu o lecție de istorie și orașul Tîrgoviște îmi aduse aminte de Vlad Țepeș. Am zîmbit și ca să nu mă trădez că mă gîndesc la alte lucruri l-am întrebat:

— De ce a fost exmatriculat?

— Nu mă întrerupe, am să-ți spun totul amănunțit. Într-o dimineață în drum spre liceu a găsit o foaie volantă tipărită pe care scria: „Citește și dă mai departe". Copil neștiutor nu știa despre ce era vorba: s-a conformat. A dat manifestul colegului de bancă, acesta l-a dat mai departe pînă cînd a aflat direcția. După exmatriculare nu s-a putut angaja nici măcar băiat de prăvălie: era prea tînăr. În zilele acelea a sosit în oraș Circul Star. Tibi s-a aciuiat pe lîngă el. Circarii l-au pus să ajute la descărcarea boarfelor din vagoane, apoi l-au minjit pe față, l-au îmbrăcat cu niște haine peticite și i-au agățat o tablă de gît cu reclama circului.

— Măi, Comșa, îmi povestești totul ca pe o lecție învățată pe de rost De unde cunoști atît de amănunțit viața lui Tiberiu Rogoz?

Imediat îmi păru rău de întrebare: Comșa era un scriitor ratat probabil își adunase material studiind viața lui Rogoz.

Era chiar așa.

— Într-o vreme, îmi răspunse Comșa, am vrut să măzgălesc ceva despre circari. Dar să nu mai discutăm despre asta.

L-am lăsat să continue.

— Cum spuneam, circarii s-au instalat în apropierea oborului de vite, la marginea orașului. Printre ei și cele cîteva animale exotice ale circului, un elefant șchiop cu genunchii juliți, o cămilă năpîrlită și un leu bătrîn cu ochii mereu somnoroși, Tibi se simți ca acasă. Ajută la fixarea țărușilor, apoi, seara, la instalarea băncilor și la căratul rumegușului pentru arenă. Atmosfera de permanentă sărbătoare, mirosul grajdului, a animalelor sălbatice, hainele sclipitoare ale artiștilor l-au amețit. Circarii n-au trebuit să insiste prea mult ca să îmbrace livreaua cafenie de servitor și seara după primul spectacol cînd se culcă în fin alături de grăjdar și cămila năpîrlită, adormi foarte tîrziu: îl revedea mereu pe Umberto clătinîndu-se în vîrful scării morții, pe domnișoara Melania, femeia fără oase, pe duo Rikus, jongleri de prima clasă și pe doamna Hudson, profesoară de călărie de înaltă școală și nu mai știu pe cine. S-a angajat la circ: a învățat de la ceilalți servitori să monteze trapezul, să pună la distanțe egale obstacole pentru cîini și cai. Dovedindu-se sîrguincios, circarii l-au îndrăgit: dansatoarele îl sărutau pe frunte, cînd le aducea apă pentru spălat, iar acrobații îl lăudau, dacă le cumpăra mezeluri de la măcelăria din piață. Spuneau:

— O să iasă mare artist din tine, puștiule... Vezi să nu te înșele măcelarul la cîntar și numără bine restul... Hai, du-te...

— Livreaua cafenie era mare și largă, dar Tibi nu observa asta: era mîndru că putea să apară în arenă, să netezească covorul cel mare pentru don Pascalli și-i era ciudă dacă spectatorii nu aplaudau îndeajuns. Uneori noaptea se ducea în arenă, se dădea peste cap la fel ca și King. Asista la toate repetițiile, privea atent cum își iau elan săritorii, ce exerciții suplimentare fac acrobații de sol, cum exersează jonglerii. Cînd era singur în arenă încerca să stea în mîini, să jongleze cu trei farfurii de tinichea stînd pe un balon, să țină bastonul de bambus pe bărbie.

Lăsîndu-l pe Comșa să continue aș fi fost obligat să stau încă cinci ore în casă. L-am întrerupt:

— Am înțeles. A repetat, a învățat o serie de numere de atracție și după aceea a devenit un mare artist... Foarte frumos dar prea lung pentru mine. Un singur lucru mă interesează numai... Este și o poveste a ...Matildei?.. Vreau să spun tu și Matilda?..

— Nu, dar cum poate să-ți treacă așa ceva prin minte... Ei se iubesc foarte mult și apoi îl respect prea mult pe nea Tibi...

— Bine Comșa, și iartă-mă că nu te mai rețin... O să-mi continui altădată... Acum trebuie să trec pe la redacție...

Luîndu-mi rămas bun mi-am adus aminte de cele trei monete de doi lei. L-am întrebat dacă știe ceva despre acești bani.

— Cum să nu... Circarii au un obicei: își păstrează primii bani cîștigați ca artiști... Cei șase lei reprezintă primul salariu al lui Tiberiu Rogoz.

— Îți mulțumesc, Comșa... Totul a fost foarte interesant... La revedere.

Ce chestie stupidă să-ți păstrezi primul salariu, ba chiar să-l expui ca pe un trofeu... Dar mă rog, obiceiuri, obiceiuri...

Deși n-aveam treabă urgentă, am plecat spre redacție. M-am urcat în tramvaiul 3 și m-am așezat lîngă fereastră. Pe la piața Buzești vagonul se umplu. Mi-am luat privirile de la fereastră și am început să studiez picioarele oamenilor. E o distracție plăcută să apreciezi oameni după picioare, după încălțăminte, după ciorapi, după felul cum calcă. Uneori dacă am mai mult timp pentru studiu compun și cite o biografie a proprietarilor de încălțăminte... Bineînțeles totul pentru uz intern, din joacă. Aveam în fața mea niște bocanci mari acoperiți cu pantaloni largi de doc. Bocancii erau stropiți cu var. Era o temă foarte ușoară, neinteresantă. Bocancii trebuiau să fie ai unui zidar și după mîna atîrnată de-a lungul pantalonilor, am putut să-i apreciez și vîrsta. În spatele bocancilor, am descoperit o gheată ortopedică. Tocmai căutam s-o studiez, cînd mi-am adus aminte că eu stau pe bancă și un om suferind călătorește în picioare. M-am ridicat în grabă să cedez locul.

— Poftim tovarășe...

Cînd l-am privit în față, am încremenit: era Tiberiu Rogoz. L-am recunoscut imediat și după fața rotundă, buhăită și după bastonul de bambus pe care îl ținea sub braț...

— Mersi, îmi face bine statul în picioare... Mă privi lung și mă recunoscu: Fac pariu că nu mai știi de unde te cunosc? Am călătorit împreună pînă la Buhuși...

— Da, da, dar vă rog să mă scuzați, eu trebuie să cobor...

— Foarte bine, tocmai acum cobor și eu.

Cine dracu m-a pus să-l spun că vreau să cobor. L-am lăsat să meargă înainte și o clipă m-am gîndit să-l las să coboare și eu să rămîn în vagon. Dar nu se făcea, nevastă-sa a fost foarte ospitalieră cînd i-am călcat pragul casei. În stație mă întrebă dacă-i dau voie să mă însoțească. N-am putut să-l refuz.

Călca strîmb, mergea puțin legănat și mi se făcu milă de el.

— Mi-a spus nevasta că într-o zi mi-ai făcut o vizită... Îmi pare rău că nu m-ai găsit acasă... Îmi plac gazetarii deși sînt supărat pe ei... Scriu foarte puțin despre lucrătorii din circ. Și el, la fel ca și dumneata sau ori care muncitor din fabrică stau pe baricadă. Îmi zîmbi cu subînțeles: Pe baricada socialismului.

Mi-am adus aminte că acest fel al lui de a vorbi mi l-a făcut antipatic încă în tren în drum spre Buhuși. Totuși altceva mă preocupă în clipa aceea: cum de n-am observat atunci în compartiment că e șchiop, deși aș fi putut s-o deduc și după bastonul de bambus pe care îl ținea tot timpul între genunchi. Și nici măcar Comșa nu-mi pomeni nimic despre acest defect al lui.

— De ce nu scrieți ceva despre circari?

— Odată am să scriu...Chiar am adunat ceva material de la prietenul nostru comun, Comșa, i-am mințit... Mi-a povestit cite ceva din viața dumitale, despre succesele artistice și despre dîrzenia cu care ai muncit ca să devii artist de circ...

Mă privi mirat și eu am tăcut imediat. Știam că ceva nu era în regulă. Ori am fost prost informat de Comșa, ori exagerările mele au eșuat.

— Eu n-am fost aplaudat niciodată în viață, eu n-am avut succese artistice... Trebuie să veniți neapărat pe la mine... Insistă atît de mult că nu l-am putut refuza. I-am promis că luni seara am să-l vizitez.

Am un talent formidabil de a pierde vremea. Luni seara m-am instalat din nou în casa lui Rogoz cu o mină de martir. M-am așezat în așa fel s-o văd pe Matilda din profil, ca cel puțin cu atît să mă aleg.

L-am lăsat să-și povestească toată viața de la început. Vorbea monoton, dar trebuie să recunosc, avea voce plăcută. Mă pregătisem pentru ceva foarte banal, dar imediat mi-am dat seama că povestea mult mai interesant decît Comșa. Făcea chiar unele reflecții personale despre viața circarilor și am început să fiu atent.

— Știți, prima mea decepție la circ a fost cînd l-am văzut pe maestrul King curățind cartofi și pe Rikus, regele barei, pingelindu-și singur pantofii. Pentru că, trebuie știut, viața circarilor e grea în plin sezon iar iarna e îngrozitoare. Spectatori nu sînt, bani nu sînt, e numai frig și foame. Oamenii devin morocănoși, triști. Optimiștii, în special tinerii, învață numere noi, cred în ei, iar cei mai în vîrstă, care au trecut prin perioada optimistă și s-au ratat, devin ironici, răi. Din cauza frigului, de obicei ne adunam în cel mai mare vagon, singurul încălzit și ascultam povești despre „numerele" mondiale, despre triplul salt al lui Gabroni, fiul Buzăului care a uimit Parisul, care trăia din același număr de 14 ani, despre Toto care umbla în aer ca îngerii și despre Unus pe care nu-l cunoșteam decît din poze, dar în al cărui pașaport erau trecute toate vizele țărilor din Europa și America.

De multe ori stăteam în arenă și ascultam cum se injurau acrobații între ei pentru cîte o greșală făcută în timpul programului. Pe urmă întrebau ce e de mîncare, se spălau și nefardați deveneau ca toți oamenii: cu neveste, cu copii, cu griji. La începutul spectacolului însă, toți visau sau mai bine zis sperau sală plină, succes: acrobații care lucrau împreună se împăcau, aveau nevoie unul de altul. Își zîmbeau și în costumele lor colorate păreau frumoși, puternici. Nimeni dintre spectatori nu știa că domnul Hudson n-a mîncat nimic la prînz ca să poată cumpăra zahăr pentru ciini, că nevasta sa în timp ce călărea „a la înaltă școală", trăgea cu ochiul spre omul de gumă, care stătea în spatele perdelelor așteptînd ca muzica să-i dea intrarea.

— Și dumneata ce ai făcut la circ?... Înțeleg din punct de vedere artistic.

— Nimic... Am apărut o singură dată în fața spectatorilor ca înlocuitorul Matildei. Arătă spre nevastă-sa. Ea clătină din cap și privi departe dincolo de pereții încăperii. Pe vremea aceea Matilda era partenera lui Don Pascalli, dansatorul pe sîrmă. Pe Don Pascalli nu-l iubea nimeni din circ: era înfumurat, se pudra chiar și atunci cînd nu intra în arenă. Într-o seară, publicul aflînd că Don Pascalli din lipsă de parteneră nu va apare, a început să fluiere, să ceară înapoi banii dați pe bilete. Directorul, înfuriat, își rodea unghiile: circul era plin și Matilda, scuturată de friguri, zăcea în vagon. Atunci îi venise cuiva ideia să fie înlocuită cu mine.

— Rolul Matildei nu era cine știe ce greu: trebuia să stea nemișcată în circa lui Don Pascalli, în timp ce acesta executa pe cablu, la o înălțime de zece metri, fără plasă, un dans arab. Directorul îmi făcuse semn să mă pregătesc, apoi anunță publicul că Don Pascalli va apare curînd. Don Pascalli nemulțumit de întorsătura luată, se apropie de mine, mă măsură din priviri, de parcă atunci m-ar fi văzut pentru prima oară, apoi mă încercă: mă ridică, mă saltă în circă și, nemulțumit de greutatea mea, mă trînti la pămînt. Dar nu mai era nimic de făcut. Publicul fusese anunțat. Doamna Hudson mă ajută să îmbrac niște pantaloni albi de mătase și-mi fixă pe cap un turban mare cît un dovleac.

Am urcat scara de frînghie în aplauzele prelungite ale publicului. Într-un fel eram bucuros că însfîrșit s-a ivit ocazia să mă manifest. Bucuria îmi fu de scurtă durată. Cînd m-am văzut sus, pe podiumul de scînduri de la capătul cablului întins peste arenă, m-am speriat: niciodată nu-mi închipuisem că înălțimea e atît de mare. De jos toată instalația se înfățișa sub altă perspectivă, nu părea deloc grozavă. De sus însă, arena mi se părea foarte departe și spectatorii mici de tot ca niște purici. Fusesem și în alte dăți sus, pe podiumul trapeziștilor: dar probabil din cauza reflectoarelor colorate, dimensiunile păreau altele, infinit mai mari decît le știam. Mi se făcu frică, dar m-am stăpînit văzînd că sînt urmărit de privirile severe ale directorului. N-aș fi vrut în ruptul capului să mă fac de rîs. Am strîns din fălci și am căutat să fiu nepăsător. Orchestra atacă un vals lent: se pare Dunărea Albastră de Strauss. Don Pascalli încercă cablul cu piciorul, se sălță și-și începu programul. În circ se făcu liniște. Nu se auzeau decît acordurile dulci ale valsului. La întoarcere, Don Pascalli își puse balansoarul pe ceafă, făcu cîteva piruete, se aplecă în stînga și în dreapta, grațios, se lăsă pe vine, apoi, cu pași săltăreți, mulțumind totodată pentru aplauze, se apropie de platoul unde stăteam.

— Fii atent, acum, heppa!...

Cu o singură zmucitură, mă săltă în circă apoi făcu un gest discret orchestrei. Nu se mai auzea decît răpăitul tobei mici. Cunoșteam numărul pe de rost: la început, maestrul făcea cîțiva pași normali, să se obișnuiască cu povara și să stabilească noul echilibru, apoi continua cu cîteva șaseuri: fix la mijlocul cablului, lîngă cele două sîrme de întărîtură, o îndoitură de genunchi și o piruietă largă. Pe urmă cînd orchestra ataca un tam-tam oriental, urmau cîteva mișcări rapide, tropăit ritmic, închipuind niște figuri de dans arab care se sfîrșeau într-un mic salt într-un picior. Urmau din nou șaseuri, și însfîrșit, întoarcerea cu ochii legați. Întoarcerea se făcea cu pași normali, ca numărul să pară cît mai greu de executat. Pe la mijlocul drumului, se executa o alunecare artistică, și ca publicul să se sperie într-adevăr, o dată cu lovitura puternică în toba mare țipa și Don Pascalli un „heppa" puternic. Numărul se sfîrșea cu pași largi de destindere în acordurile valsului lent de la începutul programului.

Don Pascalli făcu primii pași normali. Am simțit inima în gîtlej. Să nu amețesc, am închis ochii. Don Pascalli mă simți:

— Deschide ochii, timpitule, sisii el. Cu ochii închiși nu poți ține echilibrul.

Am deschis repede ochii și arena mi se păru atît de departe încît am încremenit. Don Pascalli îmi sisii din nou:

— Nu te încorda, timpitule? Vrei să cădem?!...

Am vrut să mă destind tocmai cînd el executa un șaseu. Alunecă, n-am mai văzut decît întoarsă cupola circului, apoi spectatorii. În alunecare, Don Pascalli se prinse cu mîinile de cablu, mie mi-au alunecat picioarele de după gîtul maestrului și am căzut în gol. M-au ridicat de pe covor, cred, directorul și omul de gumă. Nu știam precis ce se întîmplase cu mine. Priveam stupid fețele spălăcite ale spectatorilor. Mă durea îngrozitor piciorul. Directorul mă înghionti:

— Zîmbește, măgarule!

Am zîmbit, apoi m-au ajutat să ajung după perdea. Acolo, m-am așezat pe pămînt. Directorul mă lovi cu piciorul:

— Murdărești pantalonii de gală, nenorocitule!...

M-am ridicat, dar n-am putut călca pe piciorul stîng. A doua zi m-am plîns de dureri, dar directorul spunea că de aceea ca să nu ajut la strîngerea covoarelor. N-am putut merge la doctor, pentru că a treia zi ne-am mutat în alt oraș. Abia acolo am aflat că aveam mai multe fracturi la glezna stîngă. Doctorii nu au reușit s-o potrivească cum trebuie: venisem prea tîrziu... Și așta e rezultatul.

Își lovi piciorul stîng cu bastonul de bambus.

Pe urmă, circul a plecat mai departe și eu am rămas în spital. Cam asta a fost cariera mea de circar. Pe urmă, după Eliberare, am reîntîlnit-o pe Matilda. Și asta e tot. Tot ceea ce privește trecutul. Și nu despre asta ar trebui să scrieți voi ziariștii, ci despre circul de astăzi. Dacă îmi aduc bine aminte în drum spre Buhuși am vrut să-ți spun ce a însemnat socialismul pentru circari. Plasă. Plasă sub trapez. Acum e interzis să-ți riște stupid viața. Lucrezi cu cordonul de siguranță și asta nu dăunează calității artistice. Despre asta ar trebui scris, despre grija față de om.

Eram convins că Tiberiu Rogoz nu era demagog și am învățat încă o dată un lucru pe care îl știam demult: să nu mă pripesc în aprecierile asupra oamenilor.

Înainte de plecare însă, am descoperit o inadvertență între cele spuse de Rogoz și Comșa. Comșa susținea că cele trei monete de doi lei reprezentau primul salariu ca artist de circ al lui Rogoz. Intenționat nu mi-a vorbit Rogoz despre asta ori a uitat. Voiam să mă lămuresc. L-am întrebat despre banii din vitrină.

— Ooo, acei șase lei. Știți, cînd am rămas în spital înainte de plecarea circului m-a vizitat directorul și mi-a dat șase lei. Atît cît mi se cuvenea pentru reprezentația dată împreună cu Don Pascalli. I-am păstrat ca amintire...

Constantin Abăluță

La Bicaz

Nu am fost acolo
cînd s-a dat drumul apelor
dar inima mea le cunoaște pe toate
așa cum au fost — inima mea,
luminînd de acolo de sus —
un uriaș reflector — șantierul.

Știu totul cum a fost. Au năvălit
apele, apele Bistriței
învîrtejindu-se vijelioase —
și-n jur totul era numai spumă,
numai lumină și abur plutind
și-n clipa aceea Bicazul părea
o imensă cupă cu șampanie
pe care muncitorii au ridicat-o
ciocnind în sănătatea socialismului.

Mai tîrziu totul s-a liniștit
și lacul era limpede și răcoros;
zîmbetele muncitorilor pătrundeau pînă la fund
chemîndu-se-ntre ele, răspunzîndu-și
ca niște ciudate unde magnetice.

Apoi, muncitorii
și-au cules parcă din crengile brazilor
ca pe niște roade, inimile
(în aer a rămas, dureros încrustată,
absența lor
ca un tipar negativ)
și au plecat să lumineze cu ele
alte șantiere.
În urma lor, fulgerul electric
a pomit să colinde, și-n fiecare brad
s-a oprit și-a aninat cîte-o stea.
...Acum poate o fi ajuns
chiar pe locul unde-a-respirat inima mea.

Ana Șoit

Diminețile mele

Diminețile mele seamănă cu o goană de cerbi
Cu copitele argintate de brumă.
Mă trezesc în cîntecul zidarilor,
Parcă-aș fi spus cîntecului:
— Ia-mă de mînă și du-mă,
În poiana unde susură ierbi.

Diminețile mele au miros de var care fierbe în gropi;
Șantierul mi-absoarbe pînă și ultimul gînd,
Încît mă trezesc cu zidarii cîntînd și rizînd!
Frămîntul mi-e simplu ca al frunzei în plopi.

Diminețile mele au ceva măreț în miez,
Constructorii și zidarii grăbesc geneza luminii,
Cînd departe, zorile-și coc, de aur, clorchinii
Ca visul pe care pentru oameni îl visez.

Petre Gheimez

Ciocîrlia

Încovoiată pe cîntec, mai sus,
Și fără să prindă de veste,
Pînă la streașina soarelui de colo s-a dus
Ciocîrlia,
Cu grînele, cu oamenii și macii
Cîmpiei aceste.

Și iat-o!
Amețită de-atîta tărie,
Prin propriile-i suliți de sunet
Coboară din nou pe pămînt.
Puiul acesta de pasăre vie,
Puiul acesta de lumină și vînt.

Penetul i-e tot pîrjolit
De-un foc nevăzut,
Neștiut,
Pe aripi, pe spinare, pe gușă.
Și-l atîta lumină pe cîmpul fără sfîrșit,
Și pasărea pare
Acum
De cenușă!

„SOARELE ESTE NOU ÎN FIECARE ZI"...

NOTE DESPRE STILUL REPORTAJULUI

Sînt reporteri care nu-şi fac probleme în legătură cu stilul, ci scriu cum le vine la îndemînă, ca păsările cerului care cîntă fără partituri muzicale. Cînd s-apucă să facă teorie. aceşti reporteri susţin că necunoaşterea contra-punctului e condiţia reportajului bun.

★

S-a spus că stilul este omul. Mai trebuie adăugat: omul localizat într-un anume spaţiu geografic şi într-o anume epocă. Cu atît mai mult lucrul acesta este valabil pentru reportaj, gen prin excelenţă legat de realităţile cele mai noi ale secolului XX. De aceea, nu pot fi de acord cu prietenul meu I. D. Bălan care laudă interesanta carte de reportaje despre Oltenia a lui Ilie Purcaru, în primul său rînd, pentru virtuţile ei paşoptiste. Citez: „Întîlnim la el peisaj patriotic şi retoric în sensul conceput de paşoptişti (Bălcescu şi Russo), altul pitoresc şi patriotic ca la Alecsandri şi Vlahuţă" etc. Se ştie de cînd e lumea : a continua pe clasici nu înseamnează a imita, ci a inova. Nu există continuator mai profund al lui Eminescu decît Arghezi — şi totuşi cît de diferiţi sînt ambii poeţi. Pe cînd posteminescienii îl imită servil, dar nu-l „continuă". Departe de mine gîndul că acesta din urmă e şi cazul lui Ilie Purcaru, dar nu înţeleg de ce critica trebuie să stabilească asemenea filiaţii ancestrale. cînd e vorba de un gen prin excelenţă nou, cum e reportajul. Atunci, dacă asta se poate, de ce să nu căutăm şi în scenariile cinematografice influenţe din Cantemir şi Neculce ?

★

Dacă ne vom rezuma să imităm, locul reporterilor va fi luat peste un secol sau două de maşini electronice de calcul programate pentru scrierea reportajelor. Reporterul va introduce comanda cifrată : Redactaţi urgent un peisaj industrial gen Geo Bogza, combinat cu un răsărit de lună romantic în maniera lui Eminescu. Apoi se va culca liniştit. Maşina va extrage pentru el, cu un milion de operaţii pe secundă, imaginile dorite din Bogza şi Eminescu. Un singur lucru nu va putea să facă maşina electronică: să creeze un stil propriu. Poate că aşa vom putea avea, în fine, un criteriu precis pentru a deosebi munca mecanică de creaţie, talentul adevărat şi impostura.

★

Amatorilor de imagini învechite, le recomand să-şi cumpere o motocicletă. După ce vor trece, într-o noapte de vară, cu viteza a patra prin satele aşezate de-a lungul şoselei asfaltate Bucureşti — Ploieşti, n-o să le mai vină să scrie : „Zările de farmec pline strălucesc în luminiş". Secolul nostru dinamic şi revoluţionar a creat o nouă sensibilitate. Să nu folosim, în epoca rachetei, imagini interesante şi frumoase la vremea lor, create în epoca diligenţei.

★

Iată ce mi-a spus un creator de modele de la o fabrică de încălţăminte : „Astăzi noţiunea de „pantof bun" este alta decît acum cîţiva ani de zile. Se preferă încălţăminte uşoară, flexibilă, comodă, avînd o linie elegantă, pe cînd pantofii grei, cu bombeu tare şi talpă dublă, care scîrţîie în mers (ah ! unde-i scîrţîitul poetic de altă-dată) şi-ţi fac bătături la picioare, fiindcă devin comozi abea după o a doua tălpuire, asemenea pantofi, spun, sînt depăşiţi astăzi de cerinţele cumpărătorilor. Totuşi vom continua să mai fabricăm şi aceste sortimente, deoarece mai există cereri, iar noi avem datoria să satisfacem toate gusturile".

★

Sînt consumatori de literatură şi pentru stiluri învechite. Dar n-aş vrea niciodată să fiu trecut la categoria reporterilor care sînt citiţi de o parte din public, numai fiindcă acesta n-a prins gustul unui stil mai nou.

★

Pentru cei înclinaţi spre conservatorism, stilul nou e o modă trecătoare. Să fim circumspecţi. Este deosebire între moda care se schimbă de la an la an, şi o anume linie a modei ce se menţine un timp mai îndelungat, influenţînd evoluţia istorică a vestimentelor.

★

Plecînd de la o idee justă privitoare la „vibraţia personală a reporterului", Radu Cosaşu începe un aprig război cu reportajul monografic, care, pasă-mi-te, este o invenţie a criticilor necunoscători ai vieţii. Furat de propriul său retorism, el cade în păcatul de totdeauna al polemiştilor, care îşi transformă adversarul într-o fantoşă, lichidîndu-l apoi printr-un bobirnac şi cîteva figuri de stil („nămolul monografic", reporterul nu e un Institut de cercetări economice etc). N-ar fi fost rău dacă cultul mărturisit de reporter, pentru Camil Petrescu, ar fi fost dublat şi de spiritul lucid al ilustrului revendicat.

Deoarece — culmea — Radu Cosaşu nici nu susţine o platformă aparte, teoretică sau practică, faţă de adversarul său. creîndu-se astfel o bizară nepotrivire între revendicările de fapt şi tonul cam iritat cu care se duce discuţia. Şi pentru Radu Cosaşu reportajul e, citez : „o secţiune în real, sensibilizată de un talent". Ceea ce este de fapt şi exigenţa esenţială a reportajului monografic. Pe preopinent îl deranjează însă caracterul detaliat, exhaustiv, „încheiat" — pe care reportajul monografic caută să-l realizeze. El preferă secţiuni în real de mai mică amplitudine, realizat în schimb la modul intensiv, eliberat de „nămolul monografic". Declaraţiile se ţin în picioare atîta vreme cît reporterul îşi justifică propria manieră şi nu încearcă s-o transforme într-o cerinţă adresată întregului front reportericesc. Abuzul de informaţie multă, nesemnificativă şi nedigerată poate ameninţa, într-adevăr, acest fel de reportaj — după cum pericolul exhibiţiilor în sine, a comentariilor fără acoperire poate pîndi pe aceia care se încred prea mult în maniera reportajului — „vibraţie personală".

Între altele, Radu Cosaşu e supărat că „Lumina" sa a fost judecată ca o monografie nerealizată, de nişte critici care au pretins din partea cărţii o cunoaştere amplă care să le ţină loc de nu ştiu cîte ieşiri pe teren. Totuşi, pînă la un punct, pretenţia acestor critici mi se pare justificată. Existînd sau neexistînd termenul incriminat de monografie, oricine şi-a asumat obligaţia de a scrie despre Bicaz, şantier despre care tot auzim vorbindu-se de zece ani de zile — ar fi trebuit să dea măcar în linii sumare imaginea de ansamblu — istorică şi spaţială — a şantierului. Chiar la modul în care îi convine lui Radu Cosaşu, adică intensiv. Sau de ce nu s-a mărginit autorul, dacă n-a dorit să facă „monografie", la seria de schiţe — cuprinse în volum — care sînt interesante, noi ca formulă artistică în proza noastră, cu un cuvînt excelente ?

Ca şi-ntr-un roman, sau un volum de versuri, reporterul creează o lume, un univers, cu fauna, flora şi constelaţiile lui. Aşa a făcut şi Geo Bogza în „Ţara de piatră", în „Lumea petrolului" sau în „Cartea Oltului". După mine e absolut necesar ca imaginea obiectului sau a evenimentului zugrăvit să fie cît mai amplă, cît mai explicită, fiindcă peste 10-15 ani, timp în care realităţile vor fi evoluat, n-ai să mai poţi trimite pe critici în documentare. ca să-şi completeze bagajul de cunoştinţe deficitar. Reportajul e o secţiune în real, mai bine zis în devenirea istorică surprinsă pentru eternitate. Cine mai poate vizita acea „Ţară de piatră" pe care a văzut-o şi a descris-o cîndva Geo Bogza ?

★

Se zice, şi nu fără dreptate, că scriitorul trebuie să cunoască totul. Investigarea monografică răspunde, cred, cel mai bine acestui deziderat. Chiar dacă unii consideră reportajul ca o redare a ceea ce este senzaţional, captivant, intensiv etc, au nevoie măcar în faza de depistare a terenului să recurgă la acest mod de cercetare, pentru a putea selecta tot ceea ce este esenţial şi interesant. Nu cred că există o ruptură între cunoaşterea extensivă a realităţii şi redarea ei intensivă. Intensivul este expresia concentrată a extensivului, aşa cum lupa concentrează, într-un singur punct, razele difuze ale soarelui. Multitudinea de fapte nu poate dezorienta decît pe cel lipsit de busolă...

★

Transcriu cîteva păreri ale lui Hemingway — printre altele şi un excelent reporter, potrivite împrejurărilor de faţă :

„Un scriitor bun trebuie să cunoască, după posibilităţi, totul. Se înţelege că aşa ceva nu se întîmplă. Cînd un scriitor este foarte talentat, el lasă impresia că a fost dotat cu cunoştinţe, încă de la naştere. De fapt, aşa ceva nu există : el a fost dotat de la naştere numai cu posibilitatea de a căpăta cunoştinţe, fără eforturi deliberate şi cu mai puţină pierdere de timp decît alţi oameni...

Dacă scriitorul cunoaşte foarte bine tema despre care scrie, el poate trece cu vederea multe lucruri din cele pe care le cunoaşte şi dacă el va da scrieri veridice. cititorul va percepe chiar şi ceea ce a fost omis, tot aşa de intens, ca şi în cazul cînd scriitorul i-ar fi vorbit despre aceasta. Scriitorul care trece multe cu vederea din cauza necunoaşterii, el lasă pur şi simplu nişte locuri goale".

Şi tot acolo : „Orice carte scrisă în spiritul adevărului este o contribuţie la fondul general de cunoştinţe pus la dispoziţia scriitorului care se prezintă în noul schimb. şi care, la rîndul său, trebuie să contribuie cu o cîtime din experienţa lui, ca să înţeleagă şi să-şi însuşească tot ce-i aparţine în virtutea dreptului de moştenire — şi să meargă înainte". (Din „Moartea de după amiază", vezi ediţia în limba rusă, „Izbranie provizidenie", Moskva, 1959, vol. II pag. 188).

În rezumat deci : întîi, să fim modeşti în faţa realităţii şi să nu ne încredem prea mult în calităţile noastre înnăscute (maniera „a la Tal" e ispititoare, însă nu totdeauna şi cea mai eficace); al doilea. nici un comentariu, cît de inteligent, nu va salva de banal „locurile goale" şi nu va înlocui „esenţialul" ; al treilea : să sporim şi să reînnoim în permanenţă tezaurul de cunoaştere pe care-l transmite literatura, să inovăm.

V. Nicorovici

LITERATURA PENTRU COPII — şcoala celor mai nobile sentimente

O caracteristică a povestirilor create pentru copii in ultimii ani stă în faptul că scriitorii întruchipează ideile etice în faţa ochilor curioşi ai cititorilor mici, nu imaginînd o lume ireală, de basm, ci folosind tot mai des elementele impregnate în universul cotidian. Astfel sentimentele nobile ale cititorului mic se nasc şi se dezvoltă într-o legătură directă cu obiectul lor din realitate. Copiii învaţă să iubească frumosul tulburaţi de frumuseţea patriei lor, sau a relaţiilor dintre oamenii pe care-i cunosc, învaţă să iubească şi să respecte munca, admirînd rezultatele muncii poporului lor.

Expresie a concepţiei noastre de viaţă, omul se dezvăluie şi în literatura adresată celor mici ca realitatea cea mai incitătoare în jurul căreia gravitează întregul univers.

Începînd cu lucrările adresate preşcolarilor, scriitorii noştri îşi propun să plasticizeze ideea că întreaga viaţă trebuie pusă sub semnul prieteniei, dragostei şi respectului faţă de om.

O problemă de bază a educaţiei comuniste este educaţia armonioasă a copiilor în spiritul respectului şi dragostei nemărginite faţă de colectivul în care trăiesc, pentru că de fapt familia, strada, şcoala, patria, sînt colective cărora copilul le aparţine. Din ce în ce îşi găseşte în viaţa noastră o aplicaţie şi mai largă principiul pedagogic al lui Makarenko după care educaţia se realizează în colectiv, prin colectiv şi pentru colectiv.

Literatura care foloseşte atît de bine limbajul concret al ideilor artistice înaripate de fantezie, poate explica celor mai mici cititori în ce constă adevărata fericire care nu poate fi concepută în afara intereselor, ţelurilor colectivului din care faci parte. Unei asemenea idei nobile au servit cărţi ce tocmai prin accasta au avut o putere de influenţare colosală asupra tineretului, cum este cazul cărţilor Aşa s-a călit oţelul sau Timur şi băieţii lui.

În anii aceştia cînd creşte şi se formează o generaţie ce va construi comunismul, nu o serie de particularităţi de tehnică literară, ci o asemenea problematică ar trebui să dea profilul caracteristic al literaturii noastre pentru copil şi tineret. Prin lucrări străbătute de sentimente puternice, scriitorii, alături de ceilalţi factori de educaţie, pot transforma într-o sursă activă de energie creatoare dorinţa copiilor de a săvîrşi fapte extraordinare, de a dărui Patriei totul. Ei pot sugera ce cîmp vast de afirmare a eroismului şi patriotismului oferă munca paşnică.

O sarcină nobilă a literaturii noastre pentru copii este să dezvolte nu numai sentimentul, respectul şi dragostea pentru colectivul din care faci parte, dar mai ales să cultive o atitudine activă, practică în acest sens. Încă de la vîrsta fragedă de 3—4 ani copilului îi place să se facă util. Literatura poate sădi în sufletul lui sentimentul de satisfacţie că în familia sa toată lumea munceşte, că şi el are acasă o sarcină concretă, chiar dacă acesta se reduce la udatul florilor, sau la grija de a da zilnic de mîncare pisicii sau cîinelui. În felul acesta copilul va începe să muncească serios preocupat de rezultatele concrete ale muncii lui. Va învăţa să respecte munca mamei şi a tatei, iar munca lui va izvori din dorinţa de a intra mai repede în rîndul celor mari.

Chiar şi prin cele mai mici întîmplări descrise în cărţile pentru copii, scriitorii pot dezvolta în sufletul micilor cititori sentimente hotărîtoare pentru viaţa colectivului, cum ar fi sentimentul demnităţii, al onoarei, al respectării cuvîntului dat. În acest sens, Panteleev a surprins într-o povestire adresată celor mari, o întîmplare revelatoare pentru psihologia celor mici. Scriitorul întîlneşte într-o noapte, în grădina publică, un băieţel de cinci ani ce plîngea cu sughiţuri. În timpul zilei, în cadrul jocului, tovarăşii săi îi spuseseră că este sergent şi are misiunea de a păzi o ladă ce reprezenta depozitul de muniţii. Tovarăşii săi uitaseră de el, plecaseră acasă, iar copilul, deşi înfricoşat de întuneric nu-şi părăsea „postul" pentru că îşi dăduse cuvîntul de onoare.

Şi în literatura noastră, multe din povestirile adresate celor mici se fac purtătoare ale unor asemenea idei. Astfel, descriind un simplu moment din viaţa unui cămin, Luiza Vlădescu subliniază funcţia socială a jocului, rolul lui în prietenie. Lacrimile cu care Nazimel, un băieţaş de naţionalitate turcă, face primul pas fără mama, sînt şterse de prietenii noi care-l înconjoară cu dragoste. Cuvintele româneşti şi turceşti devin tot atîtea jucării sunătoare, pline de farmec, pe care copiii şi le schimbă, ajutîndu-l astfel pe prietenul lor să urce mai uşor o nouă treaptă în viaţa sa. Această povestire simplă devine purtătoarea unei idei generoase : prietenia reuşeşte să săvîrşească minuni, transformînd o piedică cum ar fi aceea a necunoaşterii limbii, într-un original prilej de apropiere.

În ce măsură jocul formează şi exprimă relaţiile noi faţă de oameni îşi găseşte expresia nu numai în subiectul unei povestiri dar chiar şi într-unele amănunte folosite de scriitori cum ar fi numele dat personajelor. Astfel, într-o lucrare a lui Fodor Sandor, eroul mezin este poreclit Strică Joacă, pentru că de fiecare dată refuză să interpreteze rolul unor personaje negative (fascişti, poliţişti, gardişti albi) singurele roluri care nu sînt solicitate de tovarăşii săi mai mari de joacă. Şi energia clocotitoare a copiilor dornici să slujească prin joc amintirea unor patrioţi străluciţi este canalizată de scriitor spre o acţiune capabilă să dea satisfacţie fiecărui copil participant la joc. La marginea oraşului în memoria tovarăşilor căzuţi, copiii încep să altoiască cîte un vişin sălbatic pentru fiecare tovarăş, jocul devenind astfel nu numai expresia unor simţăminte patriotice ce-l leagă pe copii de generaţia veche de luptători, dar dînd şi o notă activă simţirii, transformînd-o în acţiune.

Poezia relaţiilor de familie a oferit de asemenea un preţios cîmp de inspiraţie scriitorilor noştri pentru copii.

Relatînd conţinutul unei scrisori trimise de un copil tatălui său pe frontul antifascist, Octav Pancu-Iaşi în povestirea Toţi de aceeaşi părere, **exprimă profunzimea sentimentelor ce-i leagă pe copii de părinţi. Scrisoarea cuprinde doar trei cuvinte care la prima vedere aminteau mesajele cifrate : „Ene are mure". Un învăţător aflat printre ostaşi a înţeles însă care era sensul laconicei scrisori. Autorul era cu siguranţă un băieţel sau o fetiţă din clasa întîia. Şcoala abia începuse. Pînă atunci nu învăţase decît cîteva litere. A putut scrie cu ele doar cele trei cuvinte. Dar ele puteau fi citite aşa : „Dragă tăticule, mamei şi mie ne e tare dor de tine. Amîndoi ştim că eşti viteaz şi-i baţi pe duşmani. Te aşteptăm cît mai repede şi te sărutăm de mii de ori".**

Unei asemenea problematici îşi dedică lucrările chiar şi scriitorii mai tineri, cum este cazul Nadiei Gîrleşteanu. Exprimate la persoana întîia, cu fraza precipitată, încărcată de emoţie, specifică relatării verbale a unui copil de cinci sau şase ani (realizînd în mod surprinzător autenticitatea psiho. logică a personajului) instantaneele ei literare exprimă dragostea şi admiraţia copiilor faţă de părinţi. Forţa educativă a suitei de povestiri ce aparţin acestei autoare, stă în resortul intim care declanşează şi motivează deci sentimentele copilului, resort cu totul specific relaţiilor din familia socialistă. Pentru eroul Nadiei Gîrleşteanu cel mai preţios dar sînt clipele petrecute în tovărăşia tatei. Prezenţa părintelui, răsuflarea lui caldă ce-i înfloară creştetul capului, fac pentru băiat cu adevărat feerică noaptea de iarnă în care pămîntul părea presărat cu stele (Noapte de iarnă).

Copilul îşi iubeşte şi admiră tatăl nu numai pentru momentele de poezie pe care acesta ştia să le descopere în viaţa obişnuită, ci pentru întregul său mod de existenţă. Eroul liric reconstituie astfel portretul moral al tatălui, descriindu-i mîinile, personificîndu-i-le aproape Ceea ce conferă valoare ideii artistice a povestirii dedicate mîinilor tatei este concluzia la care ajunge şi anume că valoarea unui om este dată de aportul pe care-l aduce societăţii. Copilului îi sînt dragi mîinile tatei pentru că ştie să mînuiască locomotiva, făcînd trenul să zboare lin de parcă ar avea aripi, pentru că ştiu să sădească flori, să mîngîie, să sară în ajutor, încît exclamaţia lui sună atît de firesc : „Sigur, sînt fermecate mîinile tatei !" Şi scriitoarea surprinde într-un moment încărcat de emoţie dorinţa cea mai fierbinte a copilului : el vrea ca mîinile lui să semene cu ale tatei. „Cînd tata s-a aşezat la masă aşa cum îi este obiceiul, mi-am pus şi eu mîinile alături de ale lui. Pe masă se odihneau acum patru mîini. Tata le privi lung, apoi spuse vesel :

— Iacă, aşadar, mîinile mele au urmaş !

Şi mîinile mele au sărit în sus de bucurie

Apoi am pornit amîndoi să ne spălăm — tata înainte şi eu în urma lui — bătînd paşii ca soldaţii".

Această idee a legăturii dintre generaţii, a dorinţei copiilor de a continua şi a desăvîrşi munca începută de părinţi îşi găseşte expresia şi într-o povestire a Emiliei Căldăraru intitulată Cutia albastră.

În clipa solemnă în care eroul, un pionier, a absolvit cele şapte clase şi trebuie să se hotărască pentru alegerea profesiunii, mama îi dă o scrisoare veche adresată lui, în clipa morţii, de tatăl ucis de duşmanul de clasă în timpul naţionalizării. De sub rînduri se auzea parcă şoapta tatei :

„Fiule, dragul meu,

Acum eşti mare. Caut să mi te închipui şi nu izbutesc. Un lucru însă ştiu sigur şi mă bucur nespus : trăieşti în zilele senine pe care Petrea-oţelarul le-a visat atît. Aşadar, capul sus, băiete. Noi, Felecanii, mai avem de lucru la uzină. Iată, mănuşii mele de oţelar îi este dor de cuptoare. Ia-o şi hai să ne apucăm de treabă. Mai vîrtos ca niciodată. Fiindcă acum uzina e a noastră... Andrei luă mănuşa şi i se păru că, pe deasupra anilor a dat mîna cu tatăl său, Petrea-oţelarul".

Aceste exemple reprezintă doar cîteva din nenumăratele povestiri publicate în revistele literare pentru copii servind reflectării relaţiilor noi care se nasc în societatea noastră. Dar cărţile mari pentru copii şi tineret închinate acestei teme nobile şi care să lase o urmă de neşters. aşteaptă să fie scrise.

Lucia Olteanu

Exigenţă faţă de proza scurtă

Cu patru-cinci ani în urmă, schiţa avea o reprezentare destul de palidă în periodicele noastre literare. Se scria puţin în această direcţie, fie dintr-o suspiciune exagerată a rigorilor genului, fie din credinţa multora că numai romanul („genul proteic" — cum a ajuns să fie considerat azi) este apt să cuprindă, în profunzime, transformările grandioase, revoluţionare, ale epocii noastre. Era, desigur, o dublă eroare, deoarece — aşa cum s-a adeverit întotdeauna — scriitorii autentici nu au împărtăşit mitul rigorilor absolute ci numai mitul valorilor, după cum n-au împărtăşit nici părerea despre supremaţia unui gen literar asupra altuia ci numai aceea despre posibilitatea reflectorie, inepuizabilă, a fiecărui gen sau specie în parte. Prin urmare situaţia în care, cu patru-cinci ani în urmă, schiţa se manifesta ca o specie sporadică, era nemotivată, şi, pentru remedierea ei, un rol important, deosebit de activ, i-a revenit, fără îndoială, criticii literare, care a făcut o lungă şi susţinută pledoarie în favoarea dezvoltării genului scurt. Şi pe bună dreptate. În noile condiţii istorice, ritmul impetuos al transformărilor revoluţionare şi efervescenţa creatoare a noii vieţi, se cerea oglindită la zi, simultan, printr-o specie literară mai operativă decît romanul care, presupunînd perioade lungi de gestaţie şi elaborare, rămînea după apariţie să consemneze adeseori faptele trecute prin sufletul contemporanilor. Din motivul arătat mai sus, schiţei îi era hărăzită şi o eficienţă educativă mai directă şi mai oportună decît romanului.

Firească, într-un fel, concluziile criticii pentru dezvoltarea genului scurt erau susţinute analogic de prezenţa masivă a reportajului realist socialist, a cărui amploare fără precedent răspundea cu succes tocmai **cunoaşterii imediate.** Pe temeiul unor trăsături comune se putea constata uşor că schiţa presupune aceeaşi observaţie realistă directă a cotidianului, sau că selectează aceiaşi oameni exemplari ai socialismului. Oare atunci nu era posibil transferul faptelor acumulate de reportaj pe un plan al ficţiunii realiste şi generalizatoare, într-o specie a prozei, cu o egală operativitate ? Răspunsul practic al acestei întrebări a venit, mai întîi, de la înşişi reporterii talentaţi, care, după o severă formare la şcoala reportajului, au trecut la proza propriu zisă, şi cu deosebire la genul scurt., adică la elaborarea printr-o altă specie a faptelor acumulate. Acest drum a fost urmat de o mare parte dintre tinerii noştri prozatori de azi, unii dintre ei, continuînd să-şi mai împartă activitatea între reportaj şi speciile prozei scurte, nu fără un cîştig artistic compensatoriu în măsura în care — cum s-a observat cu diferite prilejuri — cele două specii îşi împrumută reciproc formele de expresie. Alţii, însă, au abordat de la început problemele schiţei, exersîndu-se aici, ca într-un domeniu preferat şi de mare perspectivă. Şi nu s-au înşelat. Din 1958 — luăm o dată relativă — creaţiile prozei scurte au sporit din an în an şi nu numai cantitativ ci şi calitativ, înscriind literaturii noastre contemporane opere şi nume noi. Amintim volumele **Fuga** de D. R. Popescu, **În plină zi** de Vasile Rebreanu, **Ningea în Bărăgan** de Fănuş Neagu, **Profiluri** de Nicolae Ţic, **Poarta** de Nicolae Velea etc. spre a sfîrşi cu cele apărute la începutul acestui an, precum : **Afişe de bal** de Pop Simion, **Iubeşte ziua de miine** de P. Sălcudeanu, **Oameni şi pămînturi** de Dumitru Mircea, **Obsesia** de Ioan Grigorescu, **Somnul de la amiază** de Fănuş Neagu, **Nunta Ilonei** de Lucia Demetrius şi probabil altele, care vorbesc limpede despre prestigiul de care se bucură schiţa (genul scurt) în rîndul prozatorilor, şi îndeosebi al tinerilor. Nu trebuie să uităm totodată, contribuţia pe care o aduc în aceeaşi direcţie autorii fără volume, a căror activitate ni s-a făcut cunoscută, deocamdată numai în revistele literare. Toate acestea demonstrează că bătălia pentru schiţă, cum afirma un critic de la **Gazeta literară** (D. Solomon: Realizări şi cerinţe, nr. 32/1961), se găseşte „într-o fază cert victorioasă", exercitînd o adevărată „seducţie de masă". Desigur că, faţă de această nouă situaţie, neexistentă acum patru-cinci ani, critica marxistă intră şi ea într-o fază nouă, exercitîndu-şi rolul stimulatoriu prin analiză minuţioasă, prin judecăţi de valoare, prin formularea unor cerinţe obiective, de conţinut şi formă, deci sporindu-şi exigenţa faţă de specule prozei scurte. De altfel, primele ei manifestări în acest sens s-au observat cu prilejul rezervelor formulate de **Gazeta literară** în privinţa cărţii **Oameni şi pămînturi** a lui Dumitru Mircea, sau prin suita de articole semnate nu demult de tinerii critici N. Ciobanu şi Mihai Drăgan în **Tribuna.** Intenţia noastră este de a continua aceste începuturi, oprindu-ne, în rîndurile ce urmează, la schiţele publicate de periodicele noastre literare săptămînale, în ultimele 3-4 numere, deci luînd fenomenul tale quale.

Trecem peste observaţia că revistele ne oferă, de la un număr la altul, un material deosebit de bogat, pentru a reţine, îndeosebi, sensul valorilor lui, aprecierile pozitive şi negative pe care le suscită cu restul nuanţelor care pot fi interpuse între aceste poluri. Astfel, **Gazeta literară** publică în numărul 33/1961 trei schiţe de Nicolae Ţic, de fapt trei ipostaze ale aceleiaşi problematici. Prin personajele reprezentative fiecare dintre ele, înseamnă o pledoarie pentru demnitate şi integritate omenească, şi, atunci cînd, cum se întîmplă în toate trei, cineva încearcă să jignească demnitatea acelor personaje, iese la iveală înalta lor etică comunistă, puritatea conştiinţelor lor. Mecanicul Trăsnea **(Anul Nou),** însărcinat cu verificarea caloriferelor dintr-un bloc nou, se oferă să-i ajute unui nou locatar la căratul mobilei pe scări, treabă pentru care locatarul îl plăteşte cu 25 de lei, stricîndu-i astfel bucuria de a-l ajuta cu cel mai omenesc dezinteres. Magda (din schiţa **Geamantanul din vestibul),** o tînără căsătorită care plecase la odihnă la Buşteni, se simte umilită profund de suspiciunile soţului ei gelos, care, într-o zi, descinde în staţiune pe furiş pentru a afla cîte „ceva" despre soţia sa. În sfîrşit, Motronea (din schiţa **Sectorul doi),** cel mai tînăr sudor de pe un şantier, este chemat, duminica, de către Vasile Vîrban (care era de serviciu la telefon) pentru a face reparaţia unui cazan de bucătărie, chiar atunci defectat, la **Sectorul doi.** Situaţia i-a fost prezentată nepăsător: „Vezi ce e, se poate repara — bine, nu se poate, sănătate ! — doar n-o să-ţi pierzi timpul... şi nimeni n-o să-ţi taie capul". Replica tîrzie dar ironică, pe care i-o va da Motronea, lucrînd de zor la faţa locului, apără integritatea demnităţii comuniste, pe care prietenul fals o neglijase : „Cum lucrez eu, şi Vasile nu ştie ! Crede că nici n-am plecat, nu-i nici o grabă. El aşa pune problema, să vii aici, să vezi, şi dacă nu s-o putea — sănătate !" etc. Caracterul foarte actual al celor trei schiţe de Nicolae Ţic, cu conflicte de ordin etic, descoperind unghiuri de demnităţi comuniste, cum ar fi conştiinţa încrederii reciproce, a responsabilităţii faţă de semeni şi muncă consemnează momente reprezentative şi de o reală valoare artistică, pentru etapa actuală a dezvoltării socialismului.

În schimb numărul 30/1961 al **Gazetei literare,** ne dă, prin **Gîndurile lui Gurui** de Marius Măgureanu, o schiţă (dacă e schiţă şi nu e cumva fragment de roman) lipsită de orice fel de semnificaţie desluşită. Aflăm aici că Gurui, care este nebun („zmintit" şi „singuratic") de cînd a fost în război (şi l-a văzut „pe don' căpitan gonind la atac fără cap, cu capul uitat în iarbă, cu capul cu gînduri prăvălit în iarbă, iar el sărind înainte la atac, pentru că şi fără cap mergea" etc.) ştie un secret, şi anume că Vîrlan, fostul administrator al unui conac boieresc, este ucigaşul lui Blidă, paznicul, faţă de care el, Gurui, avea o deosebită, dragoste „din ziua în care palma lui Blidă se lipise cu dosul de falca lui Lal. care dăduse cu piatra după Gurui pentru că era zmintit" etc. Pe tema aceasta, autorul reconstituie o psihologie patologică, absurdă. Gurui ştie ceva dar nu spune nimănui nimic, fiindcă în el acţionează alţi factori decît în noi. alte impulsuri. El crede de pildă că „în pielea noastră numai noi încăpem, şi pentru tine n-am loc, şi că pe lumea asta mare, noi pînă la pielea noastră ajungem şi nu trecem niciodată de ea... etc.". Cînd totuşi Gurui are reacţii negative faţă de ucigaş, reacţii care probabil îl vor duce în pragul mărturisirii? Cînd nu mai e singur în pielea lui ? Şi cînd se întîmplă asta ? Cînd. el se află „unit" cu mortul în aceeaşi piele, adică, în clipa în care pricepe că mortul şi el, au în faţă acelaşi duşman. De altfel, raţionamentele lui Gurui merg aşijderea pînă în finalul schiţei. Ajuns, de pildă, într-o curte, printre „dobitoace şi orătănii", Gurui speră, judecînd că „Vietăţile din jur nu erau ca el, nu erau ai lui", pentru ca apoi, nimerind la miliţie, unde fusese prins ucigaşul şi era adunătură de oameni, să constate că aceştia erau ca şi el, „ai lui", de vreme ce vorbesc şi strigă ca şi el. Ne îndoim însă că un astfel de om putea să priceapă bine, adică raţional, „că tot ce-l durea pe el îi durea şi pe ceilalţi" oameni, aflaţi la postul de miliţie şi indignaţi de hoţiile administratorului şi de crima lui. Mai notaţi că toate rîndurile schiţei. sînt aşezate în fraze ilogice, corespunzătoare gîndurilor lui Gurui, extrem de lungi (prima are patru zeci şi cinci de rînduri), cu reluarea repetată a lui ce, care, pentru care şi despre care, ca elemente de legătură între propoziţie şi „idei". Toate cele spuse despre eroul schiţei şi stilul ei, fac din aceasta un adevărat document suprarealist, de natură patologică. Noi, trebuie să mărturisim, n-am reuşit să aflăm care ar fi, altfel, rostul şi substanţa acestei lucrări.

Revista **Luceafărul** a publicat, în nr. 14 al acestui an, schiţa **Noaptea, pe cîmp** de George Mihăescu, nu lipsită de vigoare, dar consemnînd un banal fapt erotic al eroului. un tractorist, care povesteşte la persoana întîi. Mai izbutite se reliefează în numărul 15 al **Luceafărului** schiţele **Necunoscutul** de Ieronim Şerbu şi **Noapte albă** de Nicolae Breban, în prima ne surprinde procedeul, care, deşi nu nou, impresionează : e vorba de dedublarea imaginară a unui tînăr inginer, dar o dedublare concretă şi reală în conţinutul ei. În cea de a doua schiţă, Nicolae Breban dovedeşte că are intuiţia momentelor concentrate în mari trăiri afective, pe care, deocamdată, le deosebeşte foarte bine raţional, nu însă şi artistic. După părerea noastră, personajul feminin al schiţei, trebuia să fi fost, în mintea autorului, egal de frumos cu Neculai Dobre. Nu s-a întîmplat aşa, fiindcă femeia pe care o iubise şi o părăsise de mult timp Neculai Dobre şi acum venise hotărît să-i spună să nu-l mai aştepte nu trăieşte afectiv, nici una din multele stări pe care autorul i le dăruia cu o mare generozitate. E drept, momentul întîlnirii putea fi emoţionant, dar femeia nu reuşeşte să-l trădeze prin gesturi şi manifestări simtite de noi, cum reuşeşte să-l trădeze pe bărbatul, care tace tot timpul şi fumează, exclamînd din cînd în cînd : „Măi, al dracului afacerea!" în timp ce — pretinde autorul — femeia povesteşte. Ea, în schimb, se agită la început, pînă ce, vorbind, ajunge la acea obisnuită euforie „ce ţi-o dau vorbele care de la o vreme se desprind de tine şi de gura ta şi-ţi plutesc împreună", fiind prinsă o dată „de urît şi jale" dar nu pentru mult timp, căci „mîndria ei birui" ; apoi; o vreme oscilînd „între jale şi mîndrie" ; altădată, „o învălui un dispreţ mare pentru sărăcia ei sufletească, pentru slăbiciunea dragostei ei, „apoi" propria ei durere îi păru străină.

Drept încheiere, autorul distruge finalul schiţei printr-o rezolvare incompatibilă cu datele realităţii : femela, emoţionată şi impresionată de faptele bărbatului care, în timpul „părăsirii", muncise ca electrician, din greu, plantînd stîlpi şi ducînd lumina în inima satelor îndepărtate, ea, femeia aceasta, renunţă la bărbat pentru a rămîne cu imaginea biruitoare a muncii, pe care o înfăptuiseră el şi alţii, uitînd că dragostea se împleteşte armonios cu munca, că este, adesea-ori, o sămînţă a faptelor. Iată rîndurile : „Dragostea ei, fără ca ea să ştie, se schimbase în rezistenţă şi putere de muncă şi apoi se căţărase pe acei stîlpi rari şi sclipea cu încăpăţînare, triumfînd peste drumul acela cu urme negre răsucite, peste albeaţa murdară a cîmpiilor nesfîrşite, întepînd gerul şi singurătatea. Dragostea ei nu se pierduse, o regăsise acum, într-o formă nouă, neaşteptată". Evident, finalul e greşit, aproape vulgarizator.

În numărul 31 al **Tribunei,** Grigore Beuran ne dă prin **Zburătorul,** o schiţă izbutită despre un grup de milenişti — adepţi ai unei secte religioase — care (asta e surprinzător), în satul socializat al zilelor noastre, prevestesc apropierea apocalipsului şi a apropiatei zi a mileniului. Aceştia, „trei moşnegi şi două babe", sînt, pe bună dreptate, caricaturizaţi şi urmăriţi într-o acţiune a lor, care are o turnură tragi-comică. În numărul 30 al revistei clujene, Ion Băieşu publică **Întîmplare neprevăzută,** o schiţă, deşi nu lipsită de unele calităţi, promiţînd un deznodămînt mai concludent. pentru frămîntarea intensă a personajului — un bătrîn — care, cum e şi firesc, ne pregăteste în acest sens.

Aşadar, prezenţa, în ultimele 3-4 numere ale revistelor noastre săptămînale a numeroase materiale aparţinînd prozei scurte, unele de o certă valoare artistică, altele comportînd inexplicabile neajunsuri, arată că criticei literare îi revine sarcina de a arăta o exigenţă sporită faţă de ele. Numai astfel, ea îşi poate îndeplini rolul nobil stimulator, contribuind la creşterea calitativă a prozei scurte în sînul literaturii noastre noi.

D. Cesereanu

DOI TINERI PROZATORI

Cearta la presă

Nebun aș fi și bun de legat dacă după cîte am văzut și am trecut prin lumea asta m-aș mai lega de om de pomană: întrebați-o, tovarășe Nistor, a rupt ieri un poanson?

Lovită parcă de trăsnet, Teodorof aruncă bumbacul din mînă și le întoarce spatele. Nistor care anchetează, manifestă răbdare și o așteaptă să se liniștească.

Trei prese merg în plin cu lovituri scurte și repezi. Vorbele mai puternice se aud însă clare lovind în pereții văruiți în alb și în tavanul înalt scăldat de lumină. Foarte atenți la cele ce se petrec, Voicu, un manipulant cam cască-gură și Vladimir, un om puțintel la trup, leatul, prietenul și confidentul Teodorofei, sînt numai ochi și urechi.

Teodorof și-a luat bumbacul de pe jos și se apropie cu capul răsucit într-o parte. — Femeie trecută prin multe — mai are un an să iasă la pensie, știe să fie tare atunci cînd te măsori cu ea.

— Eu am văzut mai multe ca tine, tu să nu crezi că mă sperii pe mine cu experiența ta, uite, să știe și tovarășul Nistor! Ia spune-mi, Micule, săptămîna trecută am rupt vreun poanson?

— Nu, răspunde Micu, nescăpînd-o din ochi.

— Dar acum două săptămîni?

— Nici!

— Atunci ce răscoleșți?

Micu se dă doi pași înapoi total nepregătit. Are o salopetă albastră, subțire, care-i scoate în relief pieptul și brațele vinjoase. La față e slab, ascuțit, iar ochii-i sînt neastîmpărați și ageri ca la o pasăre de pradă. Numai că la ochiul sting are o pată vinătă cauzată din neatenție de Vladimir, în urmă cu cîteva zile, pe cînd îi aseza o matriță la presă; Micu e reglorul pieselor și al matrițelor și totodată șeful echipei de aici. Teodorof și Vladimir sînt „bucuriile" sale. Cînd situația între ei devine încordată, atunci cel care se socoate în drept dă fuga alături la atelierul de întreținere unde lucrează secretarul de partid, Nistor Ruță. Acesta, un om cu vreo trei ani mai în vîrstă ca Micu, deci trecut de 30, nu are încotro și astfel, pe lîngă toate celelalte treburi, o oră pe săptămînă o cedează „cazurilor" de la prese.

Cum ancheta riscă să ia o turnură greșită, secretarul de partid forțează lucrurile și se îndreaptă spre presa lui Teodorof imobilizată din cauza unei matrițe sparte. Cearta și neînțelegerea e din pricina vinovatului: sînt indicii că acesta trebuie căutat între presator, adică Teodorof și reglorul Micu.

— Să vedem care-i situația și vinovatul o să plătească, le spune secretarul de partid fără nici o urmă de îndoială în glas.

— Eu nu dau un ban, spune de la început Teodorof categorică.

— Uite, tovarășe Nistor, îi arată Micu cînd au ajuns la presă, fiind acum rîndul lui să-și apere pielea, dovedește ca atare siguranță și curaj în aprecierea situației.

— Tovarășa Teodorof, spune el, aici de față, nu mi-a lucrat o oră cu matrița aceasta; poansonu-i spart!

Poansonul e o piesă din matriță.

— Da, e spart, fu de acord Teodorof și spune mai departe, rar și amenințătoare: Eu știu, am zis de cînd ai montat matrița, „Micule, mie nu-mi place cum ai montat!"

— Mă înveți dumneata cum să montez? o întreabă Micu.

— Nu te învăț, da' uite poansonul! Să-l plătești tu, maică.

Micu are atîta cap să nu-și dea în petec în fața secretarului de partid, de aceea se calmează subit și vorbește în continuare foarte liniștit, începînd-o ușor de la capăt.

— Să vă spun ce a făcut: tabla, vezi și dumneata, îi subțire și, dă-o dracului, nu rupe asta cuțitul, dar tovarășa Teodorof, cu capul știu eu unde, zice el, iar a sărit cu fișa de tablă peste opritor, a băgat-o strîmb sub poanson și l-a mîncat fript.

Voicu își face de lucru pe aproape tot răsturnînd niște lăzi.

Vladimir, cam departe, la o altă presă, și-a întors jumătatea corpului cu urechea țintă spre cei trei. Nistor Ruță îi lămurit: un poanson simplu de gaură se sparge în mod obișnuit.

— Pui alt poanson, îi spune lui Micu, și terminați cu cearta: ia să văd eu acum de ce s-a spart.

Se dau de o parte ca el să cerceteze. Se convinge dintr-o privire că Teodorof e vinovată. Totuși, cînd se ridică zice:

— Nu-i prea clar; eu știu însă că tovarășul Micu nu poate monta strîmb o matriță și nici nu pot crede că tovarășa Teodorof, lucrătoare veche, să fi încălecat tabla, e bine s-o lămuriți fără să vă certați. Și continuă, invariabil: Aveți grijă să nu se mai repete și altă dată.

Cele spuse fură ascultate în cea mai desăvîrșită tăcere, înțelegîndu-se prin aceasta că au fost luate ca atare. Nistor Ruță își șterge palmele cu bumbacul din mîna Teodorofei, pe care apoi i-l dă înapoi. Se uită lung la ea, semnificativ, iar Teodorof bombănește și nu-l privește. Secretarul își ridică șapca pe frunte și zise ca pentru el:

— Începusem să cred că s-a terminat cu cearta!

— N-am cu cine să mă înțeleg... oftează Micu, făcînd pe dezolatul, în timp ce și-a ocupat un loc pe scaun în fața presei, pregătindu-se să demonteze matrița. Teodorof se învîrte în jurul lui să se afle în treabă și nu scoate o vorbă. Astfel ea dovedește că, în ce o privește, e liniștită și înțelegătoare. Secretarul de partid o urmărește insistent și cînd să plece o ia pe după umeri și-o duce pînă la ușă. Schimbară în drum cîteva vorbe prietenești, apoi el plecă din atelier.

După un asemenea gest de simpatie, în văzul tuturor, Teodorof socoti că toată ancheta a decurs exclusiv în favoarea sa și se întoarse spre Micu veselă. Acesta îi aude în spate pașii și-i strigă cu un glas drăgăstos din zilele lor bune.

— Babo, babo, vezi, dacă vrei, pe banc la mine e cheia!

— Care maică? întreabă Teodorof.

— Care e acolo, alta nu mai este, îi explică el răbdător. Ca orice femeie, acum cînd lucrurile s-ar fi putut opri aici și armonia între ei să fi existat cel puțin o săptămînă, îi zice triumfătoare:

— Na, văzuși, eu îs vinovată sau tu?

— Dumneata cine zici? o întreabă Micu oprindu-se din lucru înfiorat.

— Dacă prindeai de la început... spune ea făcînd un gest larg cu mîinile, naivă și rea.

— Altădată știi ce fac, țipă Micu scurtînd-o, să-l audă toți, nu dau drumul presei pînă domnia-voastră nu e de acord! Și „r"-ul răsună vibrant.

Dar ironia nu ajunge pînă la Teodorof.

— A, a... așa să faci, zice ea pocnindu-și palmele.

— Bine, bine, să fiu eu vinovat acum, lasă și un lup mîncat de oaie! Strigă apoi: dă-mi cheia!

Teodorof își înnoadă tocmai basmaua, satisfăcută pînă în fundul sufletului.

— Cheia! mai strigă Micu o dată.

Ea abia acum îl aude. Caută cheia, săritoare și fisticită.

— Vezi, maică, doar ți-am dat-o!

— Unde, unde? strigă Micu bătînd cu mîna în masa presei înfuriat. O vede lîngă el și o ia. Of, exclamă descărcîndu-se de supărare, de-ai ieși odată la pensie că m-ai mîncat!

Voicu și Vladimir au auzit de la locurile lor, în fine, aceste vorbe care, ca întotdeauna, marchează sfîrșitul. Acuma își pot juca și ei partea de rol care le revine: Izbucnesc într-un rîs pițigăiat care izbește asurzitor în pereții și tavanul alb de la prese.

Panait Popescu

Viscolul

Cît să fie ceasul, nene Susane? întrebă Alecu cu un glăsuit ușor, bătîndu-și zgomotos de umeri mîinile înmănușate.

— Douăsprezece și mai bine! răspunse, după oarecare întîrziere, cel întrebat și înțepeni lopata adînc în zăpadă, ca să se poată sprijini cu trupul, greoi, de lemnul rece al cozii. Pe o vreme ca asta nu mai cîntă cocoșii...

Rîseră amîndoi, Alecu se trase lîngă el și-i șopti:

— Să ne mai odihnim. Strigă la oameni.

— Nu-i vreme, Alecule. Acu trece noaptea și mîine dimineață vagonul trebuie să plece.

Ca să nu mai lase celălalt vreme de răspuns, Susan se apucă de lucru. Viscolul se înteține. Sîrmele de semnalizare zdrăngăneau prelung, șuierînd. Lîngă linia cîntarului, un vagon, îngropat pe jumătate în zăpadă, ținea isonul viscolului cu un scîrțîit surd, înfundat. Pereții negri, dungați, cele două geamuri din părți, mici, pline de zăpadă, acoperișul alb, răvășit, așteptau într-o pasivitate îndărătnică, răutăcioasă.

Susan se răsuci într-o parte, ferindu-se de vîntul ce-i sufla în față. Ridica lopata mașinal, zvîrlea zăpada în spate, fără greutate, apoi o înfigea iar sub vagon, lîngă osii. Uitase de ceilalți. Se gîndea că Nicu, fecioru-său, a venit acasă: stă de vorbă cu maică-sa, dacă nu s-o fi culcat. Sprîncenele brumate i se împreunară a încruntare. Nu s-a culcat, îl așteaptă pe el... Oare a mai crescut? De fapt, era și așa destul de înalt. Dar de îngrășat, s-a îngrășat cu siguranță! Anul trecut le-a trimis o fotografie de la Moscova. N-a putut să-și dea prea bine seama cum arată. Se pozase într-un grup, rîdea, ținînd de după umeri o fată blondă, grăsuță, rusoaică probabil, vreo colegă de facultate. De trei ani, de cînd a plecat din țară, n-a mai dat pe acasă. Vara se duce ba la Soci, ba în Caucaz, pe munte, ba naiba știe unde. Și-i trimite ilustrate... Așa-s băieții, uită-l...

Acum o săptămînă le-a sosit o recomandată. „Vin în țară", scria. Maică-sa a exclamat bucuroasă: — „Slavă domnului! S-a gîndit și Nicu al nostru să mai dea pe acasă..." De fapt e numai în trecere. Are o consfătuire la București și, în drum, se oprește pentru o noapte. De, poate că așa-s treburile. Dacă ar fi putut, nici vorbă, mai rămînea el. De cîteva zile maică-sa-l pregătește plăcinte, el, Alecu, a cumpărat două damigene cu vin bun. O noapte, oricum, e ceva. Se poate sta de vorbă în lege...

Pe la 10 seara, cînd să lase din tură, l-a chemat Osip, șeful de gară. „Ne-o făcu vremea asta, Radule..." Susan se desfăcu la pufoaică, își scuturâ căciula de zăpadă și se așeză pe scaun. — „Da, ne-o cam făcu..." mormăi el, deși nu prea înțelegea unde bate celălalt. Osip plesnea cu unghia arătătorului peste țigară. Fața plină de crețuri, obosită și pămîntie, era încordată. „Așa-i iarna, de l" făcu Susan, gîndind să-l liniștească. — „A telefonat Bucureștii — reluă Osip. Mîine la șase trebuie să trimitem vagonul 219 la gara de pasageri. Cu tura de schimb o să facem manevra mărfarului de Hunedoara. Și ăla tot mîine pleacă. Nu știu cum s-o scoatem la capăt..." — „Păi 219 e înzăpezit..." spuse Susan ca pentru sine. Apoi socoti în gînd: într-o oră, două, ar putea fi dezăpezit. Osip stinse mucul țigării de marginea scrumierii. „O să fie anevoie. Viscolul ăsta parcă-i turbat! Și la noapte tot așa o ține. Să lași partida pe seama lui Alecu. Mai trec și eu pe acolo..." — „De ce pe seama lui?!" se mîră Susan. Osip își ridică încet fruntea. Avea ochii înroșiți de nesomn și crețurile din dreptul gurii îl făceau și mai bătrîn. — „Tu să te duci acasă. Fecioru-tău pleacă mîine și nu l-ai văzut de atîta timp". Zîmbi. „— Și mie mi-i dor de el, d-apoi ție!..."

O vreme Susan se foi pe scaun, frămîntîndu-se în toate felurile. O oră, două, n-o să fie cine știe ce...

Osip ține mult la Nicu. În toamna anului 1943, dacă nu era el...

Lucrau împreună la manevră. N-au fost luați pe front, îi opriseră nemții aici în gara de mărfuri. Într-o dimineață, cînd schimbau garnitura unui tren de muniții, Osip i-a spus să nu se grăbească. Era negură, frig, vreo două zile la rînd plouase cu găleata. Pe la nouă Nicu i-a adus mîncarea. Sentinela germană îl somă, dar băiatul nu-l luă în seamă. Sărea sprinten peste linii, fluierînd. Susan cupla vagoanele. Deodată auzi prelung detunătura automatului și, imediat, țipătul băiatului. Ieși repede dintre tampoane. Băiatul alergă speriat la el și îl prinse de mînă, ascunzîndu-se în spate. Susan văzu atunci ochii lui Osip injectați, fața palidă, slabă. Și sentinela rizînd prostește... Osip se apropie de ei și puse mîna pe umărul băiatului. — „A avut noroc. I-am dat neamțului peste automat. Tîlharii ăștia au înnebunit de tot..."

— Gata la tampoane! strigă Alecu vesel.

„Cît o fi ceasul?" se întrebă Susan.

— Gata și la osii! răspunse cineva de lîngă el.

„Cred că-i trei. Pînă la patru terminăm. O să dau fuga acasă..."

— Să desfundăm spre macaz! se auzi din nou vocea de bariton a lui Alecu.

„Parcă-l văd: înalt, rotofei... Așa pare după fotografie... Măi, măi, ce înseamnă să nu-ți vezi feciorul trei ani..."

— Haidem spre macaz!

Susan puse lopata pe umăr și se apropie de Alecu. Acesta era încălzit, roșu și ochii, vioi, îi rîdeau.

— S-a mai lăsat gerul!

— Parcă! zîmbi Susan înviorat. Acuș sîntem gata!

Începură să desfunde linia la macaz. Timpul trecea repede, n-avea nimeni vreme să-i numere scurgerea, viscolul urla dinspre Dunăre mai potolit. Obosise... Ici-colo, apărea pentru o clipă dunga neagră a liniei ferate pentru ca apoi să dispară imediat sub zăpadă. „La urma urmei aș fi putut să-l las pe Alecu. Știe să se descurce, e priceput. Un om mai puțin nu-i cine știe ce..." Susan își mușcă buzele înciudat. „Iaca judecată și la mine! Un om face mult..." Într-un tîrziu se trezi murmurînd: „Multă ambiție a mai avut și băiatul ăsta al meu. Ca mîine îl vezi inginer..." Și simți treciudu-l un fior de mîndrie.

Pe timpul secetei, cînd lucra la o stație în apropiere de oraș și venea acasă de două ori pe săptămînă, Nicu se aciuase prin gară, ajuta la descărcatul vagoanelor sau căra bagajele. Banii puțini nu prea ajungeau. În casă erau multe goluri de umplut. Dintîi Susan n-a vrut să-l lase, apoi s-a gîndit că dacă muncește cinstit nu-i nici o rușine.

Într-o seară, nevastă-sa îl întîmpină speriată și-i spuse că băiatul lipsește de două zile. Fără să mai stea la gînduri, Susan a alergat la gară. Peronul era aproape gol. Cîțiva țărani, ghemuiți unul într-altul, mocăiau lîngă bufetul gării, mînjiți pe fețele aspre și nebărbierite de lumina murdară a unui bec aninat sub vitrină. Susan își căută băiatul peste tot, întrebă hamalii, lăcătușii de la revizie, dar nu află nimic. Tocmai se pregătea să plece, cînd apăru de după colț un puștan zdrențăros, cu o vînătaie pe obraz. Ținea mîinile în buzunare și cerceta peronul nepăsător, cu un aer de superioritate. Susan se apropie de el și vru să-l apuce de umăr, dar băiatul se smuci abil, fugind cîțiva pași încolo. Apoi se întoarse: — „Ce-i, bre, nene?" — „Ia vino mai încoace. Parcă te cunosc. Cum te cheamă?" — „Titi Obleț!" — „Și de ce fugi, ți-i frică?" făcu Susan blînd. — „Mie?!" — „Îl cunoști pe Nicu?" — „Nicu? Și mai cum?" — „Susan". Puștiul se uită la el bănuitor. Își ridică pantalonii cu un gest șmecheresc și întrebă: — „Da' ce ai matale cu el?" Susan nu-i răspunse imediat, își aprinse o țigară. Întinse și puștiului una. — „Hai, mă, du-mă la el. Sînt taică-su..." După ce se mai codi o vreme, puștiul o porni înainte, ieși în stradă, apoi coti undeva, spre dreapta. Susan îl văzu intrînd în dărîmăturile unei mori, distrusă de bombardament, din care mai rămăsese întreagă doar o aripă, crăpată, și firma de tablă bătută bine în zid: „La Steaua". Nicu se afla într-o cameră mică, pătrată, cu pereții înnegriți. Stătea pe niște paie, tăvălit, și fuma împreună cu alți cîțiva. Două fete tinere, vopsite țipător, slabe și gălbejite de foame, rîdeau cu glas ascuțit. La vederea lui taică-su, Nicu sări ca ars, aruncînd repede țigara. — „Stinge-o — îi spuse Susan calm. Să nu aprinzi paiele..."

O bună bucată din drumul spre casă n-au scos nici o vorbă. Susan călca țeapăn, tropăind, inima se chircise în el, simțea cum îl apasă dureros. „Să-l bat? gîndi el. Nu fac nimic. Tot eu sînt vinovat..." Băiatul mergea cu jumătate de pas în urmă, ținea capul în pămînt, mîinile i se bălăbăneau pe lîngă trupul subțire, înalt, puțin adus din spate. — „De ce nu mai dai pe acasă?" întrebă Susan într-un tîrziu. Băiatul nu răspunse. O adiere proaspătă se opri în părul lui negru, lucios, răvășindu-i-l. Susan aruncă o privire spre băiat. Îi văzu umbra pometilor lungită pe toată fața și i se făcu milă. Reluă cu glas moale. — „Știi că sînt plecat tot timpul, maică-ta necăjită, stă singură... Credeam că în lipsa mea să ai grijă de casă..." — „Am greșit și eu! Dacă vrei bate-mă!" răspunse băiatul surd. — „Ne putem înțelege și cu vorbă bună". Apoi nu mai zise nimic, urmărind îndelung goana norilor spre apus și licărirul stelelor, palid. Ajuns acasă, mîncă ceva la repezeală și se culcă. Adormi imediat, frînt de oboseală.

Dimineața următoare, înainte de plecare, intră în camera băiatului. Acesta era treaz, ținea ochii ațintiți în tavan. — „Să nu te mai duci în gară — îi spuse Susan, cu ton egal. Nu vreau să te văd un derbedeu. Dacă nu te poți stăpîni, mai bine lasă. Ne-om descurca și așa..." Celălalt rămase mai departe nemișcat, fără să-l privească. Avea ochii umezi și triști. — „De ce taci?" întrebă Susan. — „Ce să-ți spun? Trebula să mă bați". — „Nu, nu trebuia. Ești destul de mare..." Atunci Nicu se întoarse spre el, își mușcă buza nervos și spuse aproape răstit: — „Vreau să fac ceva ca lumea, să muncesc undeva. Nu pot sta așa, fără nici o treabă". — „Bine, o să te înscriu la școala profesională". — „Înscrie-mă!"

Glasul lui Alecu, speriat, îi frînse lui Susan șirul gîndurilor:

— Necula! Ce ai, măi, Necula?...

Așezat în genunchi, Necula își sufla mîinile înfrigurat. Suflarea era rece și-i înghețа și mai tare mîinile. Alecu îl luă de subțiori și acesta se ridică greoi. Era obosit.

— Du-l la cabină — spuse Susan desmeticit.

— Nu, lasă — se împotrivi Necula. Un cîrcel... M-a apucat așa... De-acum a trecut...

— N-auzi, Alecule? I Du-l la cabină!

— Nene Susane, zău mi-a trecut! se împotrivi Necula din nou.

— Alecule!...

Cel strigat îl înșfăcă pe Necula de braț și se pierdu cu el în întunericul nopții. Viscolul se năpusti, vrăjmaș, pe urmele lor. Lopețile, care se opriseră pentru cîteva minute, zoreau acum din nou. — „Uite, o să fim gata acuși. Cît e ceasul oare? Patru?... Mai ziceam să plec. Bietul Necula, l-a amorțit gerul... Dacă-i numai patru, tot am timp..." Alecu se întoarse, însoțit de Necula. Susan căță la el încruntat.

— Ți-a trecut?

— Mi-a trecut...

— Altădată să n-o mai faci pe grozavul. Eu am copii ca tine, să mă asculți...

Lumina de la fereastra lui Osip se stinse. Licuricii de zăpadă dispărură dintr-odată și Susan tresări: „Acum vine alci. Mai bine s-ar fi odihnit. N-a dormit mai de loc zilele astea..."

Nicu a intrat la școala profesională cu ajutorul lui Osip. Venise toamna rece, fără ploi, dinspre cîmpia Bărăganului bătea tot timpul un vînt uscat, răscolind apa de cenușă a Dunării. — „Ce-i, măi, cu tine?" îl întrebă o dată Osip, cînd Susan veni să-l schimbe din tură.

— „Sînt cam necăjit cu băiatul..." — „A făcut vreo trăsnaie?" — „Da' de unde! Vreau să-l dau la meserie și nu-l primește. Are numai 13 ani. Cică abia la anul..." Din schimb, Osip s-a dus la directorul școlii profesionale. A făcut ce a făcut și l-a convins. Peste o săptămînă, Nicu a intrat la examene. Și ideea cu facultatea muncitorească tot Osip a avut-o...

După un ceas linia era dezăpezită. Acarul ieșise din cabină cu felinarul și-i mișca în direcția gării. Alecu fluieră ciobănește din degete și locomotiva, răsărită de undeva, din noapte, răspunse cu un șuierat scurt și vesel.

— Cuple!

Tampoanele se ciocniră familiar, ca o strîngere de mînă. Necula legă vagonul 219 de locomotivă.

— Hei, mecanic, dă-i 'nainte!...

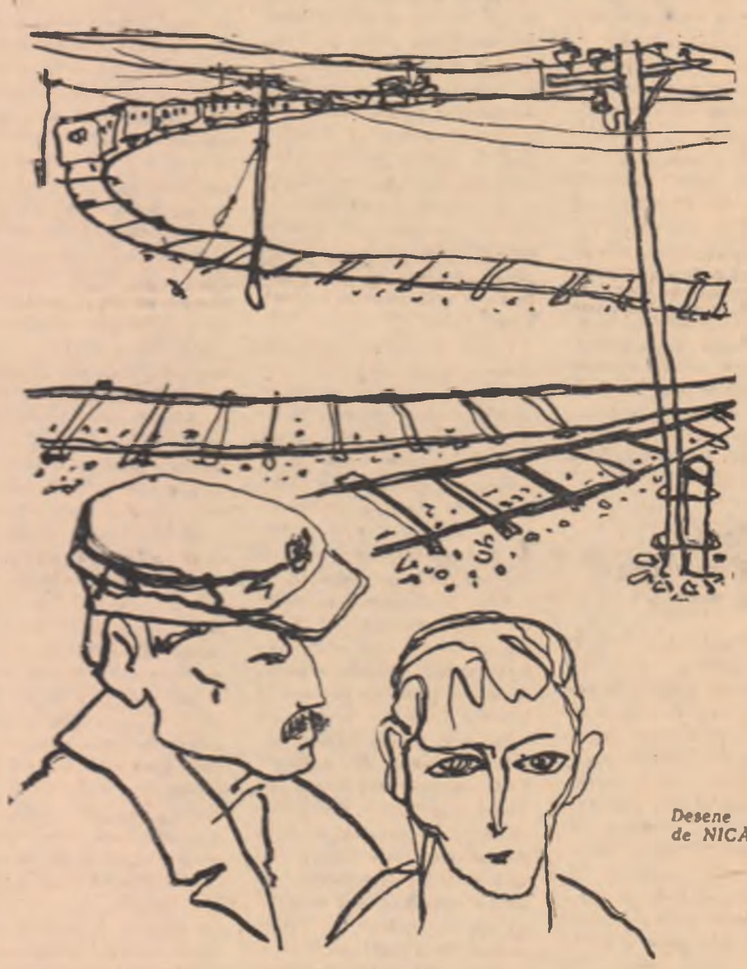

Desene de NICĂ PETRE

În miez de noapte

Gogă a pornit în drum spre întrerupătorul de porțelan, îl găsește dibuind pe după un halat, și-l răsucește. Întunericul se învăluie într-o dîră, bezmă. Cu ochii închiși, își face loc atent să nu le răstoarne pe toate să-și pocnească capul de ceva, dă de pat și se așează gemînd bărbătește. Papucii îi alunecă din picioare, moleșiți și ei, corpul se întinde pe sub plapuma de mătase, se ghemuiește la perete și, împăcat cu gîndul, cade în lumea tăcerii, bușteanului. Totul e ca de cînd lumea. Doar bătăile inimii se mai îngînă cu tictacul ceasului de pe noptieră, acum stăpînul absolut al camerei și al timpului. Altminteri au adormit și papucii.

Ce-a fost atunci?

Gogă s-a trezit cu ochii deschiși, mari, pironiți pe o frunză din tavan. Frunza tremura speriată, e gata să cadă în jos, se prinde iar, se întinde, se umflă și se strînge apoi mică, mică de tot, se zbate și pîlpîie. Ce căuta frunza acolo! Și-a dat seama că-i treaz de-a binelea, s-a ridicat popîndău, cercetează nelămurit odaia, pipăie patul, cînd, și-amintește de ceas. Duce repede mîna și-l înșfacă pe vinovat: miezul nopții. Ei, drăcie! S-a trezit cu 5 minute înainte de a veni nevasta sa! Într-atît se înciudă, încît rămase năuc. Într-adevăr, exact peste cinci minute ea intra tiptil pe ușă, ușoară ca o adiere de umbre. Fără să facă zgomot se dezbracă și aproape nesimțit, așa după cum îi consemnul, ocupă, în celălalt capăt al patului, locul de la picioarele bărbatului Gogă își ține urechile întinse, ciulit ca un iepure, încremenit. Îl trecu apoi spaima, închise un ochi și începe să se gîndească în voie. E chibzuit. Nevasta trebuie să-i cunoască fermitatea: că-i vînzătoare la cofetăria „Zambilica" și, pentru aceasta, el nu poate pleca în fiecare dimineață aproape nedormit la lucru. Pila e pilă, nu merge să dormi pe pilă că se frînge, pe cîtă vreme, știe el, ea mai motăie printre borcanele de bomboane. Gîndul după gînd zboară, se pierde și rămîne doar noaptea. Curînd simți cum în stomac prinde să se nască un gol. Foamea groaznică urcă spre piept unde-și înfige ghiare puternice, apoi coboară pe spate furnicîndu-l și de aici se revarsă în mîini și-n picioare: în urma ei a rămas în gît un nod mare și tare ca o piatră de cremene. Ce foame o fi asta în plină noapte! Ce nechibzuială. Zări piciorușul mic dezvelit de plapumă. Îi luă lăbuța rumenie și-o trase în așternut. Și oftă tare, să-l audă nevastă-sa.

— Azi am vîndut de patru mii de lei.

Ceasul păru că a stat o clipă, frînt de emoție.

— Prost, ești sub plan cu două sute de lei, zice Gogă nemulțumit

— Ce să fac, de dimineață am avut ședință la director, zice: „Măi tată măi, sînteți tinere, măi tată, să vă țîșnească că sîngele din vine: — clientul pleacă dacă nu ești drăguț cu el — nu-i place un lucru, oferă-i altul, nu-l vrea nici pe ăla, așează-te în fața lui și nu-l lăsa să plece nemulțumit; duceți-vă la clienții din apropierea casei și puneți-le invitații pe sub ușă". Auzi! Și mi s-a sculat tovarășa Benaldi: „Păi ce crezi dumneata, tovarășe director..." și l-a făcut cu ouă și oțet de-a tăcut directorul chitic ...Tovarășa Benaldi e membră de partid..

— Păi directorul nu-i membru de partid?

— Ba este. Că de ce „Lămîița" este mereu peste plan, „Lăcrămioara" l-a și îndeplinit, „Zorelele" la fel, „Crăița". „Alunișul"...

— Și „Alunișul"?

— Da, m-am întîlnit cu responsabila și mi-a spus:

„Dragă, eu nu plec toată ziua din cofetărie, ăsta e secretul meu, la prînz mănînc la autodeservirea de alături iar seara vine bărbatu-miu cu mașina de mă ia". I-am zis: „Bine dragă, bărbatul meu n-are mașină".

— Ei, făcu Gogă, de-asta nu stai tu toată ziua la cofetărie și-mi umbli creanga. Am să vin să văd de cînd n-ați mai șters vitrina...

— În fiecare zi.

— ...cît de curate sînt mesele, de cîte ori scuturați scrumierele de mucuri...

— Da, ce să fac, am clienți buni dar n-am vad, degeaba-i cofetărie nouă. Știi cine mai vine la noi? Birlic! A, i-așa scump și rîdem de ne topim.

— De ce să rîdeți, Birlic e un om care trebuie venerat: voi, niște maimuțe...

— Zice: „prăjituri bune, cofetărie frumoasă, fete minunate" — ia patru prăjituri și pleacă; îi spunem: „Bună seara, bună seara, mai veniți pe la noi și să nu vă duceți niciodată în colț la Lămîița"; „O, cum o să mă duc acolo, unde vînzătoarele îs urîte și-au îmbrătrînit ca mine" și iese din cofetărie săltăreț ca un ciobănaș de munte. Mai vine o nebună, nevasta unui doctor. — Are 64 de ani, dar nu-i dai nici 45 —. Vine, rîde ca o zăpăcită, ne spune cîte și mai cîte drăcii, ne întoarce cofetăria pe dos și pleacă val vîrtej ca o zăludă; o întrebăm: „cîți ani aveți, doamnă doctor?". „Păi maică să tot am vreo șai'sprezece, auzi, așa vorbește cum fac eu: da fetelor, fir-ar a dracului, nu fac nimic. Alerg și atît: mă scol la nouă și beau un kilogram de cafea naturală pe lună; așa să faceți fetelor, dacă vreți să fiți mereu tinere ca mine.

— Poftim, încearcă să dezburghezești o nevastă de doctor...

— „Ei, acum plec, zice, mă duc în colț, fetelor, la Lămîița, că și acolo trebuie să facă planul".

— Ce idee, să te duci la cofetărie cu gîndul să-i faci planul, zice Gogă minunîndu-se.

— Cine crezi că mai vine, un student negru; să-l vezi, negru de tot ca un tăciune: „De unde ești?" îl întrebăm; „din Somalia", ne răspunde. De cîte ori vine, îl ținem cîte o oră de vorbă. E subțirel și fin și așa de drăguț și timid! A fost în Franța și în Italia. Ne spune: „Ce fete frumoase sînt aici la voi". „Da' țara noastră îți place?" „Este frumoasă ca și fetele". „Unde sînt fete mai frumoase?" „Ah, Italia... acolo am avut eu o iubită".

— Cînd o avea o iubită și aici, se schimbă povestea, spuse Gogă grav.

— Astăzi veni una grasă de la controlul obștesc: „Fetelor, unde pot găsi foi de plăcintă?" Tovarășă dragă, i-am zis eu, uite știm, da nu vă spun, așa: tovarășa aceea slabă care-i cu dumneavoastră ne-a reclamat la sfat că n-am pus prețul la rahat — de unde știți voi că v-a reclamat dînsa la sfat? — știm, că abia a venit și a dat fuga să pîrască, că doar atunci pusesem rahatul în vitrină... ne-a spus nouă inspectorul că ea ne-a reclamat, de ne-a amendat pe noi cu cîte cincizeci de lei.

— Cum, strigă Gogă, ieșind pe jumătate de sub plapumă, săgetînd, altă amendă? Acum spui? Mă duci două ore cu vorba, de s-a făcut ceasul, să văd: două! două, auzi? Ți-am spus cînd vii să nu mă mai trezești cu problemele tale?

Nevasta-sa n-a mai scos un cuvînt. A luat perna în brațe și-a făcut-o ghemotoc sub ea. Gogă, neștiind ce să mai facă de atîta supărare, și-a scos pijamaua de pe el, a întors-o pe dos și a îmbrăcat-o din nou. Apoi se aruncă la perete. Curînd însă se întoarce, ia lăbuța dezvelită de plapumă, o bagă sub așternut, oftează tare să-l audă nevastă-sa și adoarme, reîmpăcat cu gîndul, bușteanului.

Panait Popescu

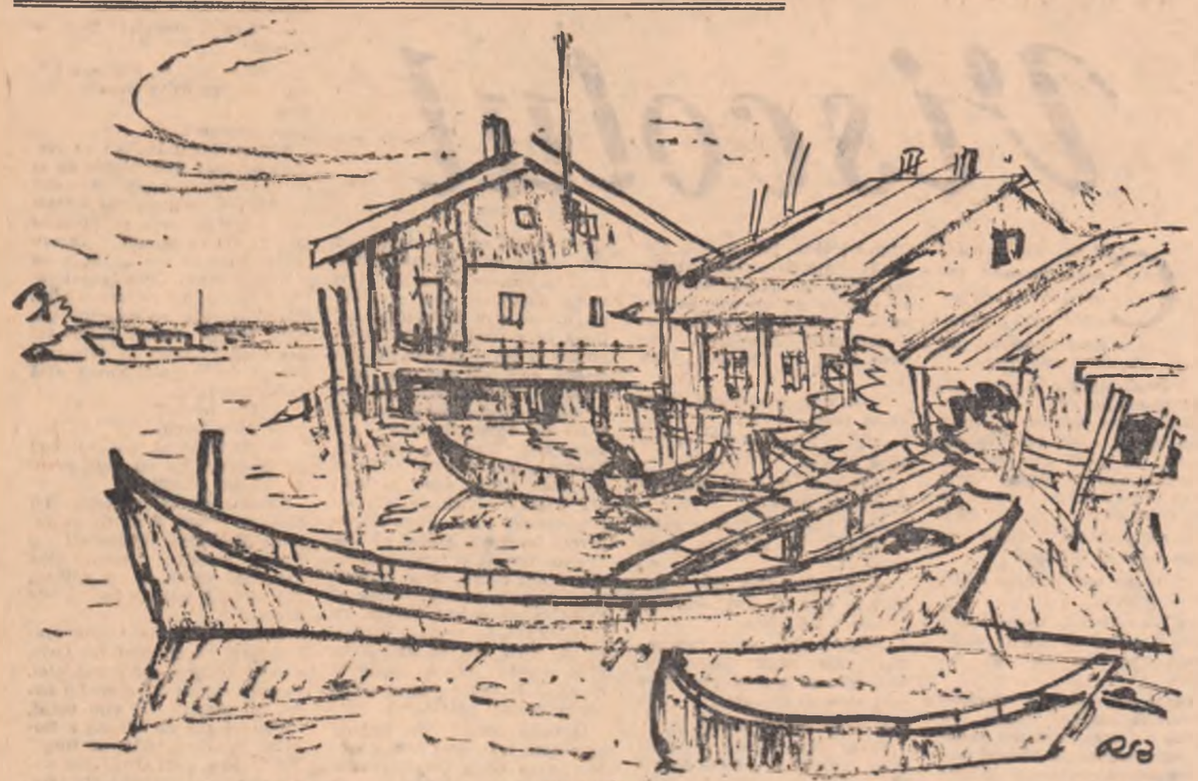

Călătorie în Deltă

Reportaj și desene
de RADU BOUREANU

Despre Delta Dunării, marele nostru Sadoveanu a scris pagini neuitate, mai ales despre acea Deltă a vechimii. Insemnările acelea se întorc la peste jumătate de veac. Cînd le recitești, îți aduc parfumul luncilor de tamarix și imaginea sălbăticiei. Povestesc despre o vreme apusă pentru oamenii bălții. Povestesc despre vechile cherhanale, despre oameni feluriți și, mai des, despre oameni care-i jupuiau pe alții. Lipovenii erau atunci mai întunecați și mai habotnici. Delta, un paradis al sălbăticiunilor, al păsărilor migratoare, păsări de baltă, răpitoare, care împărțeau bogăția cu solzi de aur și argint a apelor cu pescarii. Delta e și azi un paradis al păsărilor ce călătoresc pe iarnă sau rămîn, așa cum au deprins de vremuri necuprinse, cum le-a dictat instinctul și specia. Să scrii după Sadoveanu despre Deltă e o incercare temerară. Dar ca să scrii despre Delta de azi e o datorie. Este o datorie, fiindcă noile generații trebuie să cunoască Delta, s-o îndrăgească, s-o cerceteze, și mai ales să înțeleagă cît s-a făcut în anii aceștia ai puterii populare, cît mina omului nou, cît gîndul conducerii statului, al partidului s-a străduit s-o țină în pas cu marea hartă a realizărilor de peste toată țara.

Considerații în trei cuvinte despre Deltă

Despre Deltă, chiar dacă includ date, realități și realizări varii și cît mai aproape de ceasul în care scrii, se cere, se cuvine să scrii cu ritm și cu ton de poem. Dar, despre Deltă, nu un reportaj, două, zece trebuie scrise. Despre această măsurată dar nemăsurată întinsoare de pămînt, plauri și ape, cu ciudățenii geografice, geologice, de faună și floră ar fi de alcătuit o carte. O carte de mare dimensiuni. O istorie poem a tot ce cuprinde, a tot ce arată, a tot ce tăinuiește... Va fi scrisă într-o zi!

Aceste rînduri nu cată să însemne itinerarul unei călătorii în împărăția apelor și a stufului. Iarăși nu cearcă să-și apropie forma, tehnica reportajului. Sînt cîteva însemnări anarhice, despre imagini ale Deltei, venite sub condei la întîmplare, după locurile străbătute. Ar putea fi trecută, încercarea de față, la acea rubrică comodă, care nu angajează un gen, denumită „Carnetul scriitorului".

Cîteva semne despre Tulcea

Dacă nu iei calea apelor dinspre Galați spre Tulcea ci te îndrepți către acest port pe drumul de fier, pornind spre el din Medgidia, și dacă n-ai văzut de cel mult doi ani orașul și portul, îți e rezervată o surpriză și o desfătare a mîndriei de cetățean al acestei patrii, în care nu anii, ci lunile și săptămînile îi schimbă profilul și nivelează sau face să dispară contradicțiile.

De la Medgidia la Tulcea peisajul este acel specific, dobrogean, asemeni celui pe care călătorul se obișnuise să-l vizioneze prin micul ecran al ferestrii vagonului pe linia clasică Cernavodă — Constanța. Dar către locurile Babadagului cît se schimbă, cît de mult unduiesc coline din ce în ce mai verzi, mai impădurite cu multe esențe lemnoase, cu vii. Apoi îți apare Babadagul cu apele-i întinse ce dau în marele Razelm. Colinele se opresc la marginea întinderii de ape în care se aruncă imaginea sau umbra cetății ce se numea în antichitate Heracleea și pe care turcii, în veacurile lor de stăpînire asupra locului, i-au dat numele osmanlin: „Enisala". Aici, în vremea pașalîcului turcesc, era locul marilor judecăți și al aprigelor descăpățînări.

Cînd trenul s-a oprit, chiar în portul fluvial, cînd cobori pe peron, după cei doi ani de cînd n-ai mai venit pe acest loc, descoperi Tulcea.

Tulcea de altădată, de azi, de mîine.

Dunărea coteșe pe același, pe vechiul semicerc pe care-l descrie malul care definește portul, așezările portuare, halele de acumulare a vînătoarei din Deltă, fabrica de conservat peștele cu fabrică de gheață și tot ce ține de prelucrarea peștelui cu cele mai noi posibilități tehnice.

Unde sînt semnele adormitului și înapoiatului orient? Unde sînt magaziile vechi, roase de lepra anilor, zidurile bolnave, reumatice, prinse de pecingini și licheni? Unde sînt hrubele rău mirositoare, cuiburi comode, prielnice hoardelor de guzgani? Unde s-a topit acea lene a turcitului veac? Dacă s-au prăbușit toate sub un uriaș tîrnăcop, dacă au intrat în neființă și s-au rărit bragagiii și măgărușii de catifea cenușie, atunci și praful s-a dus cu ei și cu ele. Portul, adică piața, cheiul s-au lărgit și se opresc într-un briu de blocuri moderne, luminoase. Începe să închipuie a cartierul nouii Săli a Palatului! Zău, veniți și vedeți ce e nou la Tulcea. Dacă nu veniți acum, în toamnă, sau poate încă la nașterea lunii mai, poate că la vară... La vară s-ar putea să fie o Tulce și mai depărtată de vechea ei imagine.

Pricini vechi și noi de drum în Deltă

Cu ani în urmă, venind pe un vas de la Sulina, am aflat de o legendă care-și așeza întîmplarea undeva, la Mila 23, pe vechiul canal ce ducea la Sulina, pe vadul Dunării vechi. Legenda purta și titlu: „Catargul miresii". Nu e locul să-i narez subiectul, cum i se spune firului întîmplării. Știu atît, că plăcîndu-mi mult am hotărît să pornesc la Mila 23 să aflu ceva mai pe larg despre cele întîmplate, pare-se, în nu știu ce leat, cu acel „Catarg al miresii". Bilanțul acestui drum a fost o lungă călătorie pe jos, după ce am părăsit vaporul, urcînd într-o luntre venită de la mal, de la așezarea și punctul numit „Baba Rada", o zi și o noapte împărțită între vizitarea circiumii unde am cunoscut pescari, un bal sub seară într-o lungă sală scundă unde cîntă o armonică și-o clarinetă o tobă afonă, cînd juneții Milei 23 dansa modern pe melodii interioare, cînd — privind cînd la bal cînd la apele de oțel ale serii și riiului pe care, la mal, se profilau cîteva dubasuri, barcazuri mari cît niște căsăloți inexemeniți, rigizi sub stratul vechi de catran. — căutam cu disperare să strivesc hoardele de țînțari ce pare că mă mirosiseră pradă încă negustată pe cele meleaguri. M-am mai ales în zori cu un vindiak nou, verde, de doc bun, sfîșiat de un dulău care nu m-a găsit pe plac, primul dulău sau cîine care m-a cercetat cu colții pînă la acea zi. Despre legendă n-am aflat nimic. Singurul care ar fi știut, zice-se, ceva în materie, era un pescar bătrîn, Luchian sau Luchianov. Am fost să-l caut. Era un bătrîn frumos, cu păr și barbă colilie. Murea pe cuptor, în colibă. Era foarte bătrîn, foarte bolnav. De atunci sînt trei ani... N-am renunțat la mirajul legendei, la ciudățenia titlului, la atracția tainică și nedefinită pe care o exercită acest desuet motiv asupra gîndului meu solicitat de atîtea forme noi de viață și de întîmplări din climatul zilelor noastre frumoase. Dar în căutarea legendei n-am încetat să fiu. Poate voi scrie ceva cu acest titlu: „În căutarea Legendei", dovedind astfel că în căutarea legendei stratificate sub uitarea cenușilor vremurilor și a memoriilor, am întîlnit realitatea, nouă imagine a Milei 23, a Deltei.

Acum stam cu un prieten și cu un necunoscut pe o bancă la umbra pomilor nou plantați ce-și întindeau umbra peste noi, lungind-o peste chei. Prietenul, pictor și iubitor al ficțiunilor și realităților întoarse în cuvinte scrise, tindea să străbată în Deltă drumul pe care l-au străbătut, în vremea războiului din urmă, partizanii din Deltă, locurile lor de taină și statul major care cumpănea cum și unde să lovească în mașina de război fascistă, să stabilească legături cu armata sovietică. Din vorba lor am aflat că necunoscutul era unul din supraviețuitorii rămași să lupte și sacrificiul adus atunci cînd era greu și cînd greu au fost încercate familii de încercați pescari, muncitori ai Deltei. Necunoscutul vorbea cu prietenul meu pictorul despre anii grei, despre căile de taină și de luptă; cum au venit pe canalul Dranov, cum au mers pe alte canale, de la Mila 23, prin pădurile de stuf, spre lacul Furtuna, unde era ascunsă conducerea nucleului de partizani pescari. Povestitorul e un om de virstă înaintată, deci păstrează încă faciesul și forța pescarului luptător, lîngă care au căzut atîția tovarăși... Aud numele lui Tikovsky, Colea Tikovsky. Văd din cuvintele omului din fața mea cum a luptat, cum a căzut, — cum au luptat, cum au căzut atîția din cei ce au vrut cu un ceas mai devreme să arunce gunoiul fascist din Deltă, din căile Dunării, din țară, din lume...

Lîngă lacul Murighiol

Nu știu cum am ajuns la Murighiol. Poate pentru aceleași pricini pentru care prietenul meu pictorul vorbise, pe cheiul de la Tulcea, în dimineața toridă de iunie, cu fostul partizan. Sau poate pentru că mai era cu noi un alt pictor foarte priceput și în ale pescuitului. Ne-a luat, de pe vaporul oprit în sforul Dunării, o lotcă. Cel ce vîslea era un tînăr lipovan, cu o mutră de intelectual oarecum marcat de semnele unei degenerescențe sau un chip de mucenic fără mesagiu în priviri. Am mers mult pe canalul ce ducea din Dunăre în Ghiolul Murighiol. Cînd s-a profilat coasta joasă pe care se întindea satul, dintr-o perdea de stuf de culoarea smaragdului a răsărit o moară neagră, părăsită, una din morile care sînt pe ducă. Prietenul, unul din cei doi pictori, căuta să-mi amintească o apropiată crimă ce-o făptuisem în ideal...

— Moara asta ne întîmpină ca o mustrare... În orice caz pe unul din noi.

Am zîmbit găsind subtilă aluzia despre „moartea morilor de vînt", despre crima sau crimele comise în ideal, cu prilejul volumului pe care-l botezasem astfel și care înmormînta vestigiile din urmă ale donchihotescului. Cînd am coborît din barcă, am văzut că lopătarul nostru era schilod. Vania n-avea mult peste 20 de ani. Fusese atins în copilărie de aripa neagră a bolii „paralizie infantilă". Acum mergea penibil, legănîndu-și trupul, tîrînd picioarele dezarticulate. Chipul zîmbea păstrînd această umbră și lumină stranie a suferinței. Lotca se opri la mal, între altele. Oprise ca din întîmplare chiar la malul care urca, printre garduri de stuf galben, pe o ulicioară spre gospodăria lor. Casele erau în bună stare, acoperite cu stuf. Casa mare și casa mică, colorate viu la uși și ferestre, cu verde și albastru, cum place lipovenilor. Vania și maică-sa de 70 de ani. Atît. Ceilalți copii răspîndiți. Bătrînul mort de mult. În casă, se simțea lipsa și sumara gospodărire, dar curat. Curtea o mătura bătrîna cu dîrzenie, cu încăpățînare. Dacă ar fi trăit încă o sută de ani, nivelul curții, față de uliță, ar fi scăzut nespus, atît cară praful, pămîntul în măturat. Și vîntul îl ducea apoi mai departe, așa că pămîntul nu se aduna undeva la un hotar al ogrăzii. Am rămas la ei. Prea erau săraci ca să ne mutăm la mai bine. Ea e bătrînă, nu poate lucra în G.A.C. Vania schilod. Se va duce la Galați să se facă cismar. L-am văzut cusînd cu iscusință șeaua de piele a bicicletei unui fecior din Murighiol.

Am fost pe Ghiol la pescuit, a doua zi. Vîslea Vania. Bătea cu furie vîntul. Se ridicau valuri de plumb, de oțel și de cerneală. Vania surîdea, ca întotdeauna.

După amiază am mers în centrul satului. La crișmă — „Bufet" — se discută și se bea, anemic. Peste drum școala sau căminul cultural. Serbare. Poate de sfîrșit de an. Pe scară, lume bulucită. Hozdaicile bătrîne vînd sămînță grasă de floarea soarelui și de dovleac... În Cămin, lume pe bănci cronțăne semințe, discută despre evenimentele satului, despre pescuit, despre recoltă. (Pe dealurile Murighiolului văzuserăm venind în lotcă combine roșii, înaintînd și mîncînd din marile pete de aur ce se întindeau pe coline. Mult grîu la Murighiol. Ca în toată țara, anul ăsta). Cum spun, semințe, discuții. Unii ascultă cu gura căscată, privind jocurile și ascultînd corurile și recitările micilor elevi cu cravate roșii. Sînt blonzi, cu ochi albaștri, sînt și de cei măslinii, cu ochi codați, tătari, turci. Spun cu emoție și mare turație de vorbă, poezii din trei generații de poeți romîni. Desigur, în ruește corurile și în romînă poeziile. Dansuri; grațioase lipovence și tătarce mici joacă jocuri fără definire de naționalitate. O învățătoare lipoveancă și una cu ochii codați, tătarcă. Emoționate. Tinere. Frumoase. Pasionate în ce făceau.

E seară. Țînțarii își cîntă simfonia mai nocivă decît a broaștelor de pe Murighiol. Îi știi năvălind cu trompele întinse ca niște sulițe, mai de temut decît în vechime falanga lui Filip Macedoneanul. Cînd te-au ajuns, le auzi trîmbița mică și iritată, apoi urmează pișcătura. În mai și în toamnă ești lipsit de trîmbițele și lăncile lor.

Pe Murighiol, a doua zi în zori, cu lotca la pescuit — și mai mult pentru a cuprinde vastitatea peisajului. În fundul zării, peste ape, stuf și pămînt, silueta colinelor Beștepe, care au fost, în ere depărtate, munți. Pare spinarea tocită a unui stesozaur fabular. Murighiolul e supărat de vînt. Valuri de oțel, de plumb, de cerneală. Valuri mari. Pe fundul lotcei picioarele lui Vania, nefericite și parcă ale unei păpuși de cîrpă. Brațele lui subțiri și palide duc însă bine lotca pe malurile apreciabile ale ghiolului. Pe canale între pereții de stuf e mai liniștită apa. Trec lotci cu pescarii care se întorc cu recolta scoasă din ape.

Mă ridic de pe sitelcă și urmăresc un stol de pelicani care ondulează zborul cu două fețe: cînd alb, cînd cenușiu, desfăcîndu-și mătăniile moi pe fondul vinețiu al colinelor Beștepe. Sînt pelicani de la colonia de la Uzlina.

Noaptea, vînt și stele neverosimil de mari în cerul cu lună, peste gospodăria tristă a lui Vania (poate singura astfel în Murighiol), peste ograda bine măturată, albă ca o felie de lună.

Peștele soare și Țar Riba

Satul Crișan se întinde pe cîteva mile ale malului drept, cum mergi către Sulina. Îl notez pentru că aci, aproape la jumătatea lui, taie canalul Dranov, canalul de unde au venit pescarii partizani, pornind pe Dunărea veche, către Mila 23, către canalele întortochiate și sălbatec împădurite cu stuf și sălcii, ducînd spre lacul Furtuna unde-și aveau statul major partizanii. Locuitorii, pescari care vînează pe lacul lacub unde e pește mult și unde plaurii se mișcă, minuscule continente de vegetație lacustră, în zile de mare vînt astupînd canalul ce dă la Crișan în Dunăre. Acumulare de stuf recoltat, adunat în piramide. Stațiile mecanică unde se repară vasele ce lucrează la recoltarea stufului. Mult mai mică decît aceea de peste apa Canalului Sf. Gheorghe din fața satului Ada Marinescu. Asemenea complexe tehnice, mecanice sînt nenumărate în Deltă.

La cherhana se adună mult pește. Lotcile vin necontenit și preparatorii abia răzbesc să cîntărească, să așeze coșurile cu argintul și aurul bălților în zăcătorile mari cu ghiață. Pescadorul de la Tulcea vine zilnic să lase lăzi, să ducă lăzi. Pescadorul pornește mai departe spre Mila 23, spre Matița. De la cherhanalele de acolo, altă încărcătură. Este o desfătare să privești lîngă pontonul cherhanalei lipovenii alegînd din lotci peștele, pe neamuri. Coșuri pline cu știuci, somni, șalăi, bibani, ciortani și raci, foarte mulți raci. Vezi în coșuri și un soi de pește ciudat. L-am văzut întîia oară.

— Ce fel de pește-i ăsta, tovarășe?

— Peștele soare!

— !

— A apărut nu de mult în bălțile noastre. Nu se știe cum și de unde, spune lipoveanul tînăr, lipsit de podoaba capilară a părinților și bunicilor. Își rade barba tradițională ca mulți, tot mai mulți pescari tineri.

Privesc micul pește soare. E cît o plătică mică. Colorat ca o paletă cu irizări verde, albastru, argint, aur. Lîngă urechi o pată neagră, rotundă, cu o linie roșie.

— Asta e nou. E frumos, dar nu-i Țar Riba...

— Ce e Țar Riba?

Lipoveanul bătrîn care vorbise mă privește pe sub borul pălăriei rotunde, decolorate.

— De, știu eu, poate că rîzi mata. Dar noi pescarii aveam un fel de credință și obicei... Este un pește care-i împăratul peștilor. E mic, și nu cade decît o dată în viață în vîrșile unui pescar. Dar cel care-l prinde e însemnat de noroc, adună pește mult după aia.

— Cînd, după aia?

— După ce l-a prins pe Țar Riba. Pescarul îl ia în palmă, îl sărută pe bot, apoi îl aruncă în apă și se înclină în urma lui. E un țar care aduce noroc, nu urgie cum aduceau țarii. E un țar mic al apelor, care aduce noroc mare.

— Asta e tată bătrîn, mai crede în basme, spune pescarul tînăr, zîmbind în urma bătrînului care a ridicat un coș mare cu somni, ducîndu-l cu icnituri, întrînd în umbra cherhanalei.

La Mila 23

Pescadorul „Țigănuș" ne-a pescuit cu arme și bagaje, cu lanțete, undițe, mincioace, mape pentru schițe, ruk-sacuri, purtîndu-ne pe Dunărea veche, spre Mila 23. Peisajul pe maluri, frumos... În unele puncte cu platforme de pămînt ridicat, pe care sînt depozitate piramidele de stuf tăiat din bălți. Așteaptă vasele să-l ia încoace, să-l ducă la Galați, la Combinatul de la Chițcani. Am văzut Chițcanii. E o realizare magnifică. Un izvor de aur. L-am văzut anul trecut. Azi, nu l-aș mai recunoaște, sigur.

Uneori, lîngă maluri, întîlnim vase speciale, de o formă aparte, care abordează drapel negru în vîrful catargului. E semn că se lucrează la dig, sau la alte amenajări. Vasul nostru încetinează la acest semn, ca să nu facă valuri mari, care să dăuneze lucrărilor. Pescărușii își filfîie steagurile albe deasupra noastră...

După un ceas sau mai bine, de la pornirea din Crișan, „Țigănuș" semnalizează, spărgînd aerul și tăcerile apelor cu sirene. Se profilează Mila 23. Trecem pe lîngă cherhanaua nouă, durată pe malul opus al satului. E o clădire lungă, albă, acoperită cu stuf nou, tăiat regulat, o clădire modernă cu instalații tehnice, cum sînt toate cherhanalele azi în baltă. Pe malul pe care se întinde satul de pescari Mila 23, „Țigănuș" trage cu toate remorcherele și pescadoarele în fața cherhanalelor vechi, cu pontonul de lemn, putrezit pe alocuri, cu scînduri lipsă, cu o parte a acoperișului de stuf căzut pînă în apă, ca un bor de pălărie pleoștită... Noaptea cherhanaua veche are înfățișare sumbră, stranie. Îmi sună în auz un vers vechi pe care-l uitasem:

„Și plînge cherhanaua cu glas de cucuvele".

Dincolo, pe malul însorit, văd cherhanaua modernă, rizînd alb și larg în soare, ca gura întinsă pe rîsul unui om fericit.

*

Pe pridvorul acoperit, pe prispa cherhanalei vechi, unde acostează vasele, lăzi multe, multe, cu sticle goale de borviz. La Milă, ca în multe puncte pescărești din Deltă, se consumă mii, zeci de mii de sticle de apă minerală pe lună. În încăperea cherhanalei vechi, care-i pe piloni de lemn negri, de vreme și de apă, de par de abanos, s-a amenajat bodega, crișma, cu scaune din nuiele, vopsite în verde. Seara sau sărbătorile, cînd s-au întors pescarii de pe baltă, se stă la un pahar și cîntă armonica și o tobă cu țimbal, orchestră folosită și la bal. Pe jos, pe podea, covorul pestriț de coji de floarea soarelui negre și albe de dovleac. Mai sînt bărbi, mai sînt haziaice bătrîne care beau grav, dar mai mult tineret care strălucește de soare și de lumină nouă. Dar nici pescarii bătrîni nu-s dați de o parte și nesocotiți, fiindcă știu multe despre ape, pești și vreme și aduc pește mult la cherhana.

*

Stăm la pescarul de aproape șaizeci de ani, Papen Vorobiov. Are haz. E mucalit. Povestește mult. Bea bine, cîntă și joacă, atunci cînd nu-i cu unelte, cu lotca pe baltă. A fost marinar. A luat-o pe Harpene din dragoste. Se iubesc și azi. Ea rîde pe sub sprîncene cînd Papen glumește sau povestește despre ei, despre începutul lor romantic. El are mîinile ca niște unelte negre, noduroase, brăzdate, aproape cu degete țepene. Dar lucrează grozav cu pripoasele cu talianele...

Chipul lui e încă rîmbet, bonătate și humor... Papen pleacă după miezul nopții pe baltă. Harpene îi pune în lotcă sculele,

mantaua ceruită, țapănă ca o piele de bivol. El va lupta poate greu cu vîntul, cu ploaia, cu arșița, tăind — cu cuțitul anume încovoiat — stuful, croind un canal mic să așeze uneltele. Harpene îl va aștepta mîine, sau peste două zile, cu pîine nouă, cu ciorbă și cu o sticlă întăritoare.

Papen Vorobiov ne-a dus în curtea vecină, la neamuri; o curte curată și înfloriță, cu prispă acoperită, ca-ntr-un desen de Tonitza. Ne arată un stilp cît jumătate stat de om, din ciment, îmbrăcat în tuci gros. Stîlpul e înclinat. E poate acolo de peste un veac jumătate. Din vremea turcilor. Se legau de el corăbiile ce veneau pe Dunărea veche. E înclinat spre unde era altădată vadul Dunării...

Seara de Duminică au ancorat drept în fața bisericii lipovenești două vase hotel, mari, cu turiști străini și romîni. Au coborît să viziteze satul de pescari. Nou pentru ei totul. Mergi sus pe vas. E bere, bufet și amurgul văzut de pe puntea înaltă, etajată, arată o suprafață de ape, de stuf și pămînturi poleite; cu canale și diguri, toate cu totul și cu totul de aur, aramă și violet, ca în basme... cu totul și cu totul viață puternică, dîrză, luptă cu elementele, voință aprigă de a smulge apelor bogăția vie ca s-o răspîndească hrană consistentă peste toată țara, colorlalți oameni care muncesc ca și ei să ducă viața mai departe, să ajute la tot ce se făurește nou, acel nou care a adus zi de zi în viața Deltei, în viața lor.

Cît de puternic mi s-au imprimat pe retină și în suflet trăsăturile viguroase ale chipurilor și firii lor; pescarii Milei 23, pescarii Deltei.

Îmi amintesc de ei, de cei cunoscuți cu ani în urmă: de Zenovei Markov, la care am stat

atunci, pescar evidențiat, decorat pentru chipul în care știa să muncească pe baltă, pe furtună, prin nopți, prin anotimpuri, aducînd uriașe cantități de pește la cherhana; de Iuda Nichiforov, cel cu un ochi, dar care vedea strașnic unde-și are peștele cotloanele și bătaia. De Timotei și Petre Buharov, cel cu mulți copii bălani și cu răbojul muncii crestat cu prisosință, și de micul Ivanușca pe care într-un amurg l-am auzit cîntînd nespus de tare, peste baltă, un cîntec auzit de la cineva de la oraș:

„Hei, n-am boi, n-am boi la taliane!"

— modul lui de interpretare al universalei mambe: „Hei mambo, mambo italiano" — și care m-a dus cu pricepere de pescar încercat, cu lotca, să sfîșii cu vîjîitul lanțetei suprafața purpurie a Dunării vechi.

*

De la Mila 23, pe un canal, printre pereți de stuf, printre plauri, pe sub bolți de vegetație acuatică, drumul de taină și grea pătrundere duce la lacul Furtuna, unde își aveau locul de refugiu și de luptă partizanii Deltei. Ei care știau să înfrîngă aprigile răscoliri ale firii, ale naturii din Deltă, au luptat cu încrîncenare cînd această matcă a vieții lor din patria noastră a fost pîngărită de dușmanul fascist. Mulți au căzut. Toți au rămas în amintirea și dragostea tuturor.

*

O șalupă ne întoarce spre Crișan, înapoi pe căile pe care au murit partizanii, spre canalele Dranov, Dunavăț, spre Razelm... Navigăm pe brațul Dunării vechi. E soare, mult soare, păsările de baltă sînt albe, enigmatice — pe plauri sau pe fîșia de rîzac, iarba de apă după care începe stuful. Dar o pată sumbră întunecă totul pentru o clipă. Cineva ne spune cu întîrziere că Hemingway, creatorul „Bătrînului și mării", a murit într-o împrejurare absurdă. Marele scriitor a iubit pescarii și apele. Sîntem triști ca și apele cu și păsările negre de baltă care trec parcă să întunece mai mult clipa în zborul lor cernit.

*

Deltă. Nu-i mai enumăr epitetele entuziaste atribuite, pe mare măsură de dreptate de către cei ce i-au călcat întinderile de ape și de pămîntul deosebit de tot pămîntul țării. Canale, canale. Privită, a vol d'oiseau, din avion, de sus, de foarte de sus, nu s-ar putea naște o imagine în paralelă cu brăzdatul de canale ciudate, Marte? Canale vechi, pentru pătrunderea lotcilor și vaselor în toată Delta. Canale noi, diguri, tăiate, create de tehnica nouă și de noile țeluri folositoare. Bălți imense, ghioluri secate ca să elimine răpitorii, știuca și somnul, șalăul, ca să crească fabulos crapii, precum se face în Obretinul mare, proaspăt îndiguit. Grijă pentru toate, pentru folosirea stufului și pentru propășirea peștelui. Grijă pentru toate, de o planificare și o proiectare înțeleaptă și propice progresului.

*

Șalupa înaintează pe canalul Dranov. E unul din cele mai pitorești canale. Străjuit de copaci uriași, de pachete de sălcii bătrîne, plastice, sculpturale, evocatoare. Trec vase cu excursioniști străini. Saluturi. Steaguri, zîmbete, voie bună, încununate de soare. Cormorani și rațe și bîtlani se ridică din ape în zbor greoi și vibrat. Cormorani și lișițe se dau afund. Ies departe cu un pește în plisc. Fac echilibristică, de dragul artei, pînă să-l înghită. Cherhanaua de la Dranov, model. La ieșirea în Razelm, pelicani. Filozofi cu guși enormă. Pescarii îi privesc chiorîș.

— Înghit la 3000 de kg pe an de cap.

Le mai dau, pe ascuns, la cap. Academia îi protejează. Sînt o podoabă rară a Deltei. Razelmul imens, ca o fișie de Adriatică. Cu insula Popina în zare, cu Enisala, cetatea mai sus pomenită, profilată evocator, stranie la țărmul Babadagului... În dreapta, Beștepe. Întinderea verzuie, aproape albăstrie care evocă vremi străvechi, marea de altădată ce se întindea pînă la poalele Enisalei. Evocă navigări vestite. Mă gîndesc la corăbii antice, la cereale, la caiace turcești, la Alain Gerbault, Jak London, Hemingway... o tristă navigare din urmă a acestuia din urmă! Șalupa, după o iluzorie plutire marină, intră pe Dunavăț. O noapte la cherhana, după un amurg de stampă colorată.

A doua zi lăsăm fabuloasa Deltă, bogățiile ei mereu în mișcare și sub bagheta vrăjită a prefacerilor în vreme și prin oamenii noștri — Tulcea. Apoi amintirile care ne vor chema înapoi, odată, cît de curînd.

Veronica Porumbacu

Desene de DINU VALENTINA

Blestem

Să-ți înăbușe răsuflul tău, Eichmann, fumul cuptoarelor
morții din etapă în etapă ;
să se facă în juru-ți un deșert din cenușa fierbinte a
celor arși, fără să vezi în miraje vreo oază ;
să te orbească lumina tuturor lămpilor de pe care
s-au smuls abajurele din piele de om ;
să te stringă de git funia împletită din părul
retezat înaintea gazării ;
să calci, prizonier, prin fața cadavrelor tale, și
să te scuipe, viu încă, din moartea lor crudă ;
să te calce în picioare toate încălțările rămase de la
bătrîni și copii, drept martori ai efemerei
lor treceri prin lume ;
să te ingropi tu însuți de viu, în mormîntul
de tine săpat, cum porunceai să-și sape groapa
comună, condamnații la moarte ;
să te fixeze ochii celor uciși, urmărind sub pămînt
agonia ta lentă, cum făceai tu însuți în lagăr ;

și încă e-un blestem ușor — doar o dată să mori —
tu ce-ai ucis de cinci milioane de ori !

Cere

Un prunc între pere. Atît.
N-are vîrstă, n-are minte, n-are amintiri,
n-are dinți, n-are simțul distanței
între un fluture și un bombardier,
între un sfîrc și cornul de lună.
Două picioare în aer, amintind aripile.
Un glas între șoaptă și țipăt.
Un somn fără apărare.
Nu știe nimic. N-are nimic.
Cere.

Motiv colorat

N-am coborît din blazoanele sumbre, cu rugină pe spadă.
N-am răsărit fără vîrstă ca iarba-ntre pietrele sure.
Noi, primele betunii
imprimînd în balcoane albastrul robust,
crăițe catifelate în galben, cu feston cafeniu,
zorele sunînd din trîmbițe albe spre albastrul înalt,
glicine revărsînd pe frunzarul verde flori liliachii,
gura-leului, în toate nuanțele de la galben la roșu,
mirate că răsar la-nălțime,
razalbi trandafiri sălbatici — în decorul domestic —
regine-ale nopții, vestale cu sfială de soare,
mușcate înalte — sînge aprinzînd mireazma frunzei cămoase —
toate ne-am ivit deodată cu zidul cel roșu, printre falduri
de purpur,
durînd, în albul primar al caselor proaspete,
un fraged motiv colorat de frescă...

Paznic

Ați plecat pe drumuri mai scurte, copii, la mare, la munte,
și mie mi-ați lăsat lungile drumuri pe o singură stradă,
în labirintul unui singur anotimp,
și mi-ați dat orașul în grijă, cu respirația fierbinte a pietrelor.
Îl cutreer noapte de noapte, ca un paznic de cimp,
cu umbra care sare din întuneric, lătrînd la felinare.
Amenințînd cu bățul tircoalele pretimpurii ale toamnei,
mă uit la reclamele de neon, ca la semnalizări între astre,
dar din toate — mai mult rămîn cu zidarii din curtea școlii.
Încă nu e niciun copil.
Uscatul încă nu s-a despărțit pe hartă de apă,
și n-au răsărit încă primele stele pe tabla neagră,
lemnul abia se cioplește pentru băncile claselor
— luntri spre polii pămîntului —
dar cărămizile, cărămizile se așează una după alta în rada
școlii,
ca pentru un port viitor
de unde încep pentru voi călătoriile cele mai lungi !

Întîlnirea de mai tîrziu

Negreșit, se devenise pentru el o obsesie, din moment ce o vedea în fața ochilor ziua și noaptea. La început încercase, se forțase, se obligase chiar s-o uite, dar nu putuse.

În clipa care a văzut-o s-a produs în el o zguduitură, un șoc care-l făcuse să nu se mai recunoască. La început nu și-a dat seama despre ce-i vorba, dar a doua zi a stat iarăși o oră întreagă în fața ei, fără să se miște. Uneori nici măcar n-o mai privea, ci stătea așa copleșit de gînduri.

Apoi, după ce pleca, ea continua să rămînă mai departe în fața ochilor lui, să existe în el. Așa se apropiaseră, așa-și deveniră prieteni unul altuia. Toate clipele petrecute împreună erau pline de o intimitate dulce și luminoasă — și totu' se scurgea neînchipuit de ușor, ca o apă lină, ușor uduioasă. Era ca trecerea fluidă și ușor simțită a unei bucurii într-alta, era ca prietenia nespus de sinceră și curată, care se naște adesea între copii din prima clipă.

Uneori îi era rușine de el însuși și-și reproșa că e prea sentimental. Se liniștea însă știind că taina aceasta e numai a lui, că nimeni n-o va afla niciodată. De altfel nici nu voia să se îndoiască o clipă de tot ceea ce simțea, pentru că apoi o singură clipă de jenă și ezitare ar fi căpătat în închipuirea lui, de o nefirească exaltare, proporțiile unei adevărate trădări, care l-ar fi chinuit mai mult. Nu, n-avea să se despartă niciodată de ea, chipul acela atît de... (ce păcat că nu putea găsi cuvîntul adevărat care s-o cuprindă în totul). Era ceva atît de fin și lilial, atît suav și drăgălaș în ea! Peste toate astea venea însă o altă expresie, o altă lumină, pornită din privirile visătoare dar îndrăznețe, care anunțau o ființă dornică de înălțimi, de piscuri inaccesibile, cutezătoare, capabile de nespusă duioșie și copilărie, dar și de gravitate și frămîntări adînci. Da, așa era ea, și în ea se descoperise pe el. Negreșit, fără să se fi cunoscut vreodată, ei gîndeau la fel. Negreșit, amîndoi au optsprezece ani încă neîmpliniți, pe amîndoi îi cheamă ceva comun, îi frămîntă gînduri și visuri identice.

La început n-o înțelesese bine. O admira pentru frumusețea ei neobișnuită, aproape copilărească și nostimă. Pe urmă se cunoscuseră, se întîlniseră sufletește. La început se visă cu ea pe stradă. S-au plimbat în tăcere, mult, printre oameni, prin zgomotul uniform și surd al străzii, care-i îngîna ca o melodie de fundal. Apoi, într-o noapte frumoasă, s-au plimbat prin parc ținîndu-se de mînă. Au stat pe o bancă, în întuneric. El îi vedea ochii mari și frumoși luminînd ireal, îi auzea răsuflarea ușoară și caldă. Ea n-a vorbit, i-a vorbit numai el, puțin, dar în cîteva vorbe a cuprins totul, chiar și unele amănunte : că-i plac versurile, serile frumoase, că nu-i place liniștea și chiar că e student la construcții în anul întîi și că la examenul de admitere a făcut două greșeli grave de ortografie în lucrarea scrisă la limba română. Despre celelalte visuri ale lui i-a vorbit scurt și poate confuz. Și chiar dacă ea n-a vorbit, el știa că înțelesese totul, pentru că și ea gîndea la fel.

Uneori își dădea seama cu îngrijorare că lucrurile au mers prea departe. Se temea că o iubește. Și ce iubire ar fi fost asta, plăzmuită cu totul în închipuire ? Ca să-și limpezească mai bine gîndurile s-a dus iarăși s-o vadă (pentru a cîta oară ?) în sala aceea mare și albă, în care lumina, albă și difuză, acoperea totul ca o perdea ușoară și blîndă.

Dar n-a mai putut s-o mai vadă. Ușile sălii erau închise. În prima clipă s-a simțit copleșit de o tristețe ciudată, apăsătoare. S-a plimbat pe stradă cu capul plecat, parcă vinovat de ceva. În noaptea aceea n-a putut dormi, s-a gîndit la ea și a hotărît : trebuia s-o cunoască. Va merge acasă la el și-i va spune :

— Maestre, sînt un tînăr care vă admiră tablourile nespus de mult. Mi-a plăcut mult de tot tabloul dumneavoastră de la ultima expoziție, „Adolescența", am regăsit în el ceva din mine, m-a tulburat... Vreau să vă rog ceva. Spuneți-mi cine v-a fost modelul ?

Era un act cam necugetat, poate prea romantic, dacă nu chiar penibil, dar el va face nebunia aceasta.

Și a doua zi a sunat la ușa maestrului. A sunat lung, pentru a-și stăpîni emoția, apoi a așteptat neclintit și drept. Peste cîteva minute cineva s-a apropiat de partea cealaltă a ușii și a întrebat cu glasul limpede :

— Cine-i ?

A stat o clipă pe gînduri, apoi a răspuns hotărît :

— Eu.

Ușa s-a deschis.

Și atunci a apărut ea, luminată de soarele abia răsărit, roșiatic, cu obrajii ușor împurpurați, fină și lilială, cu părul blond, puțin alburiu la tîmple. A crezut o clipă că visează, că se află tot acolo, în sala albă și înaltă a expoziției, într-una din orele lui de tainică întîlnire cu „Adolescenta". A privit-o lung, cu îndrăzneală. Doar ei doi se cunoșteau îndeaproape.

— Pe cine căutați ?

Întrebarea l-a dezmeticit. A privit-o cîteva clipe încruntat, fără să spună nimic. A simțit, fără să știe de ce, o umbră căzîndu-i deodată pe suflet, o tristețe dureroasă. Acum se simțea mai puțin sigur pe el, vocea îi tremura. Vru să-i spună că pe ea o caută, dar se răzgîndi.

— Aș vrea să vorbesc cu maestrul.

Ea s-a dat la o parte din ușă și l-a invitat înăuntru,

într-un hol imens, cu arcade largi, maiestoase. Ezită să înainteze, dar se așeză totuși pe un fotoliu. Ea îl privi încă o dată în treacăt, fără să insiste, și el păli. Privirea aceasta îi spusese parcă totul. Apoi fata strigă tare, ca s-o audă cineva dintr-o altă cameră.

— Ileana, cheamă-l puțin pe tata !

Trecu după aceea alături, în sufragerie. Ușa era deschisă și el vedea totul. O văzu cum se așează la masă să-și bea cafeaua. O pisică albă i se așezase în poală. Mînca știind că e urmărită, sorbea cu grijă din cafea, cîte puțin, ținînd-și buzele, alintîndu-se. Tot timpul mișca din vîrful piciorului distrată. O dată își aruncă chiar o privire într-o oglindă, desigur ca să-l vadă pe el.

El nu se mișcase de pe fotoliu, părea încremenit. O privea concentrat, cercetînd-o febril. Ea era oare ? Da, ea era. Și totuși n-o descoperea pe ea, cea care îi era prietenă a gîndurilor și visurilor lui tainice. Îl enerva felul cum mînca și-și mișca ritmic piciorul, gesturile lenețe, superficiale, îl enerva pisicul alb, care moțăia în poala ei, în hamacul miniatural dintre cele două pulpe ale picioarelor. Și privirea... Da, privirea ei n-avea nimic frumos, nu găsea în ea nimic care să-ți vorbească despre cutezanță, despre visuri pline de neastîmpăr, despre ceva care să însemne viață cu adevărat, așa cum o înțelegea el. De fapt, nu asta e privirea aceea care-l tulburase pe el. O, nu era privirea ei, nici vorbă. Desigur că artistul retrăise și transformase sufletește modelul, turnase în trupul acesta un alt suflet.

Maestrul întîrzia să vină. Se ridică din fotoliu și se apropie de ea cu pași rari, cu o ținută gravă și ceremonială.

— Am plecat, îi spuse încet, confidențial, cu o tristețe adîncă în glas. Mă iertați. Am crezut că vă cunosc...

Apoi se întoarse și plecă, călcînd încet și rar.

Afară se simți mai ușurat, cu gîndurile limpezi. Nu, nu era trist. Se simțea doar puțin jignit.

Mai tîrziu, seara, se gîndi din nou la ea, la cea dinainte, și-i vorbi mîngîietor, cu grijă :

— Asta nu înseamnă nimic. Noi doi rămînem prieteni și tot o să ne întîlnim. O să ne întîlnim puțin mai tîrziu.

Ion Băieșu

Visele de fiecare zi

Transcriu cîteva pagini dintr-un caiet de însemnări al prietenului meu L., profesor de limba română într-un sat de cîmpie...

23 SEPTEMBRIE. Cînd trec pe uliță, oamenii se ridică în picioare :

— Bună ziua, tovarășe învățător...

Nu mi se spune profesor. Din 1890 și pînă anul acesta n-a fost în sat decît școală de patru ani. Lecțiile erau predate de învățători. Iată-mă deci element al noilor transformări revoluționare, pe mine, primul profesor venit în sat (primul, pentru că ceilalți au sosit o săptămînă după mine). „Bine ai venit, tovarășe profesor !" Devin orgolios.

10 OCTOMBRIE. Răscolind prin arhivele școlii, mă opresc la o foaie îngălbenită. Este : „Matricola elevului Stancu N. Dumitru, clasa III-a, anul școlar 1939—1940:

Starea socială și materială a părinților : bună

Alimentația : insuficientă

Cum este îngrijit copilul în familie : bine

Cîte persoane mai dorm în aceeași cameră cu elevul : șase

Mediul social în care trăiește : favorabil

Antecedente familiare : doi frați au murit la naștere

Antecedente patologice : un frate are TBC, altul morbul lui Pott

Ce profesiune dorește elevul : artist".

Nu s-a făcut artist, ci magazioner la gara Titu. Fratele cu TBC s-a dus cu vaca (atîta aveau : un pogon și o vacă — „starea materială : bună"). A dat trenul peste ea. De disperare sau de teamă, copilul nu s-a mai întors acasă nici pînă în ziua de azi. Nu i s-a dat de urmă.

8 NOIEMBRIE. Pe-aici, toamna sînt noroaie mari. Mi-am cumpărat cizme și azi le-am încălțat prima dată. Pantalonii bufanți și cizmele îmi dau o senzație puternică de bărbăție, de activitate. Obișnuiții pantofi cu tălpi de crep, cu tîrșiiala lor ușoară, de parc-ai merge tot timpul pe un covor pe care îl tîrîi cu ține, aduceau cu ei o atmosferă închisă, prea intimă și prea de singurătate. Acum, mi se aud pașii și asta, în ciuda disonanțelor, îmi place.

16 NOIEMBRIE. Pe Nicolae Aurel copiii îl strigă Zbanghiul, dar el nu pare prea impresionat. Îi love ște rîzînd cu ce-i cade sub mînă, dar privește mereu în jos. Nu știu cum se nimerește — trage fetele de fustă, se strîmbă în spatele meu, bate din picioare sub bancă — dar cînd îl chemi să răspundă de ce-a făcut, se uită mereu în pămînt. Cînd i-am cerut luna trecută caietul de română, mi-a adus un maculator neînvelit și cu file mototolite. Pe prima pagină rînjea o pisică zmîngălită cu cerneală și cu mustăți verzi. Aștepta observațiile pe care aveam să i le fac. Ce mai ! Mă dusese. Clasa, care știa ceva sau bănuia numai, mă privea cu curiozitate.

— Merge, am spus. Dar de ce i-ai făcut mustățile verzi ?

Nicolae m-a privit dintr-o parte, apoi mi-a întors spatele disprețuitor și a plecat în bancă.

Directorul :

— Aurel al lui Lache ? A rămas repetent într-a doua și într-a patra. Taică-su îl bate mereu, dar e degeaba. Sînt alții care se pot îndrepta. Cu el nu prea sînt speranțe. Asta nu înseamnă că nu trebuie să încerci. Cine știe...

Dar pe mine mă urmărea o întrebare : de ce privește în pămînt? Urlă, sparge ferestre, se ia la bătaie cu ceilalți, dar nu se uită la ei. I-am spus a doua zi :

— Mîine dimineață la zece, să vii la mine acasă, să ne facem lecțiile împreună.

A început să fluiere și întorcîndu-se în banca lui, în trecere, i-a zmuls Mariei Lican basmaua și a aruncat-o pe jos.

N-a venit. Nici nu m-așteptam. Dar m-am dus la el acasă și l-am adus cu mine. I-am întins un caiet și stiloul meu:

— Poftim ! Scrie ce-ți dictez.

A aruncat caietul pe jos. L-am lăsat la masă, m-am întors cu spatele la el și m-am așezat în celălalt colț al odăii, cu o carte în mînă. El mă privea printre genele coborîte.

— Dacă vreau, sar pe fereastră.

— E deschisă și ușa.

A început să se foiască pe scaun. Se mai liniștise.

— Așa ! Scrie ce-ți dictez.

M-a ascultat, poate și pentru că-i plăcea stiloul. M-am ridicat să văd ce scrie și am băgat de seamă că face mult mai puține greșeli decît în clasă, cînd îl scot la tablă.

— Bine, mă, dar la lecție de ce nu răspunzi nimic ?

A ridicat din umeri. Ce să răspundă, cînd douăzeci de copii așteptau fiecare vorbă a lui, ca să hohotească de rîs! Doar e repetentul clasei !

L-am chestionat iar. Înainte de a răspunde, tăcea destul de multă vreme, apoi îmi azvîrlea o privire iute, parcă așteptă să-l dojenesc pentru întîrziere și, văzînd că am răbdare și că nu mă gîndesc să-l cert, începea să vorbească. L-am ajutat să-și facă temele pentru după-amiază. Mai bine zis, i le-am făcut eu ; el a scris doar, după dictarea mea.

Peste două ore îl chem la lecție.

— Să văd caietul !

Mi l-a adus. Clasa aștepta nerăbdătoare prilejul să rîdă. Am consultat caietul cu atenție, deși îl știam, apoi am spus :

— Bravo, Nicolae ! Ai nota zece.

Clasa a încremenit. Nicolae, pentru prima oară, a ridicat capul, m-a privit drept în față o frîntură de clipă, să vadă dacă nu rîd de el, apoi cînd s-a convins că n-am o astfel de intenție, a lăsat capul jos, foarte jos, și deodată a început să plîngă cu hohote mari, un plîns de om matur, de te treceau fiorii. Apoi a luat-o la fugă. A ieșit din clasă, lăsînd ușa deschisă și — după cum am aflat mai tîrziu — nu s-a oprit decît acasă.

Nu știam ce să spun. Atunci, Corsei s-a ridicat și-a explicat :

— El n-a mai luat niciodată nota zece.

Nicolae e elev în a șasea, are paisprezece ani, e cu doi ani mai mare decît colegii lui, și n-a luat încă niciodată zece. Și m-am făcut palid la gîndul că există copii care termină școala fără să fi luat niciodată această notă.

Epilogul ? Nicolae s-a mai potolit și a început să învețe cîte ceva, dar numai la limba română. Repetent, dacă nu se pune serios pe carte, tot rămîne. Munca e abia la început.

3 DECEMBRIE. O mare bucurie am avut cînd am descoperit că întreaga clasă a șasea — chiar și Nicolae Aurel — știe la perfecție declinările. N-aș fi crezut altădată că un rezultat ca acesta, în fond fără mare însemnătate, ar putea să mă emoționeze atît.

16 IANUARIE. „Prietenul meu cel mai bun", compunere la clasa a cincea B.

Ion D. Gheorghe scrie : „Prietenul cel mai bun este Pană C. Gheorghe, că taică-su e colectivist și i-a cumpărat bicicletă și minge de fotbal. El e prietenul meu cel mai bun, că e bun la suflet și mi le dă și mie. Într-o zi ne jucam cu mingea lui pe poiană și nu i-am pasat mingea și s-a supărat pe mine. Eu, cînd am văzut că s-a supărat pe mine, m-am dus la ei și i-am spus : „Iartă-mă, vere, am greșit" și apoi m-am împăcat cu el. S-a dus la taică-su și i-a cerut 3 lei. Apoi ne-am dus la cooperativă și am luat rahat și am mîncat cu el, pînă ne-a durut burta".

Mihăilă Gh. Nicolae: „Prietenul meu cel mai bun este vărul Mitu. El e mai mare ca mine, e tractorist și are Medalia Muncii, dar nu vrea s-o poarte mereu, că zice că de ce să se laude. Eu cînd oi avea medalie, o s-o pun toată ziua, să vadă lumea. Văru Mitu îmi dă curele să-mi fac bici, și dacă vrea să mă bată cineva, el pune mîna să nu mă bată. Și cînd vine seara pe la noi, mă ceartă să învăț și eu bag capul în plapomă și nu-i răspunz."

2 FEBRUARIE. Primesc o vizită. Un băiat de vreo 14 ani. Probabil că locuiește prin apropiere, pentru că îmi amintesc că l-am mai văzut pe ulița noastră.

— Sînteți bucureștean, tovarășe profesor, nu ?

— Ce te face să crezi ?

— Păi văd că citiți mereu prin cărți. Și noaptea. Pe aici pe la noi nu prea citește lumea noaptea.

— Nu sînt bucureștean ; am fost. Dar de ce te interesează ?

— Motocicleta, la București, sînt ?

— Cum să nu fie...

— Știam eu.

Are ochi albaștri foarte deschiși și părul blond, decolorat de soare. Nu pare prea încrezător în priceperea mea.

— Da' mie o să-mi vîndă ?

— Ce ?

— O motocicletă. Bani am, că am lucrat la Cuparu.

La Cuparu e gospodăria de stat. Bravo !

— Cîți ani ai ?

— 16 împliniți, dar arăt mai tînăr.

— Cred c-o să-ți vîndă. Deși ești cam mic pentru motocicletă.

Se supără.

— Să nu credeți...

Își încordează brațul drept și-mi arată mușchii. Pe urmă, dintr-o dată, șovăitor :

— Mai bine să-mi spuneți altceva. Nu-i mai bine să-mi iau costum ? Și palton.

— Bine înțeles : și palton. Cu motocicleta poți să mai aștepți.

Rîde satisfăcut :

— Știam eu. Așa zice și mama. Dar eu tot motocicletă îmi iau, hotărît !

14 APRILIE. Elevii mei, despre primul zbor în Cosmos :

„Eu am simțit o dragoste și o bucurie, cînd am auzit".

„El a plecat în Cosmos cu racheta și a ajuns în cer. Și a intrat cu racheta în cer".

„Iuri Gagarin a făcut bine că a plecat cu racheta, că vedea din racheță ogoarele".

„Eu cînd am auzit de această mare întîmplare, — m-am gîndit că Iuri Gagarin cînd a plecat, a avut un curaj nemaipomenit. Eu am o neastîmpărare în sufletul meu, pentru că aș dori să vorbesc cu omul acela ca să-mi spună el clar ce a văzut și ce a simțit cînd și-a luat zborul racheta. Eu aș dori foarte mult să ajung în Cosmos, pentru ca să văd eu cu ochii mei cum arată pămîntul și cum e în zbor și cum în timp ce zboară racheta nu poți sta în fotoliu".

12 MAI. Discut cu Gheorghe M. Vasile.

— Ce-ți place ție mai mult și mai mult pe lume ?

— Șotronul.

— Și ce-ți mai place ?

— Să rîz.

— Și mai ce ?

— Toată lumea îmi place, tovarășe profesor, da' să nu mă pirască. Și soarele, că dormim vara în maieuri scurte și ne pîrlește brațele.

E urît : are dinții lați și rari și o privire a lui, cu ochii fără culoare. Înainte de a-ți răspunde, te cercetează îndelung, hotărît cu deplină seriozitate să afle ce vrei. Îi place într-adevăr să rîdă : între copii e mereu vesel. Nu-l strică buna dispoziție decît încercările mele sentimentale de a mă apropia de el. Pare-se că sînt puține lucruri care să-l supere în asemenea măsură : bătaia nu se numără printre ele. Azi a venit la școală plutind de fericire : are un dinte rupt (îl păstrează în batistă). L-a bătut nea Chivu, pentru că l-a găsit jucîndu-se în uliță și încă nu-și făcuse lecțiile. Sile e mîndru : cine mai are un dinte rupt ? Unde pui că prin gaura dintre dinți poate să scuipe într-un chip cu totul special.

Sile are și planuri de perspectivă :

— Cînd o să fiu mare, mă fac marinar.

— Căpitan de vas...

— Nu, marinar.

— Ai văzut marea ?

— Da, cînd am fost în colonie. Nu se mai oprea. Săracu' Andronache de la „A", cînd s-a uitat la ea, a căzut jos. L-a amețit. Pe mine nu mă amețește. M-am gîndit întîi să mă fac inginer de marină, da' nu-mi place fizica.

Se vede c-a examinat toate posibilitățile. Că poate s-ajungă orice vrea el (dacă învață) nu se îndoiește. De altfel certitudinea că au posibilitatea să-și aleagă orice profesiune e generalizată. Meseria cea mai rîvnită la ora asta : cosmonaut.

2 MAI. În pervazul ferestrei, la clasa a șasea, un iepure. Cafeniu, cu blana moale, se uită la capetele tunse scurt ale băieților. Dacă-l mîngîi, iese un nor de praf — și copiii glumesc :

— A fugit prea mult în țărînă.

Și rîd de el :

— Săracul ! Ce să faci cu un biet iepure împăiat ?

Și la sfîrșitul orelor, o iau la fugă pe tarlaua colectivei după iepuri vii, pe care i-ascund sub cămașă, lîngă inimă. Inima iepurilor bate îngrozită și copiii se simt fericiți că sînt atît de puternici, că nu le e niciodată frică : nici dac-ar întîlni un urs nu s-ar teme.

— Da', nouă ne plac iepurii, da' și urșii ne plac. Da' primăvara e cel mai frumos anotimp. Da' nu-i așa, tovarășe profesor ?

Florin Mugur

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Adrian Dohotaru

Agronomul

În omul acesta soarele a trecut atît de ferm
Încît, uneori, cînd se confruntă cu stepa
Lăsînd ochii să-i fugă nelinîştiţi peste vînt,
Trupul lui parcă arde...
Atunci simt revărsîndu-se-n noi uriaşa-i răspundere,
Zbuciumul grav al ideilor sale,
Simt mai aproape de noi miresmele,
Mugurii, fructele, primele frunze ce cad
Sau zborul tăcut al imensului anotimp
Pe aripi prelungi de cocoare...

Cînd se confruntă cu timpul,
Stăpîn al atîtor comori vegetale şi spaţii,
În zîmbetul lui revărsat ca seminţele-n cîmp
Presimt explozia grea şi sonoră a unui nou anotimp.

●

L. Ciocotici

Copilărie

Astăzi, dimineaţa — fluture de-argint,
Răsărit din unda vremii viorie —
M-a tirît pe urma clipelor ce mint
Ca să-ţi caut umbra ta, copilărie.

Te-am căutat în holde, dar ogoru-i altul;
Parcă-i cît o mare, parcă-i cît înaltul!

Te-am căutat în setea asprelor hîrtoape,
Dar găsii răcoarea adiind pe-aproape.

Ţi-am căutat stiala în priviri de floare;
Cîtă bucurie a zvîcnit spre soare!

Nu mai ştiu pe unde eşti, copilărie,
Unde să te mai caut, treamăt şi uimire.
Ai rămas desculţă, poate, cine ştie,
Risipită-n colburi şi în amintire.

●

George Suru

Cîntec despre poezia noastră

În noaptea trecută, cînd orele erau pline de stele,
În cărţi groase, cu colţuri aurii, cu filele acoperite
de praf cenuşiu,
Am întîlnit definiţia poeziei:
„Poezia e eter....“ „E pură ca degetarele din fruntea
mieilor albi...“
Şi pagini, şi pagini încîlcite, ca lîna creaţă a mieilor
albi...
„Poezia se scrie numai în camera albastră a lunii...“
Şi pagini, şi pagini, ca nişte trepte
Putrede, putrede, pînă în lună...

„Voi“ nici nu aţi visat poezia noastră...
Noi nu scriem poezie la lumina opaiţului de lună,
Noi scriem poezie la lumina primului felinar
Într-un camion încărcat cu cărămizi...
Poezia noastră nu e eter...
Poezia noastră nu e atît de „înaltă“,
Încît nu mai simte pămîntul...
Poezia noastră e ruptă din iarbă,
Îi simţi bătaia simplă şi caldă,
Ca un strop de soare...
Poezia noastră e un cort bine bătut în pămînt,
Unde să zîmbească cei bătuţi de vînt
Şi de nesfîrşitele ploi de toamnă,
Ca ecoul unei căderi repetat la infinit...
Poezia noastră e un comutator ce aprinde
Luminile albe de neon,
Ca nişte paloşe ce ucid noaptea şi tristeţile beznei,
Şi păsările oarbe ale singurătăţii...
Poezia noastră e o fereastră ce se deschide
Cu perdelele zărilor acoperindu-i spaţiul,
O fereastră din care să vezi pînă acolo unde
Visul ajunge
Obosit, ca un pelerin din cărţile străbune...

„Voi“, bătrîni cu lentile groase,
Care n-aţi simţit niciodată fericirea unei bătături
din palmă,
Nici nu aţi visat fericirea noastră,
Nici nu aţi visat poezia noastră...
Simplă şi caldă
Ca un fir de soare...

Anghel Gidea

Partidului

Cînd mă sărută soarele-n cîmpie,
Sau tremură în valuri albe zarea,
Chemat mă simt în marea bătălie
Şi-s ca furtuna care-naltă marea.

Călătorind pe aripe de cînt
N-am cunoscut înfrîngere or teamă
Căci vocea ta ca un suprem avînt
E-n tot ce mă-nconjoară şi mă cheamă.

Drept mulţumire — spicele ce saltă
Talazuri mari de lepi şi de lumină,
Urzesc încet cîntarea mea înaltă
Ca să ţi-o dărui tînără şi plină.

●

Platon Pardău

Mulţumesc arborilor

Cîndva n-au fost oraşele acestea mari,
cîmpurile hoinăreau pînă dincolo de orizont
şi orizontul împărţea pădurile şi cîmpurile
în arene, atît cît să încapă diferitele întîmplări
ce făptuiau începutul istoriei.
Iar noi treceam prin păduri, înghiontind caii iuţi,
mai repede, mai repede, cu turmele în urmă,
printre arborii fraţi;
încă nu învăţasem să sunăm clopotele, nici lirele
nu cercau gingăşia degetelor încordate pe arcuri;
arborii rosteau cîntecele şi durerile noastre
şi vîntul care urla ca un cîine a jale lîngă ochii stinşi
ai celor ucişi.

Cîndva n-au fost oraşele acestea mari;
arborii i-auzeam stătuindu-se dincolo
de porţile cetăţii
şi apoi năvăleau pe uliţele burgului medieval,
cu paşii lor mari peste lespezi; dedesubt plîngeau
lanţurile întrate adînc în gleznе şi în suflet.
Iată, robii ieşeau de sub pămînt,
măsurînd înălţimea soarelui, pasul copacilor,
după care-şi potriveau privirile,
zilele care aveau să vină
înaintea cîntecului marelui oraş;
iată, se întorceau pădurile în păduri,
ca apele primăvara
îmbrăcîndu-şi cămăşile de piatră;
încă orele mari sub pămînt focurile roşii n-aprinseseră.

Cîndva oraşele acestea atît de aproape
de oglinzile cerului,
au trecut prin păduri; de aceea, şi vouă, arborilor,
vă mulţumesc,
în seară, cînd, prin amurgul albastru al oraşului,
vă bănuiesc siluetele — tovarăşi de totdeauna
ai oamenilor.

Desen

Vînătorul de păsări, cu aripi umpluse încăperea...
Erau aici aripi de vultur temerare, încă vorbind
de furtuni,
în neodihna fibrelor; şi aripi de uli răpitori —
beţia prăzii
ce-au înţeles-o; şi aripi mijlocii şi mai mici —
o întreagă orchestră de aripi, de văzduh
încremenit între cei patru pereţi.
Erau aşezate una peste alta înălţimi, şi fulgerări,
şi gesturi ce-au simţit pulsul vaporos al norilor...
Umplută era încăperea cu umbre de zboruri,
şi vînătorul stătea printre aripi
cu vinovăţia văzduhului atîrnată pe umeri.

Poşta redacţiei

Olimpiu Vladimirov: Încercările au o aparenţă de corectitudine, dar nu mai mult: „La tine viu c-un cîntec de iubire / Şi curcubeul prins drept cingătoare; / String dimineţi înalte în privire / Întîrziind sub bolţi din crengi de soare“. Toate aceste „dimineţi înalte“, „tari mirezme“, „zări de azur“ etc., sînt doar clişee care pot părea poetice dar de fapt îndeplinesc o funcţie mult mai modestă. Într-o altă încercare de poezie întîlnim cam aceleaşi materiale: „Îţi mulţumesc iubită cînd aduni / Frînturi de vise, puritäţi de floare; / Şi ieşi să-ntîmpini rodnice furtuni / Cînd fulgerele flutură pe zare“. Sînt compuneri care nu pot pune în valoare nou, deoarece nu privesc decît la suprafaţă, unde pluteso locurile cele mai comune.

Eugen Lumezianu: Noutăţile d-tale sînt uneori interesante, dar contrastele sînt artificioase: „Într-o noapte am vrut să mă caţăr în lună, / Dar n-am putut sări mai mult de-o şchioapă din ţarină“. Oricît de năstruşnică, imaginea trebuie să aibă logica ei internă, fără de care nu poţi influenţa în mod rodnic atenţia cititorului. Primul vers citat poate fi acceptat, dar urmarea este o constatare atît de lipsită de sens poetic încît înlătură începutul de interes ce se crease. Apoi, ce anume vrei să comunici în acest distih: „Am vrut să-nmoi peniţa în flacără din soare, / Dar versul nu se minte cu facla orbitoare“. De ce trebuie să „se mintă“ versul în condiţia arătată? Exprimată în imagină, observaţia poetică este cu atît mai personală cu cît şi-o însuşesc, surprinşi, mai mulţi cititori. În cazul dat, d-ta generalizezi ceva ce nu trece de pragul propriei păreri. În „Dedicaţie“ sînt accente mai autentice: „Versurile mele pătate de cărbune şi mirosind a cîmp / Sînt tot ce am mai scump. / Ţi le dăruiesc, omule! / Aproape că nu îndrăznesc să le pun / Lîngă pîinea şi oţetul tău, / Dar sînt tot ce am mai bun“. Imaginea nu este totuşi încă închegată şi, în afară de aceasta, ideea este livrescă, tot în limitele „poeziei despre poezie“, care interesează numai un cerc prea îngust de cititori.

Grişa Gherghei: Da, rîndurile închinate „asfaltatorilor gălăţeni care au turnat asfaltul pe strada Republicii“ au acea undă de prospeţime a faptului adevărat, a impresiei nesimulate: „Vă mulţumesc tovarăşi asfaltatori / Din inimă vă mulţumesc / Pentru covorul acesta sărbătoresc / Întins peste noapte / Pe magistrala mărginită de tei. / Din grija pentru paşii mei. / Cu fiecare pas care-l pun / Mă-nchipuiesc trecînd / Un prag de casă nouă / Şi vă mulţumesc vouă / Gazde bune, tovarăşi iubiţi, / de felul cum mă primiţi“. Dacă sentimentul ar fi fost mai adînc, versurile ar fi trecut dincolo de momentul oarecum sărbătoresc, menţinîndu-şi emoţia. Şi aşa, însă, sînt un început bun. Imaginea pe care vrei s-o creezi în „Schimbul“ este prea vizibil forţată şi, deci, neconvingătoare: „Mîinile noastre s-au întîlnit / O clipă, pe-aceeaşi mistrie / Unul din noi zidind mai departe / Celălalt, s-a oprit / Să-l citească pe Shakespeare / Ori să privească peste umerii iubitei în zare. / Continuîndu-şi urcuşul / Prin cel ce preluase / Ştafeta spre soare“. Nu pentru că faptele nu s-ar putea petrece cam astfel (în afară de „privirea peste umerii iubitei“ care nu are nicium sens. Îndrăgeştiţi nu se întîlnesc pentru a-şi privi peste umeri!), dar artificialul este evident prin dorinţa bombastică de generalizare.

Sergiu Sîrbu: Regretăm că te-au supărat cele două răspunsuri, dar între „mai trimiteţi“ şi „deocamdată nu“ nu există chiar totdeauna o contradicţie atît de tranşantă cum pari a înţelege d-ta: „Citind corespondenţa „Poştei“ / Eu nu-nţeleg de loc acu / De ce-atîţi cereţi „mai trimiteţi“ / Apoi... „deocamdată nu“. / Nu cred ca sfatul cel din urmă, / Dat cam puţin nepotrivit, / Să poată vesteşi de-acuma / Elanul meu neţărmurit“. Şi, în final: „Şi dacă versul meu acuma / Mai are unele scăderi, / Sînt sigur, totuşi, că odată / El va irupe cu putere“. Sîntem întru totul de acord, şi aşteptăm clipa cînd va irupe.

Petru Duţă: În „Tractoriştii“ se disting promisiuni: „Stelele dorm duse / Cum dorm merele în grădină / Printre frunzele ascunse / Trei doar ochii de tractor / Zece farmi de lumină / Muşcă din pămînt de zor / Şi-l azvîrle peste plug / Într-o mare de adîncuri / Şi de brazde plină. / Cerul are numai şoapte / Doar tractoare duduie în noapte / Iar încrearîul de zi / Obosit şi mulţumit / S-a oprit printre stele în larg / Să aprindă tractoriştilor ţigări / Să măsoare hăuri / Ce sub roţi se sparg“. Există, totuşi, impurităţi prea vizibile, care trebuie să-ţi pună cu seriozitate problema muncii la vers. Farurile nu pot fi decît de lumină şi în niciun caz nu pot „sugera din ţărînă“ în sensul dat de d-ta. Pămîntul nu poate fi aruncat într-o „mare de adîncuri“ şi mai ales de „brazde pline“, deoarece brazda nu este decît pămînt. Alteori te laşi furat de verbe fără acoperire poetică, înlănţuind frînturi de fraze comune cărora oarecare cadenţă ar părea că le imprimă ceva din poezie: „N-am să găsesc cuvinte înaripate / Să ajung racheta nălucită în zbor / Sau eroismul omului în cosmos / Mîndria, emoţia-i prea mare / La gîndul că sînt om / La vestea că ştiinţa / Îşi desăvîrşi chemarea...“ Verbe goale, deoarece: racheta nu e „satelită“, şi limba nu are nevoie, cel puţin deocamdată, de asemenea inovaţii; „gîndul că sînt om“ nu poate veni abea acum, la vestea zborurilor cosmice; ştiinţa nu şi-a „desăvîrşit“ chemarea, deoarece va avea mereu sarcini şi perspective noi în faţă. În cîteva versuri, prea multe lucruri discutabile şi toate în cadrul unor afirmaţii neconvertite în imagină.

I. Niculescu: Impresiile de pe litoral pot fi foarte vii, dar nu nasc cu necesitate poezie. O încercare de analiză poate arăta lezne distanţa dintre ceea ce ai vrut şi ceea ce ai realizat: „Noaptea se ridică încet, uşor, / (în cazul de faţă, cele două adverbe sînt unul singur) De la fereastra mării cu plaja. / (expresia este chinuită, se poate spune „plaja de la mare“, dar nu „marea cu plaja“ care sună ca „marea cu sarea“) şi ziua păşeşte parcă în zbor (zborul nu se face păşind) Vîntul îi duce departe doar vraja / (adică numai vraja, celelalte calităţi ale zilei rămînînd pe loc.) Totul e aici nespus de frumos / (poezia s-a născut pentru a arăta, printre altele, intimitatea frumosului, nu pentru a constata doar existenţa lui.) Blocurile aproape de soare / Şi fetiţa cu ochi migdalaţi / Ca-ntr-o ilustrată de la mare. / (În treacăt, a se vedea sensul: numai într-o ilustrată de la mare se pot găsi cele arătate? Dar, ceea ce este mai grav este tocmai „ilustrata“. Poezia poate să joace roluri diverse, dar tocmai rolul unei „ilustrate“ hotărît nu! Este exact lucrul de care va trebui să te fereşti, de a obţine poezii ca nişte ilustrate colorate!) Soarele ţine locul neonului / (credem că mai curînd invers ar fi fresc!) În nisip fac proiecte doar pruncii / (ar avea sens, dar se vede, şi de aici, că „doar“-ul este pentru d-ta o umplutură) Cîntă o ghitară la etajul de sus — / Aici, unde vin oamenii muncii...“ Comunicate direct, aceste impresii ar fi în tot cazul fireşti. Încercînd să fie poezie, devin false.

L. Ciocotici: Sînt versuri reuşite şi în „Lîngă valurile tale“, dar se pare că, măcar deocamdată, concentrarea dă un cadru mai firesc încercărilor d-tale. Deaceea preferăm „Copilărie“.

Stere Epure: D-ta ne comunici că „din lipsă de vocabular bine documentat, am abandonat de la proză trecînd la versificaţie“. Versificaţia, însă, deşi este cu totul altceva decît poezia, are totuşi legile ei, pe care nu le regăsim în „Adresa fetei visătoare“: „Dar mi-a zîmbit pasionată / Cea mai frumoasă-ntre femei, / Ea-mi date inima deodată, / Şi-a mea zburî în pieptul ei“. Sau, în cealaltă aşa numită versificaţie, intitulată „Plîngerea unui părăsit“: „Îi scriu sfioase rînduri, / Dar pana mult nu ţine. / Rămîn pierdut în gînduri. / Şi nu mai pot a scrie“. Să reţinem măcar un adevăr: Adevărata poezie se poate, uneori chiar foarte lesne, dispensa de rimă; versificaţia nu, deaceea se şi numeşte aşa. Dacă pana „nu ţine“, nici poetul „nu mai poate scrie“.

Mariana Costescu: Simbolurile nu sînt întotdeuna clare: „Pădurile noastre anină de ramuri clipele, / incandescentele clipe ale focului. / (Rămîne imboldul de a sări peste clipe în momentele viitorului) / Pădurile noastre sînt negre ca nişte arbori carbonizaţi de bazalt / etc. S-ar părea, pînă la urmă, că aceste păduri stranii sînt ...sondele, dar imaginea finală este total obscură: „În inima ca o vatră fierbinte / aici, la picioarele sondelor, / ascult sbaterea sîngelui negru / în arborii focului“. Dacă „sîngele negru“ este „în inimă“, alăturarea dă un cu totul alt sens decît cel vizat şi, de altfel, întreaga poezie se cere limpezită.

George Spineanu: A utiliza termeni tehnici contemporani nu înseamnă a face poezie contemporană, decît atunci cînd cuvîntul exprimă o imagină vie. „Inima“ este voit imagistică, dar comparaţiile nu sună firesc: „Mi-e inima o coardă de harfă, / O lumină blîndă fosforică / În fund de abis / Ce din tăceri şi din noapte / Şi-nalţă înadins / Nestăvilite spectacole“. O coardă în fund de prăpăstii, înălţînd spectacole. Incoerent. Apoi: „Mi-e inima o fibră elastică / O oglindă de apă limpede / Cuprinsă-n vid / Şi-mpinsă de flux / Din adîncu-i se-ntind / Magnetice tentacole“. Să lăsăm fibrele elastice cu rostul lor... Şi ce înseamnă „cuprinsă în vid“? Dar „oglinda“ care este înzestrată cu tentacole? Desigur, imaginea poetică permite alăturări care de desprind de noţiunile obişnuite, dar nu pentru a crea non-sensuri, ci sensuri noi. Elastic-vid-flux magnetic-tentacol — sînt cuvinte amestecate, aici, fără să aibă valenţele necesare. Şi mai departe: „Inimă, de ce îţi tulburi tihna / La a dragostei blîndă şoptire / Şi îţi făureşti în taină / O poemă de iubire... / Pe cînd însăşi tu, senină, / Eşti o epopee de simţire?“ Întrebarea ar rămîne gratuită chiar dacă finalul n-ar fi bombastic. În ansamblu, ca şi în amănunt, compunerea este dominată de efortul de a vorbi epatant, adică „poetic“. Bănuim aceasta, deoarece versurile din „Am învăţat să cînt“, de exemplu, se remarcă prin caracterul lor plat, aparent la antipodul celor dintîi: „Am învăţat să cînt cu glasul răspicat / Natura, ţara, libertatea / Şi tot ce-i viu frumos şi minunat / Mă farmecă şi-i sînt vecinătatea“. Dar simplismul este frate bun cu preţiozitatea, fiind el însuşi o preţiozitate. Ritmurile din „Steaua ta“, închinate primului zbor cosmic, pun la încercare tonuri săltăreţe care sună anacronic, nu pentru că ar aminti cumva de Depărăţeanu (le-au mai folosit, doar, şi alţi poeţi!) ci doar pentru că sînt în totală neconcordanţă cu ideea: „Steaua-ţi plină de lumină / cristalină / Peste geana înserării / Primăverii / Se desfată. / E gingaşă, e suavă / e firavă / E un smoc de curcubeie / Ce-i scînteie / Faţa toată“. Oare aceasta să fie nava cosmică „Vostok I“? Nu prea e de crezut... D-ta eşti în plină căutare, dar, din păcate, cauţi forme. Mai întîi, însă, trebuie limpezit mesajul poetic.

Ion Chiriac: Replica adusă cunoscutei poezii bacoviene „Prin codrii Bacăului vijîie vîntul“ este scrisă cu sensibilitate, dar contrastul pe care se bazează conţine o idee prea facilă. Mai izbutită ni s-a părut „Intensitatea“.

D. Teodorescu-Constanţa; Victor Vişan-Copăceni; Puiu Sîrbu-Ploeşti; G. Antohi-Iaşi; I. Ciuchi-Mircești; Ion Tulnic-Vaslui; Alexandru Viora-Iaşi; Mihai Munteanu-Cordăreni; Nicolae Prepeliceanu-Curtea de Argeş; Regwald Mihai Richard-Tg. Ocna; Petre Durbacă-Bucureşti; Constantin Călin-Iaşi; Felicia Popa-Drajna; Ştefan Pitulice-Cîmpulung Moldovenesc; Horia Bădescu-Curtea de Argeş; Aifinică Marin-Dorohoi; Emil Perşa-Turda; Mariana Filimon-Constanţa; Mihai Pelin-Craiova; V. Val-Timişoara; Ionescu Gheorghe-Rîmnicu-Vîlcea; Radu Cernicaru-Bucureşti; Lucia Coşereanu-Sebeş; Iuhas Gavril-Marghita; Constantin Baz-Bucureşti; V. R. Mazilu-Vipereşti; Ion Gălăvan-Bucureşti; Corneliu Stoica-Galaţi; Sterling Herman-Bacău; Ion Munteanu-Teleajen; Iovu Vasile-Războieni: Tălici Constantin-Birlad: Mihai Alexandru-Ploeşti: Niculăiţă Popescu — Feţeni-Rm.Sărat: Ion Mirescu-Piteşti; E. Mălăncuşu-Oraviţa; Nicu Iordache-Ploieşti: Ion Malancu-Bucureşti; Ion Sălcuţa-Bucureşti; Crau V. Emanuel-Roman: George Flancu-Drăgăneşti; Petre Vasile-Slatina; Zlăvog Ion Iaşi. Ignea Ioga-Nicolinţi; Ion Dumitrescu-Ploieşti; Covrig Mihai-Reghin; Ion Şimănaru-Botoşani; G. Popescu-Lăculeţe; I. M. Năstăsescu-Pucioasa; Ichim Mircea-Buzău; Gh. Toma-Dej; Dumitru Grigoraş-Iasi: Miţis Petros-Botoşani; Mircea Găvan-Albeşti; Maria Roşca-Ploieşti; Gabriel Noescu-Bacău; Ion Mihulin-Bucureşti; Puiu Popescu-Moineşti; D. N. Constantin-Cîmpulung Moldovenesc; Doru Pavel-Oraviţa; Horcea Ion-Miculeşti; Marian Georgescu-Bucureşti; Dumitru Stănescu-Zmei; Virgil Tănase-Galaţi; Mihaela Marinescu-Gemenea; Marian Ion-Bucureşti; Mircea Săndulescu-Brăila; Ion Cîmpeanu-Cluj; Ion Grecu-Bucureşti; X. Sebastian-Brăila; Nicolae Ungureanu-Cîmpulung; Cucu Gh.-Truşeşti; Leon Bohatir-Caransebeş; Enoiu Lilly-Mizil; M. Dobrescu-Cernavodă; Enrich Kotzbacher-Oneşti; Chete Victor-Cluj; Liviu Barna-Calafat; Eduard Simca-Piatra Neamţ; C. Illescu-Rîmnicu-Vîlcea; Const. Tătulescu-Cislău; Cupcea Mihai-Maramureş; Luiza Lizeanu-Galaţi; Dumitrana Nicolae-Bucureşti; Puiu Gh.-Reşiţa; Gh. Băjenaru-Tunari; Florea Costache-R. Sărat; Badea Coletta-Oraviţa; Coriolan Păunescu-Galaţi; Panţîru Corneliu-Sighişoara; Dumitru Virtic-Năsăud; Ion Manta-Timişoara; Moraru Gheorghe-Bucureşti; Ţăranu Floricel-Botoşani; George Astafi-Dorohoi; N. Manolescu-Buzău; Anghel Roman-Năvodari; Vasile Brînduşeanu-Singeorz; Cociu Mircea-Bucureşti; N. Dumitrache-Naipu; Ioniţă Nicolae-Bucureşti; D. Portase-Galaţi; Vasia Berezniţki-Bucureşti; Petre Anghel-Bucureşti; Gh. Stelea-Calafat; Cimpeanu Dumitru-Bod; T. Eue-Drăgăşani. Marius Drenea-Braşov; Băra I. Ion-Soveja; Cioclei Ion-Petroşani; Ebetiuc Cornel-Reşiţa; Matilda Şeicărescu-Buzău; Nelu Baroană-Drăcşani: T. Munteanu-Roşiorii de Vede; Corneliu Stoica-Galaţi; Nicolae Pană-Brăila; Horia Gliniastei-Conţeşti; Mihail Teodor-Videle; Vasile Pop-Hunedoara; Nuţi Zagodorodnii-Călăraşi; Dan Plăiesu-Deva; Eugen Onu-Sibiu; Ştefania Cojocaru-Constanţa; Mircea Carp-Bucureşti; Mărăşescu Petre-Bucureşti; Aristide Velescu-Bucureşti; Ion Păstoru-Bucureşti; Grigore Stănescu-Rm. Sărat:

MAI TRIMITEŢI.

Ilie Florică Munteanu-Scrioaştea; Mircea Zefir-Zimnicea; Anghel Moise Roman-Năvodari; Aioanei Iordache-Constanţa; Cinciună Ion-Sibiu; Nicu Vlad-Sibiu; Angelescu Lidia-Galaţi; Mincă Nicolae-Galaţi; Solunca D. Elena-Galaţi; Marin Coman-Roşiorii de Vede; Fanny Kellss-Constanţa:

DEOCAMDATĂ NU.

MIC DICŢIONAR POETIC

— Cadenţe şi tonuri —

Nu numai ritmurile consacrate au încetat de a mai conţine în ele însele vreo certă valoare afectivă, ci chiar şi cele construie savant de unii poeţi, în vederea unui scop determinat. Eminescu — care iubea atît de mult simplitatea iambului — şi-a construit ritmuri proprii, aparent greu de imitat astăzi, deoarece poartă o prea vizibilă amprentă. A scrie o poezie imitînd cadenţele cunoscutei „Sara pe deal“ este o tentativă ce pare fatal sortită eşecului, nu pentru că nu s-ar putea exprima şi alte sentimente în tiparele date (se şi cunosc unele încercări), ci pentru că melodia a rămas în auzul nostru cea cum a întrupat-o pentru prima oară genial eminescianul.

Ceea ce particularizează versul din „Sara pe deal“ este, mai întîi, severa cezură impusă după primele două măsuri, ceea ce obligă la această lectură:

— ∪ | ∪ — || — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪

Cezura este, aici, neobişnuită, şi tot ceea ce o precede este, astfel, subliniat, cu atît mai mult cu cît şi accentele distonează cu dactilii următori. Pe de altă parte, alăturînd surprinzător un troheu şi un iamb, Eminescu a creat ceva asemănător choriambului antic:

— ∪ ∪ —

Ar merita să fie semnalat şi faptul că numai în acest choriamb eminescian sînt urmărite mai riguros, în poezia citată, accentele naturale ale cuvintelor, ceeace denotă că poetul urmărea tocmai punerea lui în valoare. Dactilii sînt extrem de arbitrari, siluind mereu curgerea versului.

Acest nou tip de choriamb l-a preocupat, însă, mai stăruitor pe Eminescu şi îl vom întîlni în atît de specifica muzică din „Stelele-n cer“, combinat cu amfibrachi şi dactile:

Stelele-n cer
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor
Pînă ce pier.

După un semn,
Clătind catargele
Trecură largele
Vase de lemn.

Melodia gravă şi în acelaşi timp aeriană, puritatea cu adevărat eminesciană a sunetului, fac ca aceste ritmuri să ni se întipărească pentru totdeauna ca purtătoare ale imaginilor respective. Create de Eminescu, aceste cadenţe au rămas numai ale lui, îmbibate de sensurile acestor poezii. Iată însă că Topîrceanu, tentat poate şi de demonul lui parodistic, a preluat această schemă întocmai, schimbînd ca prin farmec tonul într-unul ironic, ca un lung căscat:

Plouă stupid...
Cerul îşi scutură
Ca dintr-o ciutură
Frigul lichid.

O altă cadenţă specific eminesciană a fost crearea unui picior de patru silabe, cu ultimele trei neaccentuate.

De-i goni fie norocul
Fie idealurile
Te urmează în tot locul
Vinturile, valurile

Bun cunoscător al prozodiei antice, Eminescu reînvia, astfel, peonul elin, foarte dificil de minuit, dar pe care el îl şi dublează în versul al patrulea al fiecărei strofe. Topîrceanu îl urmează şi de data aceasta, în versuri care au un cu totul alt conţinut, devenind „specific topîrceniene“:

Într-o clipă, alarmate,
Ies din şanţuri vrăbiile,
Papura pe lac se sbate
Legănîndu-şi săbiile...

Firească, nici o legătură între o poezie şi alta, deşi schema este identică. De ce „tonul“ versurilor este cu totul altul, neaşteptat de diferit?

S-ar putea răspunde că versul umoristic (şi mai ales parodia, dar în cazul de faţă nu poate fi vorba despre o parodie propriu-zisă) conţine în el însuşi, în natura lui interioară, posibilitatea de a „face creator“. Dar care chiar această posibilitate nu demonstrează că schema unui vers, redusă la silabe mute, accentuate şi neaccentuate, nu are nici un fel de valori poetice?

Pare evident că o poezie de meditaţie, scrisă pe un tipar atît de notoriu eminescian, va aduce după sine un iz de imitaţie. Faptul se datoreşte, însă, marii popularităţi de care se bucură poetul, nu cadenţelor în sine. Create de un poet uitat, ele ar putea fi reinviate de oricine, tocmai pentru că au calitatea de a se supune voinţei poetului. Este greu de admis că în mintea cuiva sună o poezie cu un ritm nud, ca un metronom. Este drept că în manuscrisele eminesciene s-au găsit nenumărate asemenea exerciţii, pe care acad. Perpessicius le numea pe drept cuvînt „game“. Dar oare, cînd Eminescu dibuia aceste cadenţe, ele nu-i apăreau învesmîntate în cuvinte, aşa cum muzicienii aud un sunet înapoia fiecărei note? „Gamele“ nu pot fi decît notaţia unor fraze poetice, poate incomplete, cărora Eminescu le căuta un tipar corespunzător. Nu la aceste „game“ se referea, desigur, marele poet, cînd vorbea despre „iambii suitori, troheii, săltăreţele dactile“ adormite în pagini, ci la „acea tainică simţire care doarme-n a ta harfă“...

Maiakovski afirma (şi în acest caz nu trebuie înţeleasă doar litera afirmaţiei) că n-a reuşit să deosebească niciodată troheii de iambi. Dar, dacă le încurca denumirile, cunoştea, în schimb, tot ceea ce se putea cunoaşte (şi intuia cu mult mai mult) în lumea ritmurilor. Astfel, se trece de la o problemă a versificaţiei la o problemă a poeziei. Versificaţia cere să ştii care este un troheu şi care este un iamb? Ei bine, se poate înjgheba o metodă extrem de simplă: după accente, un „troheu“ este, de fapt, un iamb, — iar „iambul“ este, de fapt, un troheu... Şi la picioarele de trei silabe se poate aplica o metodă asemănătoare: „Anapest“ este chiar un anapest (singurul cuvînt mai loial din toată această mnemotehnică), „dactilul“ este un amfibrah... Şi după ce le vom cunoaşte denumirile? Considerate ca sunete neacoperite de imagini, de cuvinte, cadenţele nu pot comunica nimic. Ele pot sublinia o imagine sau alta, depinzînd de voinţa şi măestria poetului, dar nu pot crea ele însele imagini = adică poezie.

M. D.

PREDAREA COMPLEXĂ A LITERATURII ROMÎNE

În cadrul revoluției culturale din patria noastră, învățămîntului îi revine sarcina de a contribui în cea mai largă măsură la transmiterea cunoștințelor, în chip științific, organizat, unor categorii din ce în ce mai numeroase de elevi (obligativitatea se va extinde de la 7, la 8 ani, iar durata școlii medii la 12 ani) și de oameni ai muncii încadrați în învățămîntul seral.

Studiul limbii romîne ca obiect de învățămînt are implicații directe cu discipline înrudite : lingvistica, gramatica, stilistica, folcloristica, știința literaturii cu cele trei ramuri : istoria literaturii, teoria literaturii, critica literară. La toate se face apel, denumindu-le sau nu, în predarea la clasă. Fenomenul literar, pentru a fi explicat așa cum se cuvine, trebuie să se adreseze factorilor de cultură, determinați de anumite etape ale istoriei poporului, trebuie să fie fundamentat pe baza materialistă a socialismului științific.

Literatura cu implicații largi, în toate domeniile vieții, e un manual al cunoașterii și un mijloc de educare a personalității elevilor, dezvoltată integral, armonios, în cel mai înalt grad, de pe pozițiile cele mai progresiste.

Studiul literaturii se adîncește făcînd apel și asociații cu celelalte domenii ale artei.

Pastelurile lui Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu, George Coșbuc, reportajele lui Geo Bogza pot fi exemplificate elevilor cu picturi de Grigorescu, Andreescu, Luchian, cu Rapsodiile și Suita sătească a lui George Enescu sau suita Munții Apuseni de Marțian Negrea.

Reportajele lui Geo Bagza, predate la clasa XI-a, suscită asociații largi, variate, dau posibilitatea demonstrării fondului comun al artei. Tablourile lui Repin descrise în Meridiane sovietice au putut fi privite de elevi — în copii — la Muzeul de Artă al R.P.R. (Cazacii zaporojeni, Edecarii de pe Volga).

Povestirea poate ilustra de asemenea cîteva din școlile de pictură. Eroul proiectat gigantic deasupra Sarmisegetuzei ne transpune în universul lui Michel Angelo, iar tabloul înălțimpinării lupilor în cătunul Dilja e comparabil cu pînzele rembrandtiene.

Descrierea furtunii în munții Neamțului, reținută simfonic de Calistrat Hogaș, poate fi comparată cu Simfonia Pastorală a lui Beethoven sau cu fragmente din Simfonia fantastică a lui Berlioz (exemplificări de discuri).

Sînt lecții unde legătura cu alte discipline și domenii ale artei apare ca o necesitate. Predarea poemului „1907" de Tudor Arghezi, la clasa XI-a, este un exemplu de multiple corelații cu istoria, artele plastice, muzica. Răscoala înfățișată artistic de Tudor Arghezi, reconstituie adevărul istoric cu mijloacele poeziei. Specificul răscoalei, spontaneitatea, lipsa de organizare, de perspectivă, dezlănțuirea anarhică sînt concretizate într-o scenă dinamică, plină de dramatism, a cărei desfășurare e concentrată la esență : „V-ați rînduit să știți
ce-i de făcut ?
V-ați socotit ?
— Nu, nu ne-am priceput.
Plesnește fierea-n noi și-atîta tot.
Să mergem s-o vărsăm".

Dezlănțuirea răscoalei și reprimarea ei sîngeroasă au fost așternute și pe pînzele pictorilor. Tabloul lui Octav Băncilă, cu țăranul de pe primul plan, ce sparge limitele spațiului cu forța și înverșunarea lui, e aidoma cu personajul de baladă haiducească al aceluiași poem, Pătru al Catrincii.

„Era cum zic, un munte de
om, și-ntre vecini,
Ca un vultur de piscuri, tîrît
printre găini".

Elevii suprapun cu ușurință, în fața tabloului lui Băncilă, imaginile picturii cu ale poeziei, amîndouă întruchipînd pe țăranul răsculat. De asemenea, tabloul lui Ștefan Luchian, reprezentînd o femeie îndurerată de priveliștea morților și a pustiului de peste sat, ajută la imprimarea mai adîncă a impresiei produsă de reprimarea răscoalei. „Satul ei ?" — *acest tablou al poemului mai poate fi alăturat și de coperta revistei* Facla, *din 1907, desenată de Iser, înfățișînd un calvar, țăranul fiind răstignitul.*

„S-a îngrijit, în post, ocîrmuirea
Să semuie, de Paște, răstignirea".

Aceste corelații au putut fi stabilite cu ușurință în cadrul orei de curs. Legătura cu muzica, cu „1907" de Alfred Mendelshon, se poate realiza prin organizarea unor audiții. Școala noastră a luat inițiativa organizării unor concerte-lecții, cu sprijinul Filarmonicii, dînd astfel posibilitate elevilor de a lega cunoștințele lor și cu universul muzical. De doi ani în școala noastră au avut loc asemenea concerte cu contribuția soliștilor de frunte ai Filarmonicii.

Un alt prilej de legare a literaturii cu alte manifestări ale artei este vizionarea spectacolelor teatrale. Reprezentarea unei piese este o întrepătrundere a mai multor domenii artistice : decoruri, costume, dans, dicțiune, regie — contribuie prin cumularea lor la educația artistică a elevilor.

În vacanța de primăvară s-au organizat pentru clasele a VIII-a vizionarea spectacolelor ce fac obiectul predării materiei pe trimestrul al III-lea : Antigona, Regele Lear, Trageadia optimistă. *S-a pregătit, astfel, analiza acestor opere în clasă. De asemenea, studiile despre teatru,* „Teatrul romînesc" *de Ioan Massoff sau amintirile Aristiței Romanescu, monografiile Grigore Manolescu de Tudor Șoimaru și altele sînt recomandate pentru cunoașterea complexă a unei epoci din cultura noastră.*

Cu prilejul sărbătoririi a 40 de ani de la înființarea Partidului Comunist din Romînia, s-au prezentat în școală panourile clădirilor și locurile legate de activitatea Partidului și s-au vizitat aceste monumente.

Excursiile de studii în țară, pe care școala noastră „Gheorghe Lazăr" le întreprinde în fiecare vacanță de vară și măcar în una din vacanțele mici, provoacă legături firești, rapide, adînci, ale tuturor cunoștințelor dobîndite la toate obiectele de învățămînt, ajutînd la ordonarea lor într-un sistem, spărgînd compartimentele în care obișnuiesc să le așeze elevii.

Elevii școlii noastre au călcat pe obcinele bucovinene, pe cărările Munților Apuseni, au pătruns în peștera Ghețarului, au asistat la procesul de producție, la Hunedoara și alte uzine și fabrici de pe întinsul patriei, au coborît în mină, au văzut hidrocentrala de la Bicaz, au văzut Dunărea la Cazane.

Excursia pe care școala noastră o face în vacanța mare a acestui an va fi și o pregătire pentru perceperea cunoștințelor în cursul anului viitor. Elevii vor vedea procesul chimic al fabricării fibrelor, își vor da seama de extinderea automatizării, vor păși pe locuri istorice și își vor contura și mai bine perspectiva desăvîrșirii socialismului.

Astfel realitatea patriei noastre devine cel mai puternic factor pentru cultivarea sentimentului patriotic în cel mai înalt grad, ajută la dezvoltarea multilaterală a elevilor, luptătorii de mîine pentru înfăptuirea comunismului.

Prof. Adriana Niculiu
Școala medie „Gh. Lazăr"
București

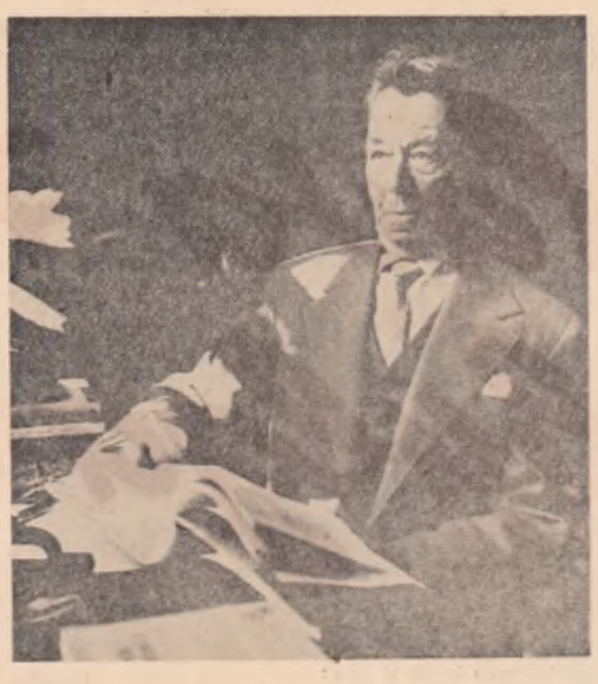

NICOLAE DUNĂREANU
împlinește 80 de ani

Dacă mama Glafira de la Rădășeni ar fi putut prevedea, în vara anului 1901, că cei trei zdrahoni, pușii pe glume și plini de viață, vor deveni scriitori, poate că nu i-ar fi certat atîta că l-au pus în poveste pe părintele Tăraboi, cel care și-a botezat iapa cu o cană cu vin de două oca, la crișma lui moș Precu.

Cei trei prieteni erau Nicolae Dunăreanu, Mihail Sadoveanu și N. N. Beldiceanu. Faptul că locuiau în casa vestitului arheolog și literat N. Beldiceanu le dădea îmbold la discuții largi, în special asupra scriitorilor ruși. Din Turgheniev era hotărît chiar ca „**Povestirile unui vînător**" să fie traduse împreună de Sadoveanu și N. N. Beldiceanu.

Nici ei înșiși n-ar fi putut spune atunci dacă vor izbîndi sau nu în literatură ; iar în vremurile acelea, un tînăr, care nu avea drept pavăză decît munca cinstită și modestia, cu greu putea spera că va pătrunde în citadela scriitorilor. Mai ales că, în special Nicolae Dunăreanu și M. Sadoveanu, doreau mai mult să colinde plaiurile țării, să-i cunoască oamenii și natura, și facultatea la Iași, în 1900 se reîntoarce la Galați. Încă din perioada liceului, tînărul N. Dunăreanu scrie versuri pe care le va publica mai tîrziu în revista **Sămănătorul.** Cîțiva ani după 1900, scriitorul va funcționa ca suplinitor la Huși și Dorohoi, iar apoi ca titular la catedra de educație fizică a gimnaziului din Alexandria. În acești ani, face și o călătorie pînă la Marsilia, unde face mai multe cunoștințe printre care și cu revoluționari ruși. Întors în țară, publică, în 1904, cele dintîi note de călătorie la **Sămănătorul.** Mai publică acum și în **Adevărul literar** și în **Revista idealistă** a lui Holban. Tot în acest timp, începe să publice schițe și nuvele din viața porturilor și a pescarilor, cu care, de fapt, va intra definitiv în literatură.

După un an de profesorat la Alexandria, se va transfera la Tulcea, unde cunoaște pe revoluționarul rus dr. Petru Alexandrov — cumnatul scriitorului Korolenko. Nicolae Dunăreanu are astfel ocazia, în 1907, să ofere personal lui Korolenko volumul său de **„nuvele și schițe din viața de port", „Chinuiții".** Pictorul Șirato îi realizase o copertă foarte sugestivă, iar exigentul Ovid Densușianu primise volumul cu laude. Peste un an, va scoate alt volum cu aceeași tematică, intitulat **„Răsplata".** Urmează cîțiva ani de călătorii la Kiev, Odesa, Varna, dar munca literară continuă și revistele **Luceafărul** din Sibiu, **Revista literară și politică, Fat-frumos, Ramuri** de la Craiova, în afara celor amintite mai sus, îi publică notele de călătorie, schițele și povestirile, nuvelele. În anul 1914, scriitorul tipărește al treilea volum al său, cu titlul **„Din împărăția stufului".** E, de fapt, volumul cel mai dens și în care se pot distinge clar tendințele care-l caracterizează pe scriitorul Nicolae Dunăreanu : aplecarea sa spre teme și situații romantice, dar și un vizibil filon de critică socială. Descriind hamali, pescari romîni, lipoveni și de alte naționalități, brutari, zugravi etc., autorul nu putea să nu constate exploatarea cruntă pe care o îndurau aceștia, atît din partea autorităților statului, cît și de la stăpînii pe care îi slujeau. În nuvela **Mutul,** după ce eroul este frustat, de mai multe ori, de banii pentru care muncise, de către cei bogați, autorul notează : „Privirea lui se îndrepta cu ură, văzînd că în mijlocul acelor îmbuibați și luxoși, cu toată munca lui dreaptă și cinstită era nedreptățit.

O, dar dacă mutul în durerea lui ar fi știut că sînt și alții care au glas și totuși sînt nedreptățiți de acești îmbuibați, i s-ar mai fi micșorat și suferința lui".

Fire entuziastă, călător neobosit, bun cunoscător al literaturii ruse, talentatul scriitor Nicolae Dunăreanu a creat o proză valoroasă, cu o individualitate distinctă în literatura română.

În anii regimului democrat-popular, opera scriitorului este răsplătită în zeci de mii de exemplare, iar autorul este prețuit și stimat. Ca o confirmare a muncii și valorii creației sale, în 1956, scriitorul a fost decorat cu Ordinul Muncii clasa I.

Tinerețul va avea mereu în atenție tot ce a creat valoros și ce va mai crea scriitorul Nicolae Dunăreanu.

Stancu Ilin

Pagina elevilor

BIOBIBLIOGRAFIE
Mihail DAVIDOGLU

Născut la 11 noiembrie 1910, la Hîrlău în regiunea Iași, termină anevoie studiile secundare, din pricina condițiilor materiale grele, devenind învățător. Începe să scrie la o vîrstă relativ înaintată, debutînd în 1947 cu drama **Omul din Ceatal,** reprezentată în stagiunea 1947–1848 la Teatrul Național din București (sala Studio) și la Teatrul Național din Iași. Piesa conferă autorului meritul de a fi făcut primul pas în căutarea unei formule dramatice care să corespundă noilor realități sociale de după 1944. A fost distinsă de Academia R.P.R. cu premiul „I. L. Caragiale", iar în 1948 a obținut premiul Teatrului Național.

În următoarele două piese **Minerii** (1949) și **Cetatea de foc** (1950), zugrăvind efortul oamenilor muncii în frunte cu comuniștii pentru mărirea producției de cărbune în Valea Jiului, ori de oțel de la Reșița, în luptă cu uneltirile dușmanului de clasă, dramaturgul reliefează procesul de făurire al unei conștiințe socialiste în procesul muncii colective. Mesajul etic și uman al conflictelor ascuțite, vioiciunea dialogului și dramatismul intens al desfășurării episoadelor, fac ca aceste două piese să reprezinte creațiile de vîrf ale lui M. Davidoglu. Pentru **Minerii,** autorului i s-a acordat de către Academia R.P.R. premiul „I. L. Caragiale", iar pentru **Cetatea de foc** „Premiul de stat" clasa I-a. Ambele piese au avut un remarcabil succes de public. Premiera **Minerilor** a avut loc în mai 1949, piesa intrunind 269 de reprezentații. A fost jucată în anii 1949, 1950, 1958, la teatrele : Ploiești, Național Iași, Național Cluj, Maghiar Cluj, Național Comedia, Reșița, Secuiesc Tg. Mureș, Arad, Timișoara, Baia Mare, Craiova.

Piesa **Schimbul de onoare** și comedia **De trei ori ca la brigadă** apar în 1953. Ulterior, scriitorul caută să-și lărgească sfera preocupărilor tematice încercînd să îmbrățișeze aspecte cît mai variate ale vieții. Astfel apar scenariile radiofonice **Zăporul** (1954), **Fiăcăul de pe Ceanul Mare** (1954), **În vizită** (1955) ș. a. Tot în 1955, M. Davidoglu schițează gestul unei orientări inedite pentru tematica pieselor sale, abordînd în **Horia** un moment dramatic din istoria poporului nostru : răscoala iobagilor ardeleni sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan. Premiera dramei **Horia** a avut loc în mai 1956. A fost reprezentată la teatrele Municipal și Național Iași. În anii imediat următori apar consecutiv piesele **Noi, cei fără de moarte** (1956) și **Nemaipomenita furtună** (1957). În anul 1960, a apărut în revista „Teatrul" o nouă piesă a lui M. Davidoglu intitulată **„Uriașul din Cimpie"**, reprezentată pe scena Teatrului de Stat din Constanța.

Majoritatea lucrărilor dramatice scrise pînă în 1954, apar în volumul de **Teatru** editat de E.S.P.L.A. în acest an. În 1959 apare un nou volum de **Teatru,** E.S.P.L.A., care selectează piesele importante ale dramaturgului.

În afară de realizările în domeniul dramaturgiei, Mihail Davidoglu publică articole în **Scînteia, Romînia Liberă, Contemporanul, Gazeta Literară** etc.

Stan Velea

BIBLIOGRAFIE :

N. Barbu, **Construcția dramei istorice (Horia),** Iasul Literar, nr. 9, 1956, p. 93–103.

V. Mîndra, **De la Omul din Ceatal la Nemaipomenita furtună,** Gazeta Literară, an. IV. (1957), 12 dec., p. 7.

M. Mancaș, **Omul nou în opera lui Mihail Davidoglu,** Teatru, III (1958), 9 sept., p. 25–34.

N. Pîrvu, **Minerii,** Tribuna, 11 oct., 1958, p. 11.

Scriitorii noștri despre Enescu

• *George Enescu, compozitor și interpret de renume mondial, a întruchipat în mod desăvîrșit și strălucitor geniul creator al poporului romîn. Scriitorii noștri au adus întotdeauna marelui muzician un călduros omagiu, de profundă dragoste și prețuire. Astfel, în cuvîntarea rostită cu prilejul sărbătoririi lui George Enescu la 50 de ani de viață, în decembrie 1931, Liviu Rebreanu spunea :* „Sîntem recunoscători că s-a oferit scriitorilor romîni prilejul să se asocieze la omagierea lui George Enescu... Pentru prestigiul Romîniei în lume, George Enescu este mai prețios decît toate combinațiile politice, decît toate băncile și industriile... George Enescu reprezintă în fața lumii sufletul românesc în tot ce are el mai curat și mai înălțător. Sute de mii de oameni de pe suprafața pămîntului, care iubesc pe Enescu, nu se poate să nu cuprindă în aceeași iubire și poporul și țara care a dăruit lumii pe Enescu".

• *În 1945, cînd George Enescu a fost ales președinte al Societății romîno-maghiare, Gala Galaction i-a închinat un vibrant articol de laudă, în care mărturisea :* „Sînt printre aceia care, la sfîrșitul veacului trecut, am contemplat, cu extaz, răsăritul acestui luceafăr al geniului romînesc. Arta și numele lui George Enescu au prins de la început să facă parte din bogăția națională... Uneori, cînd aud sau citesc : era de față și marele nostru George Enescu, am o curioasă mișcare sufletească. Cred că aș simți același lucru, cînd m-ar striga cineva, într-o zi : Vino de vezi pe Făt-Frumos !"

• *În tableta* Vioara și paleta, *publicată în 1935, Tudor Arghezi evoca în cuvinte profund emoționante momentul sublim în care George Enescu i-a adus un omagiu discret, dar plin de simțire, marelui pictor Ștefan Luchian, aflat pe patul de moarte.* „Într-o seară, într-o înnoptare toțală a camerii și a străzii — *povestește Tudor Arghezi* — ușa camerii lui Ștefan Luchian, imobilizat în întuneric ca un dolmen, se deschide. Intrase un străin, care nu mai fusese în camera pictorului niciodată. Își scoase pelerina, aruncînd-o în întuneric... Străinul i-a cîntat un ceas întreg, numai pentru urechea lui aproape astupată cu lut. El trebuie să fi cîntat toată mierea, toate parfumele suave, și toată lumina depărtată a stelei cea mai din fundul Căii robilor, tot ce putea să fie mai transcendent, mai subtil și mai cu neputință de rostit într-alt' limbaj decît al muzicii, pe vioara lui... Și după ce a isprăvit, străinul și-a luat vioara în brațe, și ieșind, a spus cine era el, cu un glas oftat din rărunchi : — George Enescu".

• *Știut este faptul că, în timpul primului război mondial, George Enescu a colindat spitalele cu răniți, satele și tîrgurile, străduindu-se ca, prin melodia fermecătoare a strunelor viorii sale, să aline durerile și suferințele oamenilor simpli. Evocînd acest gest de mare noblețe sufletească a lui George Enescu, Mihail Sadoveanu scria, într-un articol publicat în 1919 :* „De pe scena Teatrului Național, Enescu trecea pe o estradă improvizată într-un colț al țării... și cînta oștenilor, satelor și tîrgurilor, și pretutindeni îl împresura aceeași dragoste și aceeași înțelegere".

• *Într-un articol publicat de ziarul* Romînia liberă, *la moartea lui George Enescu, acad. Mihail Ralea scria :* „Pelerin mondial, purtat pretutindeni de magia artei sale, el n-a uitat armoniile inițiale ale locului său natal, care se revărsau ca un motiv obsedant pe coardă, în baghetă sau pe portativ... Ca Eminescu în vers, ca Luchian în culoare, el a cîntat în sunet și timbru taina ființei românești. Enescu e trup din trupul nostru".

• *În poezia intitulată* Maestrul *și dedicată* „Lui George Enescu", *Dumitru Corbea relieta, cu subtilitate artistică, legătura trainică și continuă a marelui muzician cu masele populare din mijlocul cărora s-a ridicat. Versurile, evocînd reîntîlnirea lui George Enescu cu casa natală, sînt semnificative :*

I-s genele de lacrimi ude...
Bunica parcă i-a vorbit...
S-a ridicat, a tresărit...
Nimic din jur nu mai aude.
Putem pleca—a spus apoi—
Am vrut să-mi mai aduc aminte
De clipele trecute, sfinte,
Pe care le purtăm în noi.

• *Mesajul înălțător, plin de umanitate, al artei lui George Enescu, a fost subliniat astfel de către Mihai Beniuc :* „Cîntecul lui George Enescu, înaripată înviorare a sufletului poporului nostru, va duce printre oameni, peste tot pămîntul, mesajul de bunătate și dragostea de pace a artistului, bunătatea și dragostea de pace a poporului nostru... Iar dacă azi îl jelește codrul bătrîn și-l plîng apele țării, e pentru că viața lui a fost viața din viața noastră ; iar dacă toți îi pomenim cu recunoștință și cu dragoste numele, e pentru că niciodată nu s-a ridicat mai sus cîntecul de pe aceste plaiuri, vestind lumii vigoarea și dragostea de viață a poporului nostru".

Teodor Vîrgolici

AL. CUMPĂTĂ : „Sfat pentru constituirea colectivei"

Marius Bunescu: „ȘANTIERUL NOII SĂLI A PALATULUI R. P. R."

Munca entuziastă a constructorilor noului București constituie un izvor generos de inspirație pentru toți creatorii de frumos, aparținînd tuturor generațiilor de artiști. Pictorul Marius Bunescu, una din figurile cele mai reprezentative ale picturii noastre contemporane, a realizat o compoziție deosebit de valoroasă, atît sub aspect tematic, cît și sub cel al realizării tehnice. Prezentînd un moment al muncii pe unul din cele mai mari șantiere bucureștene, maestrul Bunescu a izbutit să sugereze elanul creator, larga desfășurare de energie umană care însuflețesc un asemenea șantier.

Semnificativ ni se pare faptul că, în îndelungata și rodnica activitate a lui Marius Bunescu, care a fost sărbătorit la începutul acestei veri (mai precis la 14 mai) cu prilejul împlinirii a 80 de ani, acest tablou reprezintă cea dintîi compoziție. Avîntul muncitorilor de pe șantierul din preajma Muzeului de Artă al R.P.R., unde maestrul Bunescu lucrează și azi în calitate de șef al Galeriei Naționale, l-a impresionat profund pe artist, care a căutat mijloacele de expresie cele mai sugestive.

Detaliul care impresionează de la început este acela al așezării oamenilor în plin centrul tabloului. Distribuiți în grupuri mari, ei sînt surprinși în timpul muncii, într-o mișcare largă, antrenantă. Impresia de mișcare este accentuată de înscrierea acestor grupuri într-un spațiu circular, limitat în stînga de drumul pe care se vede o circulație animată (oameni, camioane), iar în dreapta, de cofraje și de o suprafață ceva mai întunecată pe albul zăpezii. Or, se știe că dintre toate elementele geometriei, cercul este cel mai apropiat de ideea mișcării ; imitîndu-l, îndepărtații noștrii strămoși au născocit roata.

Dar spațiul acesta central în care se desfășoară mișcarea numeroaselor grupuri umane, este construit și el cu o știință deosebită : pornind din dreapta jos, cu personajul privit în profil pe zidul de construcție, continuînd cu cofrajele culcate pe pămînt, deasupra cărora stă aplecat un alt personaj, cu săpătorul văzut în profil spre dreapta, și terminînd cu grinda purtată pe umăr de personajul aflat chiar în centrul compoziției, suprafața centrală e tăiată de o diagonală care o împarte în două părți aproape simetrice. Dealtminteri, echilibrul compoziției e încă un element care poate fi urmărit cu concluzii interesante. Aproape fiecărui element din dreapta tabloului, îi răspunde ca într-o rimă, un altul din extrema cealaltă. Această observație nu trebuie înțeleasă ca o subliniere a unui simplu joc de simetrie, steril și formal. Artistul construiește o adevărată arhitectură pentru a evidenția și mai mult mișcarea omenească din centru. De pildă : lungul gard de scînduri care ocupă marginea din stînga a compoziției e repetat în dreapta de alte elemente picturale ce delimitează suprafața centrală : cofrajele înalte, pata alcătuită de barele de fier, două camioane, coloana de muncitori care pășește ducînd un steag roșu, între aceste două elemente se deschide un drum larg, care șerpuiește spre casele din planul mai îndepărtat, pierzîndu-se spre clădirile din fundal ce domină întreaga compoziție. Semnificația acestie perspective, care deschide priveliștea muncii de început a unei construcții spre imaginea viguroasă a clădirilor terminate, e lesne de deslușit. În același sens trebuie interpretată rima de culoare pe care o folosește artistul, acordînd roșul intens al steagurilor de pe construcțiile din fundal cu cel al steagului purtat de brigada de săpători din josul tabloului. Din păcate, reproducerea în alb-negru nu ne îngăduie să discutăm mai amănunțit asupra modalității de rezolvare coloristică a compoziției. Ne vom limita să menționăm că tonalitatea rece, albăstruie, a peisajului de iarnă, e încălzită de galbenul cofrajelor, de roșul steagurilor și al zidurilor noi, de culorile fierbinți ale hainelor muncitorilor, impresia generală rămînînd aceea de cald, trădind paleta personală, cunoscută din atîtea alte picturi ale maestrului Bunescu.

Fundalul compoziției e alcătuit din mai multe planuri succesive, care urcă în trepte pînă la schelele înalte din ultimul plan ce domină întreaga lucrare. Amănuntul nu e lipsit de semnificație : el sugerează elanul spre înălțimi, avîntul muncii constructive pe care artistul și-a propus să-l prezinte.

Registrul superior al lucrării, despărțit distinct de rest printr-o linie care pornește din dreptul casei din stînga, continuînd apoi de-a lungul zidului pînă în extrema dreaptă a compoziției, se prezintă într-o atmosferă diferită. Calmul clădirilor vechi, al copacilor împovărați de zăpadă, e spart de construcțiile din fundal, masive, dominînd acest colț al Bucureștiului vechi, sugerînd astfel victoria neîndoielnică a noului. Spațiul larg, circular, din registrul inferior, în care mișcarea e atît de vie, răspunde în registrul superior, unde mișcarea liniilor verticale ale schelelor dă aceeași impresie de animație, de ritm.

De altminteri, maestru Bunescu a realizat în întreaga compoziție același ritm cuprinzător, amplu, rezultînd nu numai din îmbinarea elementelor mari, dar și a detaliilor. De pildă, jocul de linii verticale din spațiul circular (trupurile muncitorilor, cofrajele așezate în picioare) și orizontale (mașinile, scîndurile purtate de muncitori) contribuie la adîncirea viziunii dinamice a tabloului.

Toate acestea demonstrează că artistul nu s-a mulțumit să copieze realitatea, transpunînd-o fotografic în linie și culoare. El a interpretat-o, a căutat să sublinieze, cu mijloace plastice, elementele cele mai caracteristice, sugerînd vigoarea și elanul constructorilor noului oraș, ritmul muncii, evidențiind perspectiva noului. Nici oamenii care constituie centrul compoziției nu sînt tratați naturalist, ci sugerați, surprinși în atitudini grăitoare, integrați în ritmul general al tabloului.

Marius Bunescu, căruia Partidul și Statul nostru i-au acordat înalta distincție de Maestru Emerit al Artei din R.P.R., marchează cu această compoziție un moment deosebit de important în evoluția artei noastre noi.

Datele muzeografice ale lucrării :

tehnica : ulei pe pînză
anul execuției : 1959
dimensiuni : 1,000×1,200.
proprietar : Muzeul de Artă al R.P.R.

ATLAS LIRIC

Spre slava Ta, patrie bulgară!

Există pe harta Republicii Populare Bulgaria, unele denumiri, care pînă la 9 septembrie 1944, n-au fost consemnate de nici un atlas geografic. E vorba de localitățile care aminteau fie de lupta împotriva jugului otoman, fie de lupta împotriva terorii monarho-fasciste, sau de așezările care, pînă la acea dată, nici nu luaseră încă ființă. Noile denumiri cinstesc eroii acestor lupte duse de poporul bulgar pentru independență și libertate.

Cîțiva bărbați de seamă ai istoriei poporului bulgar sînt, în același timp, și glorii ale poeziei bulgare. Așa se explică de ce, piscuri și lanțuri de munți, orașe și baraje, izvoare și cooperative agricole amintesc de Botev și Vazov, de Smirnenski, și Polianov, de Gheo Milev și Vaptarov, încît privind harta, ai mai degrabă impresia că răsfoiești cartea de aur a liricii bulgărești.

De altfel, pretutindeni, în țara vecină, bronzul și marmora, casele memoriale, muzeele, ori simple inscripții în piatră vin să-ți întărească această impresie. Prețuirea e adusă nu numai poeziei, ci, mai ales, celor care au creat-o, trăind în mijlocul poporului și înfăptuind, astfel, ceea ce Botev numea unitatea dintre gîndire și acțiune.

Încă de la începuturile ei, poezia bulgară a mers neabătută pe făgașul realismului, așa că trecerea la realismul socialist n-a fost numai posibilă, dar și mult înlesnită. Curentele decadente n-au înrîurit decît o parte neînsemnată a literaturii bulgare mai vechi. Poeții cei mai valoroși s-au situat din totdeauna pe pozițiile înaintate ale vremii lor, luptînd cu abnegație pentru cauza maselor obidite și exploatate. Tradiția lirică a poeziei militante bulgare s-a păstrat și s-a transmis, de la generație la generație, ajungînd în culmile ei înfloritoare, sub soarele construcției socialiste din zilele noastre.

Prezenta culegere e numai un buchet din minunata grădină a poporului bulgar.

Hristo Botev

Rugăciunea mea

O, doamne, dumnezeul meu cel drept !
Dar nu acel din ceruri și altare,
Ci tu acel din cuget și din piept,
Din sufletu-mi și rănile-mi amare ;

Nu cel, în fața cui, în antereu,
Mătănii popii sînt datori a face
Și ii aprind fețile mari de seu,
Mult provoslavnicele dobitoace ;

Nu tu, cel ce făcut-ai din noroi,
Întîi bărbatul și apoi muierea
Și omului i-ai dat numai nevoi,
Obida, și robia, și durerea ;

Nu cel ce-ai uns și regi și impărați
Și popi și patriarhi deopotrivă,
Și i-ai lăsat gemînd pe-ai mei firtați
Să-ți știe bunătatea milostivă.

Nu tu ce-nveți pe rob să-ndure tot
Ca vita să-ngenunche pîn'la moarte,
Și pînă la mormînt, ca un netot,
Drept hrană-i dai nădejdile deșarte

Nu tu al celor mincinoși și răi
Al celor ce-asupresc, potrivnici firii,
Nu idolul al celor nătărăi,
Al cruntilor dușmani ai omenirii ;

Ci tu, ce ai sălaș în al meu gînd,
Tu, dumnezeu ce-i scoți pe robi din fiare
Și-a cărui zi și-o vor serba curînd
Eliberatele din jug popoare.

Inspiră, tu, putere tuturor
Celor ce luptă pentru libertate,
Celor ce vor să nu mai fie nor,
Ci pace doar sub zările curate.

Fă, doamne, brațul meu puteri să ia,
Să-ți regăsească pe deplin avîntul –
Și robii cînd la luptă s-or scula,
În lupta lor să-mi aflu eu mormîntul.

Iar inima-mi rănită prin streini
Tu, doamne, n-o lăsa să se răcească.
Oțel să curgă în aceste mîini
Și glasul nu-n pustiu să rătăcească.

Lupta

Trece tinerețea noastră în durere,
Minios se zbate sîngele-n artere,
Ochiul, precum mintea, nu mai vede-n ceață
Binele sau răul dacă e în față.

De-amintiri se-ncarcă sufletul amarnic,
Îl apasă negrii ani de suferință,
Nu-i în el nădejde, nu-i în el credință ;
Vrei un om ca lumea și îl cați zadarnic.
Cumsecade dacă se mai află unii
Socotiți adesea sînt ca și nebunii ;
Iară pe bogatul, chiar de-i mintea slabă,
Toți îl lasă-n pace, nimeni nu-l întreabă
Suflete curate cîte-a ars de vii,
Nevoiași anume, cîți a dus la moarte,
Înșelînd pe Domnul, aprinzînd făclii,
Îndrugînd cucernic rugăciuni deșarte.
Vai, și-n slujba unor sîngeroși călăi
Popii în biserici îi binecuvîntă,
Și li se prosternă dascălii nătărăi,
Ziariștii-n struna celui tare cîntă.
Căci înțelepciune azi la noi se cheamă.
Dacă de mai marii vremii ți-este teamă ;
Lupi în piei de oaie astfel dau povață
Pîn'ne-nmoaie mintea și în lanț ne-nhață.
Predică îi fuse deci învățătorul
Cel ce mai cu seamă și-asupri poporul,
Solomon tiranul și faimosul crai,
Dus demult cu-a sale sfinte pilde-n rai,
Și înțelepciunea lui o recunoști
C-a grăit prostie mare între proști.
Omenirea însă o repetă iar :
„Teme-te de Domnul, proslăvind pe țar !"

O, prostie sfîntă ! Secole de-a rîndul
Cu prostia oarbă e în luptă gîndul.
În zadar cămașa morții o îmbracă
Luptătorii. Alta ce-ar putea să facă !
Cînd tiranii lumea stăpînesc și-acum
Și-omenirea lanțu-și tîrîie pe drum.
Tu sărută mîna care te omoară
Cu credință-ascultă gura ce te minte ;
Taci și cînd te bate, cînd te rupe fiara ;
De-ți jupoaie pielea, tu să stai cuminte;
Sîngele chiar șerpii dac-o fi să-ți sugă
„Eu sînt păcătosul ! Aibi de mine milă !"
Roagă-te și crede, rabdă de ți-e silă.
Domnul nu loveste pe cel ce urăște.
Asta este lumea ! Jalea stăpînește.
Peste tot minciună. Peste tot robie.
Ca zălog lăsate nouă pe vecie.
Și-n impărăția asta de păcate
Unde nopți și zile trec nesîngerate,
Unde stricăciunea lacrimei i-e soră
Și nădejdea încă n-are aurore,
Lupta e în clocot, e în pas răzbit,
Pîn' la urmă fi-va și al ei sfîrșit
Și-om striga noi mîine, plini de cutezanțe,
Doar atît striga-vom : „Sau pîine, sau gloanțe !".

Hristo Smirnenski

Vestea

Ieși, fată cu părul de aur :
Eu rozele negre ți-aduc
Cu lacrimi stropite și sînge !

Ieși, fată cu ochi de azur :
Din groaznica luptă mă-ntorc
Și moartea pe mulți îi răpuse.

Un negru buchet îți aduc :
Al jalei și al despărțirii,
Al visului frînt pentru veci.

Buchetul cu sînge-i stropit
De vajnici flăcăi ce căzură,
Alături de mîndru-ți iubit.

Ieși, fată cu păr de mătase :
Sînt visele tale apuse
În negrele flori din buchet.

Și-n negrele flori îți aduc
Cuvintele lui de apoi,
Cu palide buze șoptite.

Gheorghi Djagarov

Partidului

Un gînd ades mă-nceară,
Mă chinuie cumplit :
Sub steagurile tale
Eu oare ți-am slujit
Cu-ntreaga mea putere ?
Cu-ntreaga-mi cutezanță ?

Ce-i viața mea ? E luptă,
Iubire
Și speranță !
Și lupta-i necurmată,
Și-n toate, tu mi-ai fost
Și-mi ești
Supremul reazem
Și singurul meu rost !

La greu ori bucurie,
În truda mea fierbinte,
Doar tu-mi ești călăuzul
Și mîna de părinte !

Ce-ți dau în schimb ?
O viață !
Dar cîte milioane
Căzură pentru tine,
În neguri și prigoane ?

Aș vrea să fiu un cîntec
Prin care fiii tăi,
Cîntînd să izbîndească
Sub steaguri de văpăi.

Sau bobul ce-ncolțește
În brazda ta mănoasă,
Sau spicul de lumină
Din raza-ți luminoasă,

Sau pasul ce zdrobește
Putreziciuni trufașe,
Cuțitul ce se-nfige
În coastele vrăjmașe.

Nikola Vaptarov

Am o țară

Am o țară... Ziua strălucesc
Cerurile ei albastre, clare.
Stele, noaptea, bolta împînzesc
Și se sting la răsărit de soare.

Iar atunci cînd mă întorc tîrziu,
Cînd cu bezna se coboară ceața,
Undeva înverșunați, eu știu
Dușmanii că îmi pîndesc viața.

Maică, sfat mi-ai dat, la căpătîi,
Să-i iubesc pe toți, să-mi fring mînia.
Eu i-aș fi iubit... dar mai întîi
Vreau să piară foamea și robia. –

Imn

Sporește-ți vlaga, fii neobosit !
Mai sus betonul să-l ridici pe schele !
Ca-n depărtate neguri, un sfîrșit
Să-și afle temnița robiei grele.
Antene urcă-n cerul siniliu,
Sfărîmă liniștea ce ne-ațipește,
Ca-n zorii, luminați de sclipăt viu,
Progresul să-l vedem că ne zîmbește.
Pe fiecare zid ce-i înălțat
Nemărginita slavă se agață.
Norodu-și construiește, încercat,
A lumii fără lanțuri, fortăreață.
Muncește fără preget și spre cer –
Unde motoru-și sună cu zvicnire
Ritmata-i, aspră inimă de fier –
Tu pune cărămizi pentru zidire.
Antene urcă-n cerul siniliu
Dărîmă liniștea ce ne-ațipește
Ca-n zorii noi cu sclipătul lor viu,
Progresul să-l vedem cum înflorește. –

Ivan Vazov

Voi muri curînd

De-o fi să mor curînd, nu-mi pare rău :
Să-ți vadă fala ochii-mi apucară !
Măicuță scumpă, patrie bulgară,
Eu cinste-avui să cînt triumful tău.

Spre slava ta e fiece cuvînt,
Torent țîșnind din inima-mi adîncă.
O să coboare trupul în mormînt,
Dar versul meu o să răsune încă.

Și nu-i nimic că-n groapă voi zăcea...
Eu n-am să mor ! Cîntarea-mi se-mpreună
Cu laurii din mîndra ta cunună.
Eu voi trăi în nemurirea ta !

Valeri Petrov

Mormîntul de pe colină

E steaua lui măruntă precum roua,
Dar o iubesc cei care-n preajmă-i sînt.
Un partizan micuț, din clasa doua,
Sub ea se odihnește în pămînt.

Tăcu în fața lor, cum niciodată
La școală n-a tăcut. Și ei au tras.
Căzînd, strigă cu vocea lui curată
Lozinca : „Să trăiască taica Spas !"

Acum pe lîngă groapă pasc mioare,
Cînd de la fermă turme trec în zori.
Și pionierul îi aduce-o floare
Într-un ulcior cu vesele culori.

Peste mormînt privind, zărești ur, munte
Și-un riu de-argint în vale, unduios.
Din poză, – cu șuvița peste frunte,
Spre țară cată un copil duios.

Și cerul cu pămîntul se unește
Cu-ntunecatul codru secular...
Și, poate, nemurire se numește
Aceasta-n graiul nostru popular.

Nikola Furnadjiev

Seară de iarnă

De-abia trecurăm satul
Și ziua-i pe sfîrșit
Și cerul e cu sînge
În spre apus mînjit.

Și liniștea cuprinde
Cîmpiile de nea...
Cu hiereglife, păsări
S-au iscălit pe ea.

Dar totu-apoi dispare
În ceață, ca prin fum
Și zbîrnîie doar sîrma
Pe stîlpii de pe drum.

Geroasă noapte cade
Și n-aș putea s-o-ndur,
De n-ași zări lumina
Cătunelor din jur ;

De n-ar clipi la gară,
În somnul lor tîrziu,
Felinărașe-n beznă
Cu sclipăt rubiniu ;

De n-ar fi, după muncă,
Un camion s-aud
Și-n el trecînd minerii
Spre casa lor din sud.

Slav Hristo Karaslavov

Băiatul

Dacă se naște un băiat,
Pahare prind să se golească.
Bunicul spune împăcat :
– Ca mierea fie ! Să trăiască !
Să-i țină minte pe Doicin
Și Kara-Kolia *) și deplin
A lor porunci să le păzească !

Și cînd se naște un băiat
Bunica, mulțumită, spune :
– Să fie-n cîntec lăudat
De-acu' și pînă va apune !
Să fie om și muncitor
Și ca un fir de inișor
Să fie nins de-nțelepciune !

Și cînd se naște un băiat
În casă-i mare veselie.
Și spune mama :
– Ca un brad
Să crească și voinic să fie !
Să aibe parte de ani buni
Și-aici, în casa din străbuni,
Să stea cu mîndra lui soție.

Și cînd se naște un băiat,
Răsună vesel cana plină
Și tata – spune-mbucurat :
– Balcanii sănătos să-l țină !
De fete fie îndrăgit,
Lumi să străbată fericit
Și totuși, tot bulgar rămînă !

În romînește de
Victor Tulbure

*) Căpetenii de haiduci din sec. XIX, care au luptat împotriva jugului otoman.

ST. KUȚAROV : „Sat bulgar"

NOTE DE LECTOR

Pe marginea romanului „Dunărea revărsată" de Radu Tudoran

Scriitor cu o îndelungată activitate, Radu Tudoran era pînă deunăzi, mai ales un bun tehnician al romanului. El știa să nareze frumos (are o frază alertă, adesea, chiar elegantă), poseda știința de a construi un personaj, de a conduce o intrigă astfel incit să stirnească și apoi să mențină mereu viu interesul cititorului. Îi lipsea însă o singură dimensiune: profunzimea. De aceea, dacă tehnicianul oferea totdeauna o lectură plăcută, scriitorul nu transmitea un mesaj bogat. Agreabile, cărțile lui te ajutau foarte bine să-ți omori timpul, să-ți ucizi plictisul. Un scriitor autentic însă — se știe — nu se poate rezuma la aceasta.

Cu Flăcări, dar, mai ales, cu ultimul său roman, Dunărea revărsată, Radu Tudoran își depășește vechea sa condiție, dobîndește dimensiunea care-i lipsea, transformîndu-se, astfel, dintr-un rutinat tehnician al romanului, într-un scriitor autentic, care are ceva de spus contemporanilor săi, care vrea să le transmită un mesaj important, care se străduiește să lase urmașilor o mărturie interesantă despre felul de a gîndi și simți al oamenilor din zilele noastre.

Această evoluție fericită a fost posibilă, datorită, mai ales, împrejurării că, de astă dată, Radu Tudoran nu s-a mai preocupat de mediul în voi pe care-l reflecta în literatura sa mai veche, și care, lipsit de orice problematică viabilă, îl silea, într-un fel, să se eschiveze unei substanțiale dezbateri intelectuale, sociale sau etice. Investigînd, în „Dunărea revărsată", mediul muncitoresc, pe care-l caracterizează tocmai seriozitatea (ea decurge din însăși răspunderea istorică asumată de proletariat în mod deliberat), scriitorul nu putea, decît cu riscul de a abdica de la cerințele elementare ale oricărei literaturi realiste să facă abstracție de problematica ei vastă și complexă. Vorbind despre muncitori, el era, as zice, obligat să spună ceva, și nu numai să „distreze"; obligat să gîndească, fiindcă muncitorii gîndesc, și el nu putea să nu arate aceasta; obligat să incite gîndirea lectorilor săi, fiindcă orice idee iscă o alta. Și aceasta, cu atît mai mult, cu cît autorul oglindește clasa muncitoare tocmai în etapa revoluționară cînd, trecînd în posesia întregului popor mijloacele de producție deținute pînă atunci de burghezi, ea și-a luat sarcina de a edifica societatea socialistă, adică într-un moment istoric cînd și problematica de clasă a proletariatului se schimbă, fiindcă, dintr-o clasă exploatată și dominată, ea se transformă într-o clasă eliberată de orice servituți și dominantă.

În cariera sa scriitoricească, Radu Tudoran a plăcmuit nu o singură poveste de dragoste — și totdeauna cu o anumită abilitate ce nu poate fi contestată. Dar el istorisea aceste povești de dragul lor, și nu pentru a dezvălui — cum fac scriitorii adevărați — o semnificație, pentru a lumina o problemă etică sau un aspect al ei. Acum însă, romanul amoros care se consumă între ispititoarea și fermecătoarea Ana-Odeta și energicul, visătorul Matei, directorul șantierului naval pe care-l improvizase în timpul războiului Năsturaș (și pe care autorul l-a înglobat cu dexteritate în marele roman al reconstrucției și modernizării șantierului, al luptei pentru mărirea producției și productivității muncii, nu e deloc gratuit. El ne spune foarte mult despre efortul unei tinere (un fel de Kira Kiralină, care prin însăși existența ei l-ar putea împinge pe scriitor spre cultivarea pitoresculuj și a insticti-vului), de a se zmulge mlaștinii în care fusese aruncată de forțe ostile, puternice în vechea societate. El ne spune multe despre efortul acestei tinere, care n-avea altă vină decît frumusețea ei cu totul deosebită, dar pe care frumusețea aceasta o apăsa ca o fatalitate ingrozitoare, de a-și dobîndi, în noul climat moral, demnitatea, puritatea sufletească pe care, de altfel, în pofida condițiilor vitrege, n-o pierduse nicicînd complet. Sforțarea aceasta implică multe renunțări, grele suferințe (fiindcă sorții de a se realiza par — la început, cel puțin, — îndoielnici), dar ea știe să le suporte bărbătește și e, în cele din urmă, încununată de o strălucită victorie morală.

Într-o poveste de dragoste, Radu Tudoran dezbate, de astă dată, un caz foarte interesant (psihologic și etic) de redobîndire de către un fost alienat a esenței sale umane. Diferența dintre vechiul tehnician al romanului și actualul scriitor, care s-a inspirat din viața clasei muncitoare, în asta constă: el nu mai scrie acum istorioare amoroase fără nici o finalitate, ci folosește cadrul oferit de o poveste de dragoste pentru a ataca o problemă etică de excepțională importanță. Și aceasta spune foarte mult. Nu totul, însă.

Nu spune totul, fiindcă procesul redobîndirii de către milioane de oameni a esenței lor umane, de care fuseseră înstrăinați în societatea bazată pe exploatare, procesul realizării plenare a omului în noua noastră orînduire socialistă e amplu, complex, prezintă o multitudine de aspecte, deși pot fi reduse la un numitor comun. În literatură, însă, nu numitorul comun, generalul interesează, ci particularul care dezvăluie esența, fiindcă numai astfel senzația de autentic, de viață, poate fi obținută. Procesul acesta a fost pus la ordinea zilei și e dirijat în vederea soluționării lui favorabile de către clasa muncitoare condusă de avantgarda ei marxist-leninistă. Preocupîndu-se de problematica acestei clase, Radu Tudoran e nevoit să abordeze și alte aspecte — nu mai puțin interesante — ale acestui proces, și să arate legătura lui intimă, fundamentală cu cel pe care l-am discutat mai sus.

Ana Odeta nu s-a putut realiza ca femeie în vechea societate — oricît de paradoxal ar părea — tocmai fiindcă era în posesia atributului esențial al feminității: frumusețea. Un adevărat intelectual nu se poate realiza în societatea burgheză, tocmai datorită faptului că nu-și poate valorifica virtutea lui esențială: spiritul creator, societatea burgheză fiind, prin însăși natura ei, ostilă atît frumosului cît și inteligenții, ostilă oricărei valori umane. Aci e fondul comun al înstrăinării omului de esența lui umană în societatea burgheză; aci e cheia pentru înțelegerea dialectică a procesului de redobîndire a acestei esențe în condițiile socialismului.

Procesul ia, însă, în cazul intelectualului, aspecte noi, variate, particulare, și, ca unul dintre cele mai interesante ale revoluției socialiste, pretează la marea literatură. Radu Tudoran reflectă cu inteligență și simț scriitoricesc, prin cazul inginerului Dutchievici, unul dintre cele mai interesante aspecte ale problemei transformării intelectualității.

Constructor de nave, foarte bine pregătit și (în pofida unei ținute exterioare care vrea să sublinieze răceală, indiferență, sumisiune la convenience) pasionat, inginerul Dutchievici e un ratat nu numai pe plan erotic, dar și profesional. Un ratat, în mapele căruia zac proiecte foarte interesante de nave, dar care n-a construit nici un vapor. Pasiunea sa dominantă, de proiectant și constructor de vase, n-a putut fi pînă acum realizată: capacitatea, cunoștințele, inteligența, spiritul său organizatoric n-au putut fi valorificate. El suferă în tăcere, demn, dar cu atît mai aprig. În condițiile noastre, bătrîn acum, el își realizează visul, se realizează pe sine.

Evoluția lui nu este deloc liniară, fiindcă, la început, totul îl apropia, dar și totul îl despărțea de comuniștii care conduceau șantierul. Îl apropia facultatea de a visa. Și el și comuniștii visau un șantier grandios, nave moderne. Îl despărțea de aceștia, însă, neîncrederea lui, izvorîtă dintr-o amară experiență, în posibilitatea realizării visului. Îl impresiona voința comuniștilor, dar nu credea în capacitatea lor de a se orienta în problemele practice și de a dezlănțui atmosfera de entuziasm care să cucerească masele. Nu-i separau interese (nu fusese acționar, nici omul patronului), dar vorbeau, o vreme, două limbi deosebite și nu se puteau înțelege totdeauna bine unul pe altul. De aci inevitabilitatea contradicțiilor care dispăreau pe măsură ce, spre surprinderea ambelor părți, își descopereau calitățile. La început Dutchievici i se adresează lui Matei, politicos, dar la modul burghez cu formula: „domnule director"; spre sfîrșit, cînd directorul îi zice: „domnule inginer", Dutchievici „aplecîndu-se în față, cu un glas necunoscut patetic, deși în șoaptă, ca într-o declarație de dragoste" cere „— Spune-mi, te rog, „tovarășe"! Realizîndu-se profesional și ca om (fiindcă se eliberează de o neîncredere paralizantă și de o serie întreagă de prejudecăți), acest intelectual, provenit din alt mediu, se simte într-un tot solidar cu clasa muncitoare, fiindcă își dă seama că această clasă este singura care poate potența omul, care poate asigura maxima înflorire a tuturor facultăților sale.

Cazul lui Dutchievici luminează o altă latură al unui proces complex, pe care, într-un fel, îl oglindește și cazul Anei-Odeta. Cele două ipostaze ale procesului completîndu-se reciproc, prilejuiesc lectorului o cunoaștere mai profundă a realităților.

Oricît de interesant ar fi acest proces, el este, însă, în „Dunărea revărsată", subordonat problemei zugrăvirii clasei muncitoare în etapa dată. relierării conștiinței ei, care o determină să lupte cu înverșunare, cu un entuziasm amintind de legendă, împotriva condițiilor potrivnice; el e subordonat evidențierii capacității ei de a conduce și a administra, de a construi și a inova, de a revoluționa totul: tehnica, oamenii, morala.

Aș vrea să mă refer la un singur fapt, pentru că el demonstrează că autorul a știut să vadă la muncitori esențialul, și anume, seriozitatea lor. E vorba de conversația dintre secretarul județenei de partid, Stoian, și directorul Matei, atunci cînd acesta din urmă vine să-i ceară sprijinul pentru a moderniza șantierul. Stoian nu intenționează nici o clipă să-i taie elanul, dar vrea să-i întărească lui Matei răspunderea, vrea să-l sustragă primejdiei de a se avînta prea departe înainte de a-și fi consolidat pozițiile, să-l învețe să aibe simțul realității, să nu se dedea visărilor deșarte, dar să-și păstreze facultatea de a visa. De aceea îi vorbește în parabole despre negustorii care reclamă credite și giranții lor care cer, la rîndu-le, garanții, iar altă dată, despre „faliment fraudulos". Personal, el nu are nevoie de garanții, el crede în visul lui Matei, dar vrea să-l învețe pe Matei să știe că trebuie să ofere, în orice împrejurări, garanții, că trebuie totdeauna să privească lucrurile realist, lucid, că trebuie totdeauna să știe că răspunde de orice act al său.

Desigur, romanului „Dunărea revărsată" i se pot aduce — și trebuie să i se aducă — nu puține obiecții. Mă gîndesc, în primul rînd, la modul cum e prezentat secretarul de partid al șantierului, Donos, care aduce cu un duhovnic (nu intervine în acțiune decît o singură dată, cu prilejul demascării ca dușman de clasă a lui Golgotă — scena e foarte bună de altfel; tot timpul nu face alta decît să-l moralizeze pe Matei; să-i dea sfaturi și să se arate preocupat numai de „grija față de om", dar la un mod cam sentimental, artisticește deficient); un duhovnic, dublat de un detectiv ce întreprinde pe cont propriu unele acțiuni nu prea verosimile.

Și în acest roman, unele din vechile păcate ale autorului continuă să se manifeste și, cîte o dată, destul de supărător: o inclinație mult prea accentuată spre pitoresc sfîrșește prin a-l obosi pe lector (cele mai multe scene în care apare Cocoș, deși personajul își are justificarea de a glorifica munca, desconsiderată adesea, a unor eroi anonimi), sau îl împinge pe autor chiar la trivialitate (moartea mătușei Anei-Odeta); folosirea unor trucuri ieftine de roman polițist de duzină (personajului Firicel i se incredințează numai acest rol) care îl determină, pe alocuri, pe autor să lase impresia că lupta de clasă ar fi o operație la care participă nu masele, ci inși izolați, iar aceasta e — se înțelege — profund eronat; predilecția pentru spectaculos e vizibilă și în descrierea unor scene de un senzualism prea accentuat (lupta dintre Golgotă și Ana-Odeta care nu vrea să se lase violată de maistru); un anume sentimentalism duios (relațiile dintre Matei și Cocoș și rivalitatea lor amoroasă).

Multe din neajunsurile amintite se datoresc — credem noi — nu atît împrejurării că autorul nu s-ar putea elibera tiraniei lor, cît prejudecății că ele vor spori interesul pentru roman, pentru problematica abordată. Eroarea e fundamentală, căci aceste procedee încarcă romanul și, în loc să-i facă lectorului mai accesibilă problematica, îl îndepărtează oarecum de ea, mai ales cînd e vorba de un cititor care a fost obișnuit să prizeze astfel de procedee.

„Dunărea revărsată" are deci cusururi ce nu pot fi trecute cu vederea, dar ele nu ne pot face să neglijăm esențialul, lar esențialul nu constă numai în faptul că autorul cărții a reușit să oglindească realist și cu talent unele aspecte foarte interesante din viața clasei muncitoare în epoca dată și influiența ei asupra altor pături sociale. Esențialul constă, mai ales, în aceea că Radu Tudoran, abordînd problematica politică și etică a clasei muncitoare, a reușit să scrie o carte care pune probleme și invită la meditație, a dobîndit dimensiunea care-i lipsea, profunzimea. Esențialul e că Radu Tudoran s-a transformat într-un tehnician al romanului, care se bucura de un anume succes ce nu poate satisface decît un spirit mediocru, într-un scriitor autentic, valoros, care se poate respecta pe sine și a dobîndit dreptul la prețuirea și stima noastră. Și cazul său e foarte elocvent pentru dezvoltarea scriitorilor noștri, a literaturii noastre, în ansamblul ei, pentru importanța tematicii muncitorești în dezvoltarea creației fiecărui scriitor în parte.

Eugen Luca

CONSECVENȚĂ ȘTIINȚIFICĂ ȘI POZIȚIE DE CLASĂ

REVISTA REVISTELOR

REPORTAJUL

Decenii de-a rîndul în lumea capitalistă s-a încercat să se țească o compactă conspirație a tăcerii în jurul marxismului. Atunci cînd nu erau invectivate grosolan, numele lui Marx, Engels, Lenin erau inexistente pentru tratatele de istoria filozofiei, de etică, de estetică, de istoria culturii. Cei mai economiștii burghezi riscau o grăbită prezentare, denaturată bineînțeles, a teoriei plusvalorii.

Dar avîntul impetuos al socialismului, atracția pe care o exercită nu numai asupra maselor de muncitori și de țărani, dar și asupra intelectualilor cinstiți, face ca marxismul să nu mai poată fi ignorat în nici un domeniu al vieții spirituale. Schimbarea raportului de forțe pe plan internațional are repercusiuni masive și în creația culturală.

Gîndirea mondială contemporană nu poate să nu ia cunoștință de marxism, ca de un factor major.

Unii dintre adversarii noștri înverșunați studiază lucrările lui Marx pentru a încerca o compromitere prin denaturare; alții — pentru a încerca o interpretare care să golească marxismul de esența lui revoluționară, autentică. Există însă și numeroși oameni de știință onești care, cunoscînd lucrările marxiste din surse vulgarizatoare, folosesc în mod trunchiat, în cercetarea lor, adevărurile materialismului dialectic sau ale materialismului istoric și ajung din această cauză la concluzii cel puțin ciudate.

Academicianul francez René Huyghe conduce de cîțiva ani un colectiv care a publicat pînă acum două volume masive dintr-o bogată în informații istorie a artelor, intitulată L'art et l'homme *(„Arta și omul"). În momentul de față se află sub tipar al treilea volum, care se încheie cu prezentarea artei contemporane. În numărul pe aprilie 1961 al revistei* La table ronde, *Huyghe publică un extras din acest al treilea volum, intitulat* Psihologia artei moderne. *În introducerea la primul volum, Huyghe se referea la concepția marxistă asupra cauzelor determinante ale orientării generale a creației artistice, dar o prezintă simplist, asimilînd-o cu concepția pozitivistă a lui Taine. La un om cu o asemenea erudiție, ca cea pe care o posedă Huyghe, inadvertența — așa cum am avut prilejul să o arăt acum patru ani — nu se putea explica decît prin poziția lui de clasă. Totuși, influiența unei concepții științifice asupra dezvoltării artei universale se face simțită — deși cu multe inconsecvențe — asupra celor două volume apărute, care diferă radical, ca structură, față de tratatele burgheze de istoria artelor, mai vechi (chiar față de acela publicat în 1932 de un colectiv din care făcea de asemenea parte René Huyghe).*

Iată însă că, în extrasul din cel de-al treilea volum, publicat acum, Huyghe pretinde să adîncească, în analiza artei contemporane, orientarea sa științifică. „Dacă este o idee conducătoare pe care m-am străduit să o verific — spune el — este cu siguranță aceea că omul dintr-o anumită epocă și un anumit loc, proiectează în sistemul de idei sau de imagini prin care înțelege să-și exprime în filozofia, în literatura sau în arta sa, reflectarea aceloraș preocupări: acestea sînt, în limbajuri diverse, acelea ale epocii sale, așa cum este ea modelată prin circumstanțe materiale și morale, economice, sociale și spirituale". N-am avea nimic de obiectat la această afirmație, care încearcă să evite simplismul, ținînd seama de multitudinea de factori ce determină orientarea creației artistice, dacă savantul francez ar însoți disocierea lucidă a acestor factori, de ierarhizarea corespunzătoare situației obiective. Dar Huyghe nu întreprinde această ierarhizare, iar eclectismul, în care lunecă în felul acesta, îi joacă feste. Vorbind despre circumstanțele materiale și morale, despre cele sociale și spirituale, el nu cercetează unde rezidă, în ultimă instanță, factorul de importanță primordială. El constată că „există, în zilele noastre, fără nici o îndoială, o criză a artei Occidentului", — și încearcă să-i determine cauzele și trăsăturile. Una dintre aceste cauze ar fi descoperirea unor surse de energie care au schimbat radical viața oamenilor: „Aburul, anunțat în secolul al XVII-lea, intrat în practică în secolul al XVIII-lea a precedat electricitatea, apoi, în secolul al XX-lea, forța atomică. Motorul a dat naștere industriei, o producție de neconceput odinioară, și, pe calea unei consecințe neprevăzute, a dus la apariția unei clase noi, ale cărei nevoi trebuie să răscolească societatea: muncitorii, proletariatul". Mai mult, Huyghe merge mai departe și afirmă: „Legat de acest fapt, vechile structuri sociale... au suferit lovitura de berbece a unei transformări radicale... corpul social își caută un regim nou, adaptat nevoilor și funcțiilor sale și care trece de la capitalism, răspîndit în secolul al XIX-lea, la socialism sau la comunism, reclamînd succesiunea".

Dar, din aceste premize, omul de știință burghez nu trage concluziile care se impun. Fără să sesizeze că relațiile de producție învechite, care se opun dezvoltării noilor forțe de producție, sînt cele care duc la impas întreaga societate bazată pe acele relații, — Huyghe încearcă, ca și cum afirmațiile sale inițiale n-ar fi fost grele de consecințe, să găsească în altă parte explicația apariției curentelor decadente în arta burgheză, pe care el o asimilează cu întreaga „artă contemporană". În prezența unor imense energii dezlănțuite, explică el, arta modernă reînvie neliniștea omului din preistorie: „Pus în fața unor forțe amenințătoare pe care nu știe încă să le stăpînească, nici în el, nici în jurul lui, primul nostru strămoș aborda atunci enigma totală a lumii. Și ce găsea el? Neliniștea, spaima de a fi nepregătit, depășit, lăsat pradă incontrolabilului... Or această spaimă, spune Huyghe, renaște fatal în situația pe care și-o creează gîndirea modernă. Este fatal ca arta să o exprime". Iar în trasarea caracteristicilor artei „moderne", revin mereu termenii de „însingurare", „neliniște", „fior în fața necunoscutului", „teroarea primordială".

Ca un bun cunoscător al artei burgheze contemporane, Huyghe știe ce spune într-adevăr, abstracționismul în plastică, atonalismul în muzică, „anti-romanul" sau „anti-teatrul" în literatură constituie expresia dezorientării totale în fața unei realități înfricoșătoare, pentru cei ce elaborează asemenea producții. Huyghe nu este singurul care o constată. Într-o lucrare voluminoasă, relativ recentă, asupra „Școlii de la Paris", Raymond Nacenta vorbește de asemenea despre abstracționism ca despre „o formă de evaziune, chiar de panică, caracteristică acestei epoci". Dar această dezorientare este a unei clase condamnate de istorie, nu a întregii societăți contemporane

Nu este oare firesc să ne întrebăm: De ce în fața dezvoltării nestăvilite a forțelor de producție, în fața noilor forme de energie descătușate — oamenii unei orînduiri care a pus în concordanță relațiile lor de producție cu noile forțe de producție, nu numai că nu încearcă neliniște, panică, însingurare, ci dimpotrivă, o încredere crescîndă în puterile lor, un optimism de înaltă ținută, un sentiment al solidarității, așa cum niciodată n-a fost posibil în altă orînduire? De ce în arta țărilor socialiste — ca și a claselor exploatate din țările capitaliste, clase care au înaintea viitorul — nu se face simțită neliniștea, frica și singurătatea? De ce crisparii anxioase a burgheziei, noi îi putem opune surîsul senin al lui Gagarin și vocea calmă a lui Titov, venind din spațiile cosmice?

La aceste întrebări firești, ar trebui să răspundă oamenii de știință burghezi, a căror erudiție, pusă pe alte temelii teoretice, de pe alte poziții de clasă, ar putea să servească o consecvență științifică, care altfel se dovedește deficitară.

Marcel Breazu

ÎNTRE ȘTIINȚĂ ȘI LITERATURĂ

*În ciuda tradiționalei împărțiri pe genuri a literaturii, cititori de azi, și mai ales tineretul, își alcătuiesc biblioteca și lecturile după criteriile impuse de ritmul tumultuos al epocii noastre. Alături de clasicii elini, se rînduiesc pe raft notele de călătorie în ținuturi îndepărtate, romanele și culegerile de articole, piesele de teatru și volumele de știință popularizată. Desigur, nu poți aprecia toată poezia zborului lui Gagarin în Cosmos dacă nu înțelegi, cît de sumar, principiile înfrîngerii și folosirii raționale a forței de gravitație și dacă lecturile tale se mărginesc la descrierea bucolică a holdelor. În această privință, cititorul este mereu mai tentat, și pe drept cuvînt, să considere drept literatură tot ceea ce, ajutîndu-l să înțeleagă complexitatea epocii, nu folosește direct noțiunile științifice, ci imaginea, indiferent dacă avem de-a face cu un reportaj sau cu o poezie. Așa se și explică marele succes pe care l-au avut, de la primele traduceri, în țara noastră, povestirile și romanele lui I. A. Efremov, care îmbină într-un mod magistral ficțiunea poetică și realitatea științifică. Există, însă, între literatura propriu-zisă și cea științifico-fantastică (tot atît de „propriu-zisă", la urma urmei!) un întreg domeniu, acoperit cînd și cînd de cărți care, depășind ambele granițe, se întîlnesc cu cititorul dornic și de informație exactă și de lectură pasionată. Fără să fie propriu-zis știință popularizată, nici creație literară, aceste cărți formează una dintre pîrghiile cele mai importante pentru educarea artistică și științifică a tinerei generații, și chiar și cei din generațiile obișnuite mai de mult cu cartea au destul de învățat de la ele! Pe nedrept ocolite de cei ce înregistrează fenomenul literar, ele au compensația minunată a loculuj de cinste pe care îl acordă cititorul, așezîndu-le printre cele mai frecventate lecturi. Este, desigur, întotdeauna util să explici pe înțelesul tuturor tainele energiei nucleare, dar cînd explicația este dată de un condei fin, într-o relatare captivantă și originală ca stil, rezultatul este dublu. Unul dintre acești autori este și D. St. Andreescu, maior inginer, pasionat de cercetările noi ale cosmonauticii, care a publicat pînă acum cîteva cărți, dintre care reținem două: „Vă scriu din gara cosmică" și „Cosmonautica, o nouă știință". Devenite, imediat după apariție, rarități în rafturile librăriilor, cărțile și-au dovedit astfel, din plin utilitatea, reușind să instruiască și să captiveze în același timp, jucînd rolul de intermediar între manual și literatură. De altfel, autorul dovedește o gamă largă de posibilități literare, alegînd pentru fiecare carte o nouă formulă, perfect adecvată scopului propus. Vă scriu din gara cosmică este un „reportaj cosmonautic" scris la persoana întîia, de fapt nu reportaj, ci povestire: „În curtea centrului de pregătire cosmonautică, al cărui sediu nu mi-a fost de loc greu să-l găsesc, nu era prea multă mișcare. E drept că și ora la care sosisem era destul de matinală..." așa începe acest reportaj neobișnuit. Neobișnuit din două motive: mai întîi pentru că totul (aproape 400 de pagini) este relatat la același mod, ca și cînd călătoria ar fi avut loc, ceea ce înscrie cartea în rîndul ficțiunilor și, apoi, pentru că absolut toate datele întrebuințate în cuprinsul acestui volaj sînt riguros exacte, conform cu toate datele ultimelor cercetări. Să clarificăm: nu este vorba de o ficțiune care are ca bază unele date mai mult sau mai puțin probabile, și în care autorul își permite să imagineze cum se vor petrece călătoriile cosmice, născocind aparate inexistente încă, străduindu-se să prevadă, cu aproximație, viitorul. Autorul nostru a adunat, ca om de știință, toate datele precise, sau cele probabile în cel mai mare grad, le-a asamblat într-un tot unitar și, ca atare, a descris călătoria ca și cînd s-ar fi efectuat. Călătoria nu mai pare, de altfel, de fel utopică acum, după zborul lui Gagarin. Cartea a fost scrisă înainte de lansarea, la 2 ianuarie 1959, a primei rachete cosmice sovietice, eveniment la care autorul a mai avut doar timpul să se refere în prefață. Călătoria are un itinerar destul de modest, deși încă de domeniul viitorului: pînă la palida Selene și înapoi, cu opriri în „stațiile cosmice interplanetare". Condițiile zborului, posibilitățile vieții omului în spațiul cosmic, modul de instalare a stațiilor, felul în care vor fi instalate stațiile pe Lună etc., totul este descris cu amănunțime și precizie, în așa fel încît nu ne este de fel greu să mutăm granița impusă de autor și să ne imaginăm continuarea zborului, către alte planete. Către, și nu pe alte planete — deoarece autorul s-a ocupat de spațiul din cuprinsul sistemului nostru solar și în special de satelitul natural al pămîntului, urmărind să ne dea în acest reportaj și un curs de cunoștințe generale asupra Lunii. Urmărind complexul cercetărilor care se vor face de pe stațiile cosmice și de pe Lună, autorul întreprinde numeroase și utile incursiuni în domeniile viitoare ale unor științe ca electronica, cosmochimia, fizica, meteorologia, studiul radiațiilor, geodezia, topografia etc., plimbîndu-ne prin nenumărate laboratoare-satelit, în care granițele științei vor fi mutate cu mult înainte, față de cercetările de pe pămînt.

Cosmonautica este scrisă în cu totul alt gen, concepută ca o viziune de ansamblu a problemelor, în stadiul actual. Începînd cu un istoric plin de lirism, al viselor și fanteziilor, avînd ca obiect zborul în Cosmos, autorul ne poartă prin lumea rachetelor, pătrunzînd în intimitatea a zeci de noțiuni care sînt azi pe toate buzele. Vom cita numai cîteva titluri, suficient de elocvente: „Ce este și cum lucrează motorul-rachetă"; „Funcționarea motorului-rachetă"; Trenuri cosmice, motoare-rachetă de viitor"; „Dirijarea navei cosmice". Un capitol masiv este rezervat planetelor soarelui, pe care autorul le descrie, așa cum sînt cunoscute în momentul de față, făcînd de fapt un excelent curs de informare. Cartea, deși se adresează publicului larg, nu este totuși o expunere sumară de vulgarizare, în care datele științifice sînt pomenite în treacăt, sau înlocuite cu aluzii vagi. Lectura necesită un minimum de pregătire matematică, dar expunerea este concepută în așa fel, încît cititorii care nu au nici această pregătire pot lesne lăsa de o parte capitolele respective, dacă nu cumva lectura îi încurajează să ia un maculator și să încerce cîteva formule, lucru care nu poate strica nimănui. Pe lîngă aceste date, aparent aride, autorul utilizează însă și o gamă largă de referiri istorice și literare, adunînd o mică și extrem de instructivă antologie a citatelor despre cosmos. În definitiv, ce se cunoștea, pînă nu de mult despre cosmos, spațiul infinit, în care se rotesc galaxiile? Cosmonautica, această nouă știință, capătă din ce în ce mai mult un conținut concret de cercetare. Ca știință de sine stătătoare, cosmonautica înglobează cercetări profunde provenind din alte domenii ale științei, în așa fel, încît ea nu poate fi concepută fără ajutorul direct al fizicii, chimiei, matematicii, electronicii (în special în ramurile automatică, telemecanică și cibernetică), metalurgiei, mecanicii, biologiei, medicinii etc. etc. Tot acest material uriaș urmează să fie sintetizat de un specialist în cosmonautică, știință care s-a constituit ca atare, o dată cu lansarea sputnicilor și lunicilor și care, o dată cu zborul epocal al lui Gagarin, și-a fixat locul pentru totdeauna în istoria civilizației omenești. Dar tocmai pentru că ne aflăm în faza de formare a acestei științe, însușirea elementelor incipiente este cu atît mai imperioasă. Așa cum civilizația modernă nu mai poate concepe oameni care să nu posede o instrucție matematică, civilizația de mîine nu va putea concepe oameni fără instrucție cosmonautică. Nu numai setea de cunoaștere, ci însăși viața concretă a societății noastre impune explorarea acestor domenii, în care poezia se îmbină cu știința cea mai exactă, fantezia cu precizia matematică. Din acest punct de vedere, D. St. Andreescu a adus, de pe acum, un aport prețios și sîntem siguri că temeinica sa pregătire științifică, îmbinată cu darul literar pe care ni l-a dovedit, va genera multe alte cărți, care poate — după ce au intrat în conștiința cititorilor — vor intra și în aceea a lumii literare.

Mihu Dragomir

Numărul 6 al revistei clujene *Steaua* publică, sub semnătura lui Dumitru Radu Popescu, un reportaj dedicat gospodarilor de la Mădăraș. Ocolind cu pricepere tentele prezentării idilice, convenționale, tînărul prozator schițează cu trăsături sigure portretul unui țăran al zilelor noastre, energic, clarvăzător, înzestrat cu o înaltă conștiință socialistă. Autorul folosește o tehnică literară interesantă, dovedind încă o dată multitudinea modalităților reportericești. Pornind de la o idee mai veche (jurnalul personal al eroului), el imprimă fiecăruj detaliu o semnificație legată de creșterea necontenită a nivelului de viață al țăranimii din gospodăriile colective. D. R. Popescu nu evită cifrele, datele tehnice, dar le contopește într-o prezentare vie, atractivă, conferindu-le adevăratul sens care decurge din viața de azi a țăranului din țara noastră.

Reporterul nu se limitează la o prezentare monografică a Mădărașului (de altminteri și aceasta ar fi fost interesantă și concludentă), ci urmărește mecanismele interioare care determină schimbarea concepțiilor de viață ale oamenilor.

Ni se pare deosebit de interesant portretul președintelui Teodor Maghiar. Procedeul indirect al comentariilor, puse pe seama eroului său, îl ajută pe D. R. Popescu să reliefeze calitățile etice ale acestui reprezentant definitoriu al țărănimii contemporane. Energia și simțul datoriei față de colectiv îl determină să ia măsuri uneori aspre, dar care se dovedesc a fi foarte potrivite în procesul de educare a oamenilor în spiritul unei morale noi; el știe să folosească judecata colectivului pentru sancționarea delictelor mai mari sau mai mici, comise de unii colectiviști. Succesele sale se datoresc tocmai acestei încrederi în forța colectivului, în unitatea lui, în dorința sa de propășire, în spiritul neclintit de cinste.

Ceea ce a realizat, în primul rînd, D. R. Popescu este tocmai acest portret viguros și convingător al lui Maghiar, surprins în munca lui, în relațiile lui zilnice cu oamenii.

Am fi dorit, însă, ca însușirile de portretist ale lui D. R. Popescu să se exerseze și în prezentarea altor oameni ai Mădărașului, ceea ce, socotim, ar fi sporit nu numai valoarea literară a reportajului, ci și forța lui de convingere.

★

Ion Arieșeanu publică un reportaj amplu (*Scrisul bănățean* nr. 6) inspirat de munca oamenilor din gospodăria colectivă de la Zăbrani. Reporterul deslușește semnele pregnante ale noului care se manifestă în viața țărănimii muncitoare. El le citește nu numai în standardul de viață al foștilor argați, ci și în concepțiile care se împotrivesc, tot mai puternic, vechiului șovinism cultivat cu grijă de clasele avute de pe vremuri. O secțiune orizontală în viața colectivei permite autorului să surprindă cîteva momente caracteristice ale muncii în diferite sectoare, ale timpului liber organizat, laolaltă, de tinerii români și germani.

Ion Arieșeanu dovedește o grijă lăudabilă pentru amănunt, ceea ce-i îngăduie să deseneze cîteva portrete interesante, cum ar fi acela al brigadierului Gheorghe Dobrea, fost muncitor la *Dermata*, trimis de partid să întărească munca de organizare a gospodăriilor colective, al porcarului Iosif Maier, al crescătoarei de păsări Ana Pantea. Conștiincios, și nu fără artă, reporterul reconstituie biografiile dramatice ale personajelor sale, relevînd sensul evoluției de la viața umilitoare și plină de lipsuri din trecut, la cea îndestulată, demnă de astăzi, izvor al unei conștiințe, adesea eroice, manifestată în detaliile muncii zilnice. Din păcate, această înclinație spre descrierea amănuntelor îl duce pe reporter la consemnarea uneori obositoare a unor date nesemnificative și inexpresive. În încăperea „găinăreselor", scrinul are vopseaua plesnită, ceasornicul e închis într-o lucrătură rococo. La sediul organizației de bază, un personaj mut, „stă tolănit pe o canapea cu spătar". Deși autorul reportajului revine în cîteva rînduri asupra omului de pe canapea, pînă la sfîrșit nu aflăm despre el decît că secretarul de partid îi aprinde țigara. Care e rostul acestui personaj în construcția reportajului? De ce a fost nevoie de el, ce reprezintă? Reporterul refuză să dea un răspuns.

Credem că, renunțînd la descrierea aceasta îndelungată a detaliilor, reporterul ar fi izbutit să releve și mai exact elementul nou, semnificativ. În formula aleasă de el, tinzînd spre o prezentare întrucîtva, exhaustivă, există impresia că acest element și-a găsit locul întîmplător în economia reportajului, într-o lungă înșiruire fără discernămînt a tuturor detaliilor. Impresie, fără îndoială, greșită, dar pe care Ion Arieșeanu n-a știut să o evite. Credem că, într-o măsură, reporterul nu a fost suficient ajutat nici de modalitatea aleasă. Fără să încerce o prezentare nouă, atractivă, el s-a limitat la procedeul clasic al lungilor discuții cu personajele sale care-l furnizează date statistice, îl relatează întîmplări și îi împărtășesc impresii. Fără doar și poate, multe dintre ele interesante, dar copleșite de aceeași înșiruire fără alegere a detaliilor.

Credem că, uneori, Ion Arieșeanu a fost trădat și de un stil nu deosebit de îngrijit. Expresii ca: „peste noapte a stropit efemer ploaia", biserica „ciuntită în timpul războiului de turn", „oamenii se purtau refractar", alese toate dintr-o singură pagină a reportajului, nu vorbesc despre acuratețea stilului autorului.

Portretele în peniță ale lui Adalbert Luca, urmărind, probabil, asemănarea fizică, se păstrează numai la realizarea acestui deziderat. Poate că o interpretare mai liberă, mai puțin clasicizantă, ar fi ajutat la conturarea mai precisă a caracterelor.

O întrebare adresată redacției: nu a fost posibilă publicarea unui reportaj a cărui acțiune se petrece *primăvara* decît în numărul din iunie?

Dan Grigorescu

Berlin Est— Berlin Vest

La poarta Brandenburg, cele două lumi se despart. De o parte cartierul **Tiergarten** și fluviul de lumini fluorescente, de alta — **Unter den Linden** cu instituțiile de cultură și teii parfumați. De o parte, imensele blocuri puternic luminate ale firmelor **Telefunken** și **Osram**; de alta — **Universitatea Humboldt** și **Opera de Stat.** Intreprinderile **Telefunken** fabrică piese detașate pentru rachete; universitatea care poartă numele fraților Wilhelm și Alexander von Humboldt a dat omenirii 27 de laureați ai premiului Nobel, pe Robert Koch și pe Einstein, după cum i-a înmatriculat pe Karl Marx și pe Hegel. În zilele noastre, în facultățile sale studiază zece mii de studenți, dintre care 9/10 primesc burse de la statul democrat-popular. Mai bine de jumătate dintre ei sînt odrasle de muncitori și țărani. În Germania occidentală, studenții de origine muncitorească reprezintă un procent de numai 3%.

Cu aproape trei decenii în urmă, Adolf Hitler a făgăduit — din balconul hotelului „Adlon" — „că nimeni nu va mai recunoaște" Germania, în fruntea căreia l-au adus magnații din Ruhr și junkerii prusaci. Hotelul „Adlon" poate fi văzut și astăzi, în Berlinul democrat. Numai aripa dreaptă, cu balconul din care „führerul" a răcnit în seara de 30 ianuarie 1933, a fost spulberată de explozia unei bombe. La o distanță de cîteva zeci de pași, în coasta porții Brandenburg, ruinele sumbre ale Reichstagului fac bună vecinătate cu buncherul sfîrtecat al celui ce a visat, pentru rasa teutonă, „un imperiu de o mie de ani". Berlinul și Germania întreagă sînt, într-adevăr, de nerecunoscut: în urma flagelului hitlerist au rămas mormane de cenușă.

Pe **Kurfürstendamm**, în Berlinul occidental, vacarmul mașinilor, care fulgeră strada haotică, se ia la întrecere cu reclamele țipătoare. Vitrinele sînt extravagante, impudice, provocatoare ca niște cocote. La rîndul lor, cocotele ademenesc, la tot pasul, ca niște vitrine multicolore. Sînt mari consumatoare de dolari și de chimicale: păr vopsit în roșu, sau galben, sau verde, sau albastru, iar unghiile asortate la păr. Cînd nu sînt despuiate, toaletele excentrice le dezvăluie goliciunile. Concurența este atît de mare, încît goana după clienți — îndeosebi americani — capătă uneori aspectul unei vînători. Și se caută numai cele foarte tinere: de la 14, pînă la cel mult 23 de ani. Horst Mauser mă informează: — Celelalte sînt ca magazinele și cinematografele — nu atrag, deși se sulemenesc.

— Sînt foarte multe, observ. Nici la Viena n-am văzut atîtea.

— E conjunctura, răspunde Mauser, conjunctura favorabilă...

La punctele de frontieră

Brandenburger Tor a devenit o graniță autentică: pichete de control, instalații speciale împotriva celor care-ar încerca să forțeze trecerea. Sîrma ghimpată și betonul n-au fost drămuite, în zilele din urmă. Punctele de frontieră de la **Drewitz**, de pe **Bornholmerstrasse**, de pe **Brunnenstrasse** au căpătat o înfățișare neobișnuită: personalului de control i s-au alăturat voluntarii înarmați, muncitori din Berlinul democratic. Simpla lor apariție a stîrnit furia huliganilor de la postul „Rias" și a provocat adevărate manifestări de isterie televiziunii lui Brandt, care face eforturi disperate să demonstreze că „orașul de front" este un front autentic. Prezența muncitorilor înarmați la frontiera dintre cele două sectoare mai are însă și o semnificație care nu poate scăpa nici măcar clicii lui Adenauer, Lemmer et Co.: poporul din R.D.G. nu se lasă înșelat, el nu renunță la cuceririle sale. Este tocmai ceea ce a determinat chiar și unele capete înfierbîntate din occident să... invite la rațiune pe belicoșii atomiști de la Bonn.

Și din nou au apărut, ca untdelemnul deasupra apei, semnele slăbiciunii celor ce se-ncăpățînează să trateze istoria „de pe poziții de forță". Aici, la Berlin, li se zice în derîdere „Eierköpfe". Oare cine-și poate imagina că, în ciocnirea dintre un cap cu înveliș de ou și un zid de beton, cel din urmă se va sfărîma?

Povestea cu conjunctura

Agenții lui Brandt și Lemmer spuneau: „Orice încercare de închidere a graniței dintre cele două sectoare ale Berlinului se va solda cu prăbușirea Republicii Democrate Germane". La 13 august încercarea a fost făcută și a provocat derută și dezorganizare. În Berlinul occidental.

Pentru cei care nu cunosc situația din „orașul de front", este bine să ne referim numai la un singur aspect al acestei foarte complexe probleme: circulația. Atît legătura dintre cele două sectoare ale orașului, cît și aceea dintre R.D.G. și R.F.G. sînt asigurate în primul rînd cu trenuri aparținînd Germaniei Democrate. „U-Bahn" — metroul — traversează Berlinul de la un capăt la celălalt. „S-Bahnul" — trenul care parcurge ambele Germanii — deservește, evident, distanțe cu mult mai mari. Cu un bilet de 20 pfenningi, „U-Bahnul" te va lăsa în orice punct al Berlinului, fie el situat în sectorul democratic, fie în partea occidentală. Din vest spre est, costul unui bilet era cu 15 pfenningi mai mare. Metroul aparține R.D.G. Administrația lui cade în sarcina celor două sectoare, numai pe teritoriile respective. Deoarece însă de R.D.G., ca el să funcționeze. Actualmente, de pildă, „U-Bahnul" circulă. Dar te lasă la **Stadtmitte**, de unde-ți continui drumul cu autobuzele sau cu omnibuzul, dacă vrei să ajungi la **Friedrichstrasse**, la **Thälmannplatz**, la **Hennigsdorf.** Berlinul occidental a rămas izolat, dar în Berlinul democratic viața se desfășoară perfect normal. Dintr-o singură lovitură, un nod gordian a fost tăiat: contrabandiștii și agenții lui Lemmer nu mai pot să pătrundă în sectorul democratic.

Despre „conjunctura favorabilă", prietenul Mauser mi-a vorbit îndelung. Ploaia de dolari care s-a abătut asupra Bonnului după război, reeditînd istoria anilor de după 1918, a determinat o înviorare a economiei vest-germane. O înviorare relativă însă, pentru că — așa cum arată statisticile — dacă în ultimii zece ani depozitele de la băncile particulare s-au ridicat de la 20 miliarde de mărci la 125 miliarde, numai în anul 1960 au fost concediați 40.000 de mineri, o serie de alte mine fiind actualmente amenințate cu închiderea. La „Borgward"-Bremen, peste 8000 de muncitori au rămas fără lucru. Practic, ploaia de dolari a fertilizat exclusiv pămîntul marilor concerne, care lucrează pentru producția de război. De aceea, propaganda Bonn-ului cu privire la „conjunctura favorabilă" sau „miracolul economiei vest-germane", nu-i decît o abilă mistificare. Dar o înșelătorie care a putut convinge pe unii creduli, mai ales datorită situației Berlinului.

Ce trebuie știut despre Berlin

Potsdamerplatz este imaginea în mic a Berlinului însuși. Fostă în trecut centru al orașului, piața are astăzi un sector răsăritean și un sector occidental. La granița dintre cele două sectoare, occidentalii au instalat un jurnal luminos care poate fi citit fără nici o dificultate în partea răsăriteană. Conținutul: Calomnii la adresa R.D.G., incitări la rebeliune și sabotaje, încercări de ademenire a cetățenilor din Germania Democrată în „raiul" vest-berlinez.

Pe **Bernauerstrasse**, o firmă luminoasă scrisă cu litere mari, roșii: cinematograful „Vox". Este un așa-zis „Grenzkino", asemeni altor „cinematografe de graniță" care, în schimbul unei singure mărci (tariful este cu mult mai ridicat la celelalte cinematografe), oferă spectatorilor veniți din Est filme cu gangsteri, filme pornografice și anticomuniste. În același timp, jurnalele cinematografice prezintă o imagine palidă a „binefacerilor" Berlinului occidental. Cică ar curge lapte și miere, pe Charlottenburg — și nu colcăite de fete tinere care, pentru a scăpa de coșmarul zilei de mîine, fac trotuarul.

Este drept, aparențele ar putea fi — pentru un miop — în favoarea Berlinului occidental: vitrine strălucitoare, salarii umflate, lux țipător. Magazinele sînt însă aproape goale, iar luxul nu-i ajuns în cartierele muncitorești. Cît despre mirajul salariului, el se spulberă curînd: un apartament pentru care se percepe în Est o chirie de 50 mărci este evaluat, în Berlinul occidental, la 120-140 mărci. Iar gratuitatea învățămîntului, taberele de vară pentru copii, asistența medicală, pensiile — alte probleme pentru care locuitorii cochetelor din **Neukölln, Treptow** sau **Wedding** mai au încă de luptat. Cei ce s-au lăsat amăgiți de jurnalul luminos din **Potsdamerplatz**, au refăcut, pocăiți, drumul către Berlinul democratic. Dacă n-au ajuns în **Dahlem** — la sediul serviciului american de spionaj — sau în **Marienfelde** — în labele inspectorului Albert Lebec, furnizor de carne de tun pentru Legiunea străină. Într-un caz sau în altul, ei sînt pierduți.

Cînd scriu aceste rînduri, mă aflu în apartamentul confortabil și primitor al prietenului meu, Horst Mauser, pe **Bouchéstrasse**. Este o stradă din cartierul **Treptow**, prin care granița se întinde pe o lungime de 7 km. În a 12-a zi după închiderea frontierei, calmul domnește în întreg Berlinul răsăritean. Și un sentiment de ușurare.

— S-a spart abcesul, îmi spune Horst rizînd. Să ciocnim pentru viitorul copiilor noștri.

Îmi pregătise o surpriză: vin de Cotnar.

Horia Liman

Pentru că n-au plătit „impozitul de băștinaș"

Lilinho Micaya *)

MOZAMBIC

Permisul

Orașul pornește chiar de lîngă apele golfului, în care se leagănă vapoare mari și mici, atrase de rada — prielnică pentru acostare — a portului. Cheiurile se întind în șir, către cele trei guri ale fluviilor Temp, Urabeluzi și Metolo. Se spune că marea a urcat pînă la poalele orașului, pentru ca toți copiii să se salveze, atunci cînd șoarele îi bîntuie cu razele lui de foc, sau cînd îi înnămolă orașul. Copii de zece-douăsprezece ani umblă desculți și cu cămășuțe zdrențuite. Poartă pe brațele lor figuri de crocodili, de păsări și de alte vietăți, tăiate în lemn și topite în roșu și negru. Sînt lucrări de artă populară, executate de părinții lor, pe care copiii caută să le vîndă trecătorilor din port.

Orașul face un ocol larg și părăsește marea. Aici se află „orașul vechi", cu uliți întortocheate. Dar alături se înalță clădiri moderne, un cartier comercial, cu magazine și bănci, cofetării și cinematografe mari. Orașul urcă treptat, se întinde spre nord și spre sud, apoi se oprește deodată. De aici pornesc drumuri prin nisip, se văd case de lemn, colibe de lut, acoperite cu paie.

„Orașul alb", unde trăiesc europenii, și-a delimitat granițele precise. E un oraș tînăr, care n-are nici patruzeci de ani. Bulevarde largi se întretaie pretutindeni în lung și-n lat; se văd numai vile și blocuri mari. E o plăcere să trăiești aici... „Orașul alb" e un oraș tînăr. Ziua lui de naștere e poate ziua cînd țara, după o mare încordare, n-a mai putut să reziste... Orașul e tînăr... Bulevardul Dombasci și patru iulie se întinde departe, ca o uriașă panglică cenușie, pe care alergă în sus și în jos două rînduri de mașini americane și autobuze confortabile. În acestе autobuze, băștinașii au voie să ocupe numai ultimele locuri.

Deodată auzi pe bulevard un glas strigînd: „Permisul!" Trecătorul, îmbrăcat în cemeșă cu mînecа scurtă și desculț, se sperie și se oprește; apoi începe să-și caute permisul în buzunarul pantalonilor, ținuți de sus pînă jos, îl întinde agentului de poliție îmbrăcat în haine civile. Acesta, după ce îl cercetează spune: „N-ai plătit impozitul!" La un semn, un soldat în uniformă kaki, încins cu o curea lată, îmbrăcat în pantaloni scurți și purtînd pe cap un chipiu roșu, se apropie de omul nostru și-i ordonă să-l urmeze. De-a lungul ziduri-lor, la fiecare cincizeci de metri, stau cîte doi oameni cu mîinile legate, păziți de soldați. Omul care a fost reținut acum se așează lîngă ceilalți. E un negru, ca toți cei care stau pe trotuar... Și soldatul e negru, dar agentul e alb.

Oamenii, puși acum în lanțuri, vor pleca mîine să construiască blocuri, șosele și drumuri de fier, timp de șase luni. Ei vor lucra pentru stat, fără salariu, fiindcă nu și-au plătit „impozitul de băștinaș".

O colonie portugheză

Mozambicul se află pe malul Oceanului Indian, la sud de Ecuator. Marea spală țărmul pe o lungime de 2.700 de kilometri. La sfîrșitul secolului al XV-lea, corăbiile lui Vasco da Gama au atins țărmurile Mozambicului. În nordul țării, portughezii au găsit negustori arabi și indieni, așezați aici cu multe veacuri în urmă. Ei făceau comerț cu africanii, vînzînd și cumpărînd aur și fildeș. Dacă este adevărat că portughezii au străbătut mările pentru „a descoperi" drumul spre India, este tot atît de adevărat că regii portughezi au năzuit după fildeșul și, mai ales, de aurul statuilor legendar al lui Monomotap, care se întindea din munții mozambezi, pînă la marea Sofal. Încă de la început, portughezii au căutat să întemeieze, de-a lungul țărmului, puncte de sprijin, care au servit ca baze de aprovizionare în drumul lor spre India și ca depozite pentru comerțul lor cu africanii. Ca urmare, portughezii au ocupat cu ușurință cîteva insule din apele și au aparat vechile piețe. La început, ei au luptat împotriva sultanilor orientali, apoi împotriva africanilor. Așa au pătruns treptat cu birourile lor comerciale, cu cetățile lor și cu trimișii regilor lor pe lîngă căpeteniile africanilor. Apoi au venit primii misionari și armata de ocupație. Pe harta lumii a apărut un teritoriu care a primit mai tîrziu numele de colonia Mozambic, după numele unei mici insule. Încă în anul 1552, portughezii au deschis aici primul lor birou comercial pe țărmul răsăritean al Africii, unde se înalță și astăzi cetatea Sf. Sebastian, pe ale cărei ziduri se mai văd tunuri vechi — simbol al puterii coloniale!

Cînd au apărut portughezii, exista aici statul Monomotap, unul din statele cele mai mari ale Africii, numit astfel după numele împăratului, despre care s-au făurit multe legende. Marele număr de monumente arhitectonice reprezintă mărturia unei civilizații înalte, care se întindea din Transvaal pînă la Zambezi. Decăderea acestei civilizații este legată de tendințele cotropitoare ale colonialismului portughez, care a subminat comerțul cu Asia, pentru a-și întări monopolul comerțului cu condimente. Astfel, industria minieră a Africei și-a pierdut principala piață de desfacere. Mai tîrziu, căutînd să pună mîna pe bogățiile miniere, ei au distrus complet această civilizație. Începînd din sec. al XVI-lea, ei au descoperit un nou izvor de îmbogățire: au început să exporte „negri" în Brazilia.

Comerțul cu sclavi a dat o lovitură de moarte civilizației statului bantu. Pînă la începutul secolului al XIX-lea, portughezii controlau pe teritoriul Mozambicului de azi numai țărmul mării. De la mijlocul secolului al XIX-lea, cînd Europa imperialistă se pregătea cu înfrigurare să pătrundă în interiorul Africii și s-o supună, Portugalia a depus toate eforturile pentru a subjuga țara complet și a împiedica Anglia să pătrundă în aceste regiuni. Folosind disensiunile dintre căpeteniile africane, înmulțind „înțelegerile" și „uniunile" de apărare, încurajînd expedițiile de pedepsire, portughezii au căutat să frîngă definitiv împotrivirea popoarelor africane. Imperiul Vatua, întemeiat de Manicusi la începutul secolului al XIX-lea, era o piedică serioasă în calea lor. Manicusi și urmașii lui, Musil și Gungunian, unind oștile bantu, au creat un stat mare, care se întindea între fluviul Limpopo și fluviul Pungue. Deși portughezii erau superiori din punct de vedere militar, victoria asupra armatelor imperiului Vatua n-a fost ușoară. Statul Vatua a fost supus complet abia în 1897, după moartea lui Magunguan și a generalului Gungunian, care au organizat rezistența poporului împotriva cotropitorilor.

Dar „pacificarea" țării a continuat aproape două decenii, deoarece popoarele bantu continuau să-și apere cu eroism libertatea. Africanilor, locuitori ai Mozambicului, le-a rămas o singură dorință: să nu dea înapoi, să rămînă în viață.

Cuvîntul „libertate"

Lăsînd în urmă ogoarele de bumbac și dumbrăvile de palmieri de pe pămîntul Mozambicului, fluviul Zambezi își duce apele mai departe, spre ocean, ca și cum ar avea datoria să aducă aminte oamenilor că trebuie să meargă înainte, spre libertate.

Libertate! Pe pămîntul unde cresc banane, orez, ceai, bumbac, floarea soarelui, porumb, etc.., cuvîntul „libertate" sună trist. În această țară, „libertatea" nu este un strigăt de bucurie, de încredere în ziua de mîine... Aici libertatea — e protest. Pretutindeni și în toate este un protest instinctiv, dar real, chiar dacă băștinașul nu-și dă bine seama de adevărata lui situație; există sabotaj în muncă pe ogoarele de bumbac, de porumb, de floarea soarelui, sau în adîncul minelor de cărbuni din Moatiz. Menținerea și dezvoltarea culturii popoarelor din Mozambic constituie o dovadă a voinței lor de a trăi, a luptei împotriva asupririi morale. Poporul nu poate fi nimicit. În nopțile cu lună plină, oamenii cîntă și dansează împodobiți cu cozi de șacal, cu piei de leopard, cu pene de păsări, cu mărgele, cu brățări... Renasc adevăratele dansuri ale poporului zulu. În nordul țării, ne atrag atenția obiectele sculptate în lemn. În întreaga țară răsună muzica „ciope", pe care o apreciază și colonialiștii. Muzica africană era în trecut considerată „primitivă", producție a unor popoare „sălbatice". Dar, într-o zi, în anul 1950, au apărut discuri cu muzică „ciope", înregistrată de băștinașii din sudul Africei. În prezent, chiar și radioul a început să transmită muzica „băștinașă". Muzicanții „ciopi", cu renumitele lor xilofoane „timbilas", pot fi auziți pretutindeni în Mozambic.

Limbile africane nu au deocamdată dreptul la cetățenie. Cel mult 1 la sută din populația băștinașă a țării cunoaște limba portugheză. Populația neagră și-a păstrat comoara cea mai de preț — limba maternă, fiindcă aceasta reprezintă memoria colectivă a poporului, care păstrează poveștile, basmele, cîntecele, proverbele... Noi avem o bogată literatură orală în limbile locale, foarte vii și în prezent: la nord — macua, în centrul țării — sena, la sud — șangan și șirongo. Unele din ele, ca de pildă șangan și șirongo, nu au alfabet propriu. Publicația săptămînală „Glasul Africii" care apare în Lourenço-Marques, tipărește o pagină-două în limba șirongo. Unele limbi vorbite în țară sînt înrudite între ele, altele sînt foarte diferite. Astfel un locuitor din nord, care vorbește limba macua, nu înțelege limba șangano, care se vorbește în sudul țării. Dar nici cei din nordul, nici cei din sudul țării nu cunosc limba portugheză.

Creatorii bogățiilor și jefuitorii lor

Toate bogățiile țării noastre sînt opera mîinilor locuitorilor băștinași ai Mozambicului, ale celor șase milioane de „negri". Mozambicul, ca și majoritatea coloniilor din Africa, este o țară de agricultori. De-a lungul țărmului, bătut de musonii Oceanului Indian, cresc plantații de bumbac, de arbori de cocos, de arbori de cauciuc. Multe din bogățiile principale ale țării. Dacă întoarcem spatele spre țărmul tivit cu spumă, unde se clatină palmieri înalți, vom vedea rînduri de tufe de agave, care-și înalță vîrfurile ca niște suliți verzi. Firele de agave sînt un alt produs important de export al Mozambicului. Dacă urcăm în sus, pe Zambezi, vedem în zare terenuri mari de trestie de zahăr, care aparțin lui „Sen Sugar", cea mai mare companie de export de zahăr din Mozambic, proprietară a două fabrici de zahăr — „Marromeu" și „Lualeu" — care produc pînă la șaizeci de mii de tone de zahăr pe an. Mai spre sud, pe malul rîului Buzi, își are sediul o altă societate, care poartă numele rîului. Iar dincolo de aceasta, pe malul rîului Incomuati, lîngă Sinavan, se află proprietățile societății „Incomati Sugar". Dacă mergem spre nord, vom vedea că și acolo toate pămînturile sînt ocupate de europeni. Gurug, Niamaoro, Milanj sînt munți acoperiți cu plantații de ceai, care aparțin străinilor, ca și plantațiile de bumbac. Mozambicul are bogate zăcăminte de petrol și de cărbune, dar extragerea cărbunelui se face sub dominația „Societății miniere și geologice" belgiene, iar în ceea ce privește petrolul, guvernul portughez a concesionat, în 1948, societății americane „Mozambic Oil Company", întinse terenuri petrolifere, în sudul țării.

Pe plantații, în industrie, în construcții, pretutindeni lucrează „negri"; dar locurile de conducere sînt ocupate de europeni. În coloniile portugheze există o nouă formă de robie, pe baza sistemului „contractelor"; plantatorii se adresează administrației, iar aceasta își ia obligația să recruteze din sate mîna de lucru; de obicei, angajarea oamenilor se face cu forța. Astfel că dacă negrului nu i se spune sclav, el este de fapt un sclav — „contractat" sau „șibalu", cum li se spune africanilor recrutați pentru muncă.

Salariul africanilor este foarte mic. Cercetătorii portughezi, care s-au interesat de această problemă, recunosc că muncitorii „negri" abia își pot satisface nevoile materiale cele mai elementare. În agricultură, pe plantații, un negru cîștigă 100 de escudos pe lună, un metis și un negru „asimilat" cîștigă în medie 600 de escudos, un european de la 1600 pînă la 3900 de escudos pe lună. Aceste cifre arată limpede că singurul rol pe care-l rezervă sistemul colonial africanilor este de a crea bogății pentru europeni. Africanii construiesc căi ferate, șosele și porturi. Ei construiesc orașe, „orașele albilor", cum li se spune aici, ca: Beira, Nampula sau Lourenço-Marques.

Rasismul

În toate ghidurile pentru turiștii care vin în Mozambic, se subliniază prietenia între rase, ca fiind o realizare a colonialismului portughez. În adevăr, nicăieri nu veți vedea o inscripție care să interzică intrarea „negrilor". Legea e categorică: rasismul este condamnat, dar, în realitate, el există pretutindeni. Cînd mergi pe străzile capitalei, vezi cinematografe mari, cofetării luxoase de vară, cum e „Scala" sau „Continental", pline de consumatori. Se văd ici, colo și „negri", dar ei sînt „boy". Este adevărat că, la marginea orașului, pe strada Angola, există un cinematograf „destinat băștinașilor". Negrii trebuie să se mulțumească cu situația de „șibalu" pe plantații și de „boy" ai europenilor. „Băștinașii" pot fi întîlniți pe străzi, dar n-ai să-i vezi în hotelul „Polana". Dacă aceasta are să vă mire, se va găsi întotdeauna un funcționar care să vă spună că așa este, dar că aceasta nu înseamnă discriminare: „Uitați-vă la ei, sînt niște sălbatici; sînt goi și descuți și nici nu știu limba portugheză. Există și „asimilați", dar majoritatea africanilor sînt sălbatici. Noi căutăm să-i civilizăm".

În sfîrșit, cuvîntul a fost găsit. „Sălbatic", „jumătate de om". Aici toți sînt „portughezi"... Nu există discriminare rasială, există numai „categorii de cetățeni".

În adevăr, legea împarte pe toți cetățenii din colonii (Guineea portugheză, Angola și Mozambic) în două categorii: „cetățeni" portughezi, care se bucură de toate drepturile, și portughezi „băștinași", care n-au nici un fel de drepturi. Din prima categorie fac parte portughezii de origină. Tot din această categorie mai fac parte, — evident, cu multe restricții economice și sociale — metișii și așa-numiții „negri asimilați", adică cei care au primit cetățenia portugheză. Toți ceilalți locuitori sînt băștinași, „masa neagră". Drepturile dobîndite de „negrii asimilați" nu sînt transmisibile urmașilor. Regulamentul cu privire la „asimilați" cere africanului să știe să citească și să scrie în limba portugheză, să uite obiceiurile și modul de viață al băștinașilor. Chiar dacă „negrul" știe să scrie și să citească și a deprins „manierele și obiceiurile albilor", nu devine încă „cetățean". El trebuie să prezinte o cerere administrației, iar administrația îi va acorda cetățenia, atunci cînd va crede de cuviință.

Poate o să întrebați: cîți asimilați există în Mozambic? Statistica răspunde: de la patru pînă la cinci mii. În patru secole și jumătate de colonizare, portughezii n-au reușit „să civilizeze" nici unu la mie din băștinași. Este adevărat că numărul mulatrilor, care năzuiesc mult să devină asimilați, se ridică la aproximativ treizeci și două de mii. E o pătură de oameni care stă între „albi" și „negri". Mulți dintre mulatri, sau cum li se spune aici „metiși", au pierdut legătura cu patria, s-au dezis de „negri", se consideră „albi" de origină. Dar albii îi disprețuiesc întotdeauna ca și pe „băștinași".

Metișii au început să-și dea seama de situația lor tragică. În prezent, mulți dintre ei încă mai șovăie, dar tot mai mulți încep să-și spună africani. Din punct de vedere economic și social, metisul stă la mijloc, între „albi" și „băștinași". El este muncitor calificat sau mic funcționar, își trimite copiii la școala pentru albi; cei care sînt mai înstăriți, își pot trimite copiii pentru studii mai înalte la universitățile din Portugalia. Metisul poate frecventa cinematografele, al este oaspetele de onoare în hotelul „Polana" unde i se va spune că nu sînt locuri.

„Băștinașii", nouăzeci și opt la sută din populația țării, sînt, în adevăr, „paria" Mozambicului. Ei nu-și pot schimba locuința, nu se pot muta dintr-un sat în altul, fără aprobarea administrației. În orașe, băștinașii sînt urmăriți de „ceasul comandantului": noaptea, după ora unsprezece, el nu mai are voie să circule pe străzi, fără un permis special. Și, deși se dau anunțuri și dispoziții oficiale, pînă acum toate spitalele, casele de odihnă, sanatoriile, creșele sînt la dispoziția albilor. Adăugăm că nouăzeci și nouă la sută din africani sînt analfabeți.

Lupta pentru independență

Preocuparea cea mai de seamă a autorităților portugheze este de a preveni în colonii schimbările care au loc sau care se pregătesc în celelalte regiuni ale Africii. Legile prevăd, iar conducătorii repetă neîncetat, că „naționalitatea portugheză se întinde de la Oceanul Atlantic pînă la Macra și Timora, cuprinde provinciile „africane" și „Goa". Președintele Salazar repetă cu încăpățînare unul și același lucru: „Națiunea este unică și indivizibilă". Pentru el, schimbările care au loc în zilele noastre, în Africa, se datoresc „agenților comunismului". Cu alte cuvinte, pentru autoritățile portugheze toate popoarele coloniilor sînt fericite și nu doresc altceva, decît „să rămînă portughezi".

Nu este greu să dovedim că declarațiile autorităților portugheze urmăresc să inducă eroare opinia publică mondială.

Sînt mai bine de zece ani, de cînd unitățile politice ale Gestapoului portughez au venit în Mozambic, pentru a supraveghea „purtarea africanilor". Acum cîtva timp, o unitate a aviației militare, cu subunități de parașutiști, a venit în țară; granița dintre Niassalend și Tanganica a fost închisă, în urma manifestațiilor anticolonialiste care au avut loc în aceste țări.

Măsuri preventive inutile. Nimic nu va împiedica Mozambicul să pășească pe drumul pe care au mers Ghana, Guineea și alte foste colonii africane. Mișcarea ilegală anticolonială continuă să existe. Colonia Angola, sora noastră, care a luat parte la conferința popoarelor Africii, de la Accra, în decembrie 1958 și Tunis, la 25 ianuarie 1960, este acum în plină răscoală antiportugheză. Afară de aceasta, problema Mozambicului și a altor colonii portugheze se pune în fiecare an la O.N.U. în Comitetul de tutelă. Popoarele Mozambicului, ca și alte popoare ale Africii, luptă pentru independență, pentru eliberarea completă a țării. Nimic nu-i poate ajuta pe colonialiștii portughezi să împiedice mersul istoriei.

În romînește de NINA CAVARNALI

Provocatorii unui nou război — Strauss, Speidel, Brentano și vechile lor umbre

Desen de KUKRÎNIKSI

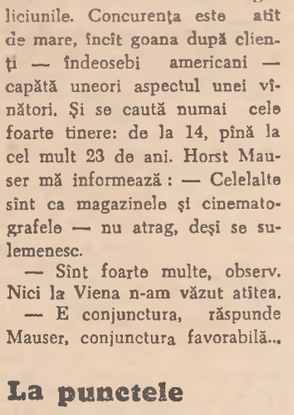

Salvatore Quasimodo se adresează tinerilor poeți romîni

Poetul Salvatore Quasimodo, laureat al premiului Nobel, a fost în cursul lunii august oaspetele țării noastre, răspunzînd unei invitații a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Am avut asentimentul bucuros al poetului ca ultimul cuvînt, cu puține zile înainte de a părăsi țara — ca un fel de dulcis in fundo — să-l adreseze tinerilor animatori ai mișcării noastre poetice, generației de poeți care se ridică, cu un pas așa de sigur și totuși atît de atent de a apuca drumul cel bun, spre orizontul unei noi epoci poetice originale. El și-a exprimat acest cuvînt, printr-o serie de răspunsuri date în cadrul unui colocviu literar pe care l-am avut împreună, destinat revistei „Luceafărul".

Întrebare

— Tînăra generație a poeților romîni trăiește într-o climă de construcție și de dinamism social și spiritual. Nu credeți că priveliștea vieții în plină desfășurare și avînt este poetică prin ea însăși?

Răspuns

— Noua viață socială romînească, care stă pe temeiul progresului și al unei noi demnități a omului, a îndepărtat, neîndoios, noile generații de orice rămășiță idealistă a filozofiei occidentale și de diferitele forme ale decadentismului. Noile conținuturi și creațiuni poetice au drept obiect, sînt sigur, o poziție spirituală puternică.

Întrebare

— Ați reținut impresii romînești care să vă dea prilej de inspirație poetică? Întrebarea este indiscretă — pentru că poetul ține la secretul emoțiilor sale intime — dar pentru noi această întrebare prezintă un viu interes, dată fiind personalitatea dvs. poetică și prietenia pe care ne-o arătați.

Răspuns

— Desigur, cum se întîmplă totdeauna poeților, adică nu în raport cu peisagiile văzute, ci cu viața pe care ei o simt și cu care vin în contact — Romînia va fi pentru mine un prilej de inspirație. Dealtminteri la Brașov am și scris o poezie, care va fi tradusă de Beniuc și publicată într-o revistă romînească.

Întrebare

— Tinerii scriitori romîni își fac o onoare din faptul de a adînci și de a dezvolta legăturile cu poporul.

Mi-ați vorbit de căldura și entuziasmul cu care mulțimile populare siciliene v-au întîmpinat, ori de cîte ori v-ați întors în mijlocul lor.

Dvs. care ați simțit această bucurie, — cea care v-a impresionat mai mult dintre toate —, ce ne puteți spune despre rolul poeziei în ce privește nevoile maselor?

Răspuns

— Polemica mea împotriva tuturor formelor de decadentism, de poezie metafizică, suprarealistă sau conceptuală, m-a așezat în lumea contemporană italiană, și nu numai italiană, într-o poziție particulară. Am scris de nenumărate ori că poezia trebuie să comunice cu omul, cu societatea, și nu să slujească numai modulării sentimentelor private — cu alte cuvinte sentimentul privat trebuie să fie de natură universală.

Întrebare

— Cum vedeți munca poetică? Poezia are nevoie să se documenteze, să ia din viață și din realitate materialele ei imediate?

Răspuns

— Poezia nu este o cronică, nu este eseu critic, nu este filozofie, ea se documentează direct din viață (din „ocazia" în sens goethian) și vorbește despre poziția omului contemporan în fața lumii și în fața raporturilor sale cu structurile sociale — dar nu sociologice — ale fiecărei națiuni.

Întrebare

—Cum se explică faptul că o mare parte din poeții anilor 1940—1946 — care păreau că promit mult — n-au izbutit să aducă la lumină un mesagiu mai bogat și adevărat? Nu vi se pare că vina nu stă numai în posibilitățile lor, ci și în orientarea artei lor? Nu credeți că „modernismul" a nimicit multe talente, care, puse pe un alt drum, ar fi dat mai mult?

Răspuns

— Tinerii poeți din noile generații, care imediat după război se orientaseră spre o poetică realistă, dar fără să țină seama că noile conținuturi au nevoie de noi mijloace și de autentice valori stilistice — și-au risipit astăzi forțele într-un fel de alexandrinism care imită curentele numeroaselor „avangărzi" născute dintr-o lipsă de unitate a culturii, luîndu-se mai ales după poezia conceptuală a lumii anglo-saxone.

Întrebare

— Ce sfaturi de lucru adresați tinerelor generații de poeți romîni?

Răspuns

— Poeților nu trebuie să li se dea niciodată sfaturi de acest fel, dar pot să spun tinerelor generații de poeți că formarea „omului poetic" este legată de un limbaj cît mai concret și de o expresie de natură lirică, în care să fie posibilă totuși o contaminare între ele, a diferitelor genuri literare.

★

Am mulțumit lui Salvatore Quasimodo pentru răspunsurile sale concise și interesante.

Dragoș Vrînceanu

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"